

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2022:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні:
глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXV Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ

Філологія.

Освіта та суспільні науки

Миколаїв, 7–11 листопада 2022 року

Миколаїв – 2022

Могилянські читання – 2022 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXV Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доп. : Філологія. Освіта та суспільні науки, Миколаїв, 7–11 листоп. 2022 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2022. – 164 с.

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2022

СЕКЦІЯ: ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові виклики у навчанні професійної
англійської мови студентів-нефілологів**

УДК 378.09.12-047.22-051

Гришкова Р. О.,
д-р пед. наук, професор, завідувачка кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім Петра Могили, м. Миколаїв

ПРИНЦИП АПРОКСИМАЦІЇ У НАВЧАННІ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

В основі організації освітнього процесу з іноземної мови лежать дидактичні та методичні принципи. Вони регулюються запитом суспільства щодо рівня володіння іноземною мовою членами певної спільноти. Дидактичні принципи, сформульовані Я. А. Коменським, однакові для всіх дисциплін. Це принципи наочності, активності, свідомого засвоєння знань, наступності у навчанні, посиленості, доступності, міцності знань. Пізніше до цього переліку ввійшли принципи науковості, індивідуалізації, самостійності, виховуючого навчання тощо. Методичні принципи окремі для кожного предмету і відображають специфіку навчання певної дисципліни.

Традиційно українські вчені-методисти з провідного вітчизняного вишу – Київського національного лінгвістичного університету – виділяють чотири методичні принципи навчання іноземної мови: комунікативності, взаємопов'язаного навчання всіх видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письмо), принцип домінуючої ролі вправ та принцип урахування рідної мови. Автори підручника з методики навчання іноземних мов (Київ, «Ленвіт», 1999 р.) С. Ю. Николаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник, С. В. Гапонова, Г. А. Гринюк, Н. К. Скляренко, Е. Г. Хоменко та ін. вважають, що саме ці принципи забезпечують організацію освітнього процесу з іноземної мови.

Однак, часи змінюються, змінюється і запит суспільства на рівень володіння школярами та студентами іноземними мовами. Оскільки переважна більшість учителів і викладачів англійської мови не являються носіями цієї мови, природньо допустити, що їхня вимова дещо відрізняється від стандартної вимови мешканців «гуманного Альбіону». Часом українцям легше зрозуміти англомовних індусів, пакистанців чи

представників інших націй, для яких англійська, як і для нас, не є рідною мовою, тому що їхня вимова майже така ж контамінована, як і наша.

Зважаючи на це, методисти кафедри методики викладання іноземних мов Глухівського педагогічного університету (Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова, І. С. Потапенко, М. М. Сидоренко та ін.) запропонували додати до традиційних методичних принципів принцип апроксимації (від лат. *approximare* – наближатися). Попервах цей принцип стосувався лише фонетики, незначних помилок у вимові учнів чи студентів, однак з часом розповсюдився на інші види мовної та мовленнєвої компетенції. Це означає, що коли людина робить помилки, які не призводять до спотворення смислу висловлювання, і можна зрозуміти, що малось на увазі, вчитель і викладач «має право ігнорувати такі фонетичні, граматичні, лексичні помилки і не знижувати оцінку за відповідь. Тобто терпимість учителя чи викладача до помилок, які не перешкоджають розумінню, знімає мовні бар'єри, підвищує мовленнєву активність і робить спілкування за занятті вільнішим» (Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах. – Київ, «Академія», 2010. – С. 76). Автори підручника зазначають, що навіть носії англійської мови не завжди дотримуються фонетичних, граматичних чи лексичних норм у повсякденному спілкуванні, що ми маємо змогу спостерігати особливо в американських фільмах. Однак це не призводить до викривлення смислу почутого чи неправильного його сприйняття.

На наш погляд, додавання принципу апроксимації до інших методичних принципів навчання іноземної мови найкраще сприяє утриманню інтересу учнів та студентів до вивчення мови, звільняє вчителя від необхідності перебувати того, хто говорить, виправляючи помилки, надає змогу попереджати неточності в спілкуванні. Дотримання принципу апроксимації допомагає створити позитивну атмосферу на занятті й заохочувати школярів та студентів до опанування іноземною мовою.

УДК 378.147.016:811](043.2)

Алексєєва А. О.,
магістрантка ННПО,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ

Мовлення представляє собою вид мовної діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування. Найдосконалішим є

«ініціативне» або «спонтанне» мовлення. Формуючи свої думки, мовець керується власною ініціативою, самостійно вибирає предметно-смісловий зміст і мовний матеріал, включаючи виражальні засоби мови.

Навчання говорінню починається в школі, це лише частина навчання усного мовлення, а удосконалення даного процесу відбувається під час навчання говоріння та аудіювання. Оскільки ці процеси нерозривні в спілкуванні та тісно пов'язані в навчанні, в університеті особливу увагу приділяють навчанню діалогічного мовлення на заняттях з ПУПМ. Навчання розмовної мови – одне із завдань навчання говорінню, спрямованому на вираження своїх думок в усній формі за допомогою нейтральних засобів мови.

Питанню активізації навчання діалогічного мовлення присвячені роботи І. П. Андреевої, Л. В. Гайдукової, Л. В. Калініної, Т. П. Камасової, І. В. Коломієць.

На заняттях з практики усної та письмової мови ми використовували метод проєктів зі студентами першого курсу спеціальності «Германські мови та літератури (переклад включно, перша – англійська мова)» задля активізації їхнього діалогічного мовлення у рамках описаного проєкту.

Для діалогічної мови характерна еліптичність, яка викликана умовами спілкування. Наявність єдиної ситуації, контактність співрозмовників, широке використання невербальних елементів сприяють виникненню здогадки, дозволяють мовцям скорочувати мовні засоби, вдаватися до висловлення натяком.

Іншою відмінною рисою діалогічного мовлення є її спонтанність, оскільки зміст розмови та її структура залежать від реплік співрозмовників. Спонтанний характер діалогічного висловлювання обумовлює використання різного роду кліше і розмовних формул, а також нечітку «вільну» оформленість фраз.

Тісну логіко-сміслову залежність кількох діалогічних єдностей з урахуванням їх синтаксичної та комунікативної завершеності прийнято називати структурою діалогу.

Оскільки розгорнуті діалоги з великою кількістю компонентів не володіють високою повторюваністю в мовному спілкуванні, то в основу навчання повинні бути покладені двочленні єдності, серед яких найбільш поширеними є: питання-відповідь; повідомлення і викликане ним питання, повідомлення та викликане ним повідомлення; повідомлення і репліка-підхоплення, або доповнює висловлену думку; спонукання-повідомлення; спонукання-запитання. За вихідні одиниці навчання найчастіше приймаються питання-відповідь єдності, оскільки вони мають найбільшу мовну активність.

Нааявність засобів вираження своїх думок і почуттів, засобів вираження свого ставлення й реалізації мети мовного вчинку. Такими засобами є мовне вміння і складові його навички.

Якщо щодо слів можна хоча б перелічити фактори, що впливають на їх вибір, то відносно граматичних структур навряд чи можна зробити і це. Ймовірно, таким фактором можна вважати асоціативний зв'язок структури з її функцією в певних мовних ситуаціях, з комунікативною метою.

Людина, безумовно, конструює деякі мовні одиниці в процесі говоріння. Але здійснюються ці операції не на основі правил, а на основі аналогії з тією абстрактною моделлю, яка зберігається на фізіологічному рівні, на основі почуття мови, почуття допустимості тієї або іншої конструкції, її несуперечності структурі і духу мови.

Діалогу властиві емоційність і експресивність. Першоелементами діалогу є репліки різної протяжності – від однієї до кількох фраз. Найбільш типова однофразова репліка. З'єднання реплік, що характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною закінченістю, прийнято називати діалогічною єдністю. Цей головний компонент діалогу повинен служити вихідною одиницею навчання діалогічного мовлення.

У роботі з 1 курсом спеціальності « Германські мови та літератури (переклад включно, перша – англійська мова)» ми використовували метод проектування. Цей метод називають також методом проблем і пов'язують з ідеями гуманістичного направлення в філософії і освіти, яке розробив американський філософ та педагог Дж. Дьюї та його учень В. Х. Кілпатрик.

Суть проекту полягає у виконанні завдання, спрямованого, в першу чергу, на досягнення практичного результату діяльності (колаж, збірка текстів, віршів, малюнки, газети, виготовлені предмети тощо). Засобом виконання завдання є іншомовна комунікація студентів між собою та викладачем. Виконуючи практичне завдання, учні застосовують іноземну мову під час читання інформації, складання усних та письмових повідомлень, проведення інтерв'ю, анкетування, обговорення ходу виконання завдання.

Робота над проектом «We are Ukrainians» відбувалася у такій послідовності:

- вибір теми, постановка завдань, обговорення ходу виконання, розподіл обов'язків між учасниками проекту, обговорення кінцевого практичного результату; режим роботи : колективне обговорення.

- зібрання інформації про історію нашого народу та сьогодення, накопичення матеріалів, пошук додаткової інформації, обговорення

первинних результатів, підготовка мультимедійної презентації, аудіо та відео файлів. Режим роботи: індивідуальна та групова діяльність, колективне обговорення.

– використання зібраного матеріалу у груповій комунікації, оформлення продукту проектної діяльності, підготовка презентації, озвучування відео матеріалів; режим роботи: індивідуальна та групова діяльність.

– презентація проектів, підведення підсумків. Режим роботи: колективне обговорення.

При виконанні завдань проекту вирішується ряд важливих задач:

1) у проекті використовуються практичні дії та навички студентів, торкаючись їх емоційної сфери, завдяки чому посилюється їхня мотивація;

2) студенти мають можливість здійснювати творчу роботу в рамках заданої теми, самостійно здобувати необхідну інформацію не тільки з підручників, а й з інших джерел. Отже розвиваються їх інтелектуальні та творчі вміння;

3) під час роботи над проектом здійснюється комунікація студентів один з одним, з викладачем, який стає консультантом та помічником у виконанні роботи;

4) в роботі над проектом враховуються інтереси студентів, їхній життєвий досвід та індивідуальні здібності;

5) посилюються індивідуальна та колективна відповідальність студентів за конкретну роботу в рамках проекту, оскільки кожен повинен свою частину роботи, що вплине на загальні результати та успішність проекту.

Використання методу проектів на заняттях з практики усної та письмової мови дало можливість студентам першого курсу спеціальності «Германські мови та літератури (переклад включно, перша – англійська мова)» поспілкуватися один з одним на задану тему, відпрацювати рекомендовані матеріали та підготувати мультимедійну презентацію англійською мовою, створити відео ролик та презентувати власні проекти в групі. Слід також підкреслити позитивний вплив колективного обговорення та роботи в групах на психоемоційний стан студентів-першокурсників, розвиток їхніх комунікативних здібностей іноземною мовою, а також подолання мовного бар'єру у новому колективі.

Буровицька А. І.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Іншомовна підготовка студентів-медиків є невід'ємною складовою професійної підготовки та майбутньої успішної реалізації студента медичної спеціальності. На сучасному етапі зростає потреба у кваліфікованих фахівцях, що мають високий рівень мовної підготовки та іншомовної освіти. Вивчення англійської мови є також важливим в контексті розвитку міжнародного співробітництва в галузі медицини та фармації.

Завдання викладача іноземної мови в даному контексті полягає у правильному підборі методів, активностей та форм роботи зі студентами задля активного формування іншомовної професійної комунікативної компетенції та уміння описати та розв'язати завдання медичної тематики засобами іноземної мови.

Одним з актуальних питань, що виникають у процесі вивчення іноземної мови є опанування професійно-орієнтованою медичною лексикою, термінологією задля підготовки студентів до професійної діяльності та складання професійних тестів Крок 1 та Крок 2 англійською мовою.

Однією з особливостей медичної термінології є поділ її на семантичні групи. Як показує аналіз спеціальної літератури за своїм значенням, тобто семантикою, медичні терміни поділяють на декілька груп:

I група – анатомічні терміни, тобто назви частин людського тіла та їх складових органів серед яких можемо виділити :

1) власне англійські терміни *bones, skeleton, heart, liver, muscles, pancreas, extremities/limbs, wrist, shoulder calf, thigh, hip, navel, armpit, jaw, elbow, arm.*

2) термінологія іншомовного походження, в основному з латинської мови: *abdomen, axilla, carpus, coxa, cubitus, mamma, nates, patella.*

II група – клінічні терміни, до яких відносять слова чи словосполучення, що вказують на назви захворювання та методи обстеження, діагностику, лікування, так, наприклад, в хірургії: *appendicitis, ulcer, hernia, непрохідність, acute cholecystitis*, в онкології: *X-ray, cancer, tumor, growth*, в урології: *renal colitis, acute prostatitis* терапії: *gastritis, pneumonia, angina, asthma, heart attack, stroke, lassitude, general malaise, fatigue,*

anorexia, в гастроентерології : shifting dullness, guarding/ rigidity, rebound tenderness, distention, bowel habit, constipation, в гінекології: periods, menopause, hot flushes, labour , delivery, discharge, hysterectomy, salpingitis, menarche etc.

ІІІ група – фармацевтичні , тобто назви хімічних речовин, лікарських препаратів, їх функції та дія: potassium, Rx, analgesics/painkiller, ibuprofen, aspirin, acetaminophen, morphine, absorption rate, anesthetic, antagonist antibiotic/antibacteria microorganisms/ bacteria, bugs

Окрім того, обов'язковими, при перекладі, є також знання термінології: біологічної, хімічної, біохімії, фармакології, патанатомії, адже це близькі до медицини галузі. Ще одна особливість медичної термінології – взаємопов'язаність з іншими групами.

Термінологія медицини – одна з найскладніших терміносистем сучасної науки. Загальна кількість медичних термінів невідома. Термінологія сучасної медичної науки – це відкрита система, в якій спостерігається постійний процес виникнення нових термінів. Одним із джерел поповнення української медичної термінології є загальнонародні слова, які науковці називають побутовізмами. Розширення системи національної медичної термінології шляхом використання побутовізмів зумовлено законом вторинного називання.

Одним із значущих способів вторинного називання та збагачення медичних термінів є асоціативний принцип. З усіх видів асоціацій у медичній термінології найчастіше творяться найменування за допомогою асоціативності за подібністю. Так, серед загальноновживаних слів, зокрема побутового призначення, можна виділити кілька тематичних груп, з яких той чи інший термін взято. Наприклад:

Власне загальноновживана лексика має значно ширше семантичне навантаження, наприклад: – непритомність – syncope; deliquium; faintness; fainting fit; unconsciousness; insensibility; senselessness; syncopal attack; apychia;

– одужання – comeback; return to health; process of getting better; rehabilitation; retrieval; recreation; recovery; restoration;

– запалення – swelling; puffiness; redness; rawness; hotness; heat; burning; smarting; stinging; soreness; pain; painfulness; tenderness; sensitivity; infection; festering; eruption; inflammation (iwona); fire; inflammatory state (igisheva); septicity; suppuration;

– жар – ardor; cauma; fervescence; fever; high temperature; chills; febricula (незначний жар); be febrile; have a temperature;

Існують також ішані номінації, котрі окреслено як термінословосполучення, що поєднують власне український та запозичений компоненти: – токсикоз вагітних – gestosis; toxemia of pregnancy;

gestational toxicosis; – артеріальний тиск – BP; blood pressure; priesis; arterial blood pressure; arteriotony; arterial tension; – амніотична рідина – amniotic fluid; iquor amnii; waters; amnion; – прискорений пульс – tachysphygmia; tachycardia; rapid /hurried/ frequent /fast / accelerated pulse; heartthrob; palpitation; heartquake.

Отже може при вивченні термінів медицини англійською мовою виділяють три основні групи термінів: 1) терміни анатомічної і гістологічної номенклатури (охоплюють найменування анатомічних й гістологічних утворень); 2) терміни клінічної термінології (терміни терапії, хірургії, акушерства й гінекології, неврології, офтальмології, психіатрії та інших клінічних дисциплін; 3) терміни фармацевтичного спрямування (назви лікарських форм, лікарських засобів, хімічну номенклатуру латинською мовою, назви лікарських рослин тощо . Сучасна медична термінологія – це результат багатоголового розвитку світової медичної науки, значення якої для вирішення нагальних проблем, пов'язаних із здоров'ям людини, із часом лише зростає.

UDC 378.016:[81'373:615-052](043.2)=111

Буровицька Ю. М.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

STRATEGIES OF TEACHING VOCABULARY FOR FUTURE PHYSICAL THERAPISTS

At the current stage, specialists in any field must have a perfect command of a foreign language in order to effectively perform their functions by communicating with other people. This is especially important for physical therapists, because the health of the foreign patients depends on their communication. Students' knowledge of professional terminology and the ability to use it in everyday work situations, readiness and ability to carry out professional and business communication with representatives of other cultures are criteria for successful studies and a high level of professional and communicative competence. Therefore, it is important to form foreign language lexical competence in future physical therapists, which is considered the main component of professional training of specialists.

In higher educational institutions, learning a foreign language is connected with the future professional activities of students. This is especially important for non-language speciality, where students must be able to communicate in a specific professional field, and grammatical and phonetic correctness fade into

the background. Therefore, the ability to correctly operate certain lexical units and terminology is quite important for future therapists.

Many scientists are investigating the issue of professionally oriented teaching of foreign language speaking in specialties not related to the study of languages. However, there is no unified view of when it is appropriate to start learning professional vocabulary in methodological literature. Some scholars believe that it should be done at the initial stage of education, justifying the need for speech material to be included in a foreign language course related to the future specialization of students. According to other scientists, at the initial stage, preference should be given to everyday and socio-political topics, and only then to move to professionally oriented vocabulary, based on the specialization of future specialists.

In the methodical science and practice of teaching foreign languages, there are 4 trends regarding the beginning of professional vocabulary training for students of non-language speciality:

1) the formation of the socio-cultural component in non-professional spheres of communication occurs separately at the initial stage, followed by the formation of the component of professional orientation in professional spheres of communication;

3) formation of only professional orientation exclusively in professional spheres of communication;

4) formation of professional orientation in parallel with providing students with professional knowledge;

5) combination of formation at the initial stage of the socio-cultural component and professional orientation in a close relationship in non-professional spheres of communication.

For first-year students who are just starting to master their specialty in the Ukrainian language and do not have such deep knowledge of a foreign language to acquire special knowledge in their specialty, the last trend is the most appropriate. However, when studying a foreign language at a higher educational institution, students expect a connection with the specialty and in the foreign language course. This tendency is called implicit professionalization. It is presented in the study of E. V. Miroshnychenko. The essence of implicit professionalization consists in the students' integrated assimilation of commonly used vocabulary and part of professionally marked lexical units at the initial stage of education.

In our opinion, it is necessary to start introducing professional vocabulary in foreign language learning at the initial stage of education, but it should be done in parallel with the study of certain special disciplines by future specialists in physical therapy. For this, it is necessary to adjust foreign language work programs with programs for professional disciplines, and professionally oriented disciplines begin to be taught already in the first year of the «Physical

Therapy» specialty. However, the study of the vocabulary of socio-political and everyday topics should also be included in the study of a foreign language at all stages.

It is expedient to teach future therapists foreign professional vocabulary according to the communicative approach to learning foreign languages, based on selected communicative situations in which these specialists communicate with foreign clients and partners.

In the process of training of future specialists in physical therapy of professional vocabulary of a foreign language, three stages of vocabulary training can be distinguished:

- 1) the stage of semanticization and primary consolidation of vocabulary, the purpose of which is to convey knowledge about new lexical units and to consolidate the auditory-motor and semantic images of these lexical units in the memory of students through the formation of primary lexical skills of word use;

- 2) the stage of formation of lexical skills, during which processing of complex lexical operations is carried out, which make up the basis of skills based on the formed primary lexical skills of using lexical units;

- 3) the stage of improving lexical skills, the purpose of which is to consolidate practiced lexical operations based on the use of new lexical units with other material and the formation of lexically oriented secondary speech skills.

The total amount of professional vocabulary for rehabilitation students is 1,600 lexical units. Half of the professional vocabulary can be used in social, everyday, and socio-cultural spheres of communication – this is the so-called specific professional vocabulary, which is advisable to use for professionally oriented training at the initial stage.

To select the lexical minimum to be mastered by therapy students, it is advisable to use the following criteria:

- 1) frequency;
- 2) prevalence in special texts;
- 3) semantic value.

Therefore, when teaching the professional vocabulary of future specialists in physical therapy, it is necessary to pay attention to such factors as the term of starting the study of professional vocabulary, the stages of vocabulary learning, and the criteria for selecting lexical units. Taking into account these aspects, it is possible to achieve positive results in the study of professional vocabulary.

Васильяніц О. С.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**CINDERELLA IN THE AGE OF CYBERPUNK, PLAGUE,
AND POSTHUMANISM: INTERPRETATIONS
OF THE CLASSIC FAIRY TALE IN THE NOVEL CINDER
BY MARISSA MEYER**

It is not surprising that interest in fairy tales continues to grow, and authors use classic versions of well-known stories to write fairy tale retellings. For instance, Cameron Jace tells the story of Alice Wonder stuck in an asylum and Professor Caterpillar, who tries to find the location of Wonderland. What is more, Sarah J. Maas retells the story of Beauty and the Beast in her book series *A Court of Thorns and Roses* and creates a world where human beings and fairies can not co-exist. Finally, Alexandra Christo turns a kind mermaid into an evil siren who wants to kill a prince instead of saving him.

The book series *The Lunar Chronicles* by Marissa Meyer is set in the future where the newest technologies and innovative gadgets are closely intertwined with magic. The author decided that Cinderella would lose not an entire leg instead of the shoe at the ball, and it seemed wise to mix a multitude of genres to make this happen.

Generally speaking, *Cinder* is set in the Asian part of the world. As the author claims, she wanted to pay tribute to the oldest version of Cinderella. Many researchers point out that it appeared in China in the 9th century. In addition to this, they emphasize that the glass slippers are an indispensable part of the Chinese tradition since people used to worship women with petite shoe sizes.

Meyer's world consists of six nations, and the first novel is set in the Eastern Commonwealth. Asian countries always had strict rules and specific norms in terms of communication, clothing, and expression of emotions. She does not get rid of the Asian conservatism and makes her characters function in the same environment.

Linh Cinder is the main character of the first novel. She is a cyborg with multiple man-made components, including her ribs, eyes, and the control panel in her skull. In this way, the author implements the ideas of the posthumanism movement whose followers believe that cyborgs are flawless creatures who will exceed the abilities of ordinary people.

However, there is a special twist to this theory. Even though Linh is the best mechanic in New Beijing, who can repair all possible gadgets, she hides her cyborg nature. Artificial parts of the body make her a second-class citizen, and others are not very fond of cyborgs. People describe them as disgusting creatures and conduct experiments on them.

Different experiments are conducted on cyborgs to save humanity from a deadly disease called letumosis. Its symptoms are similar to the plague. One of the worst cases of this infectious disease was recorded in China in 1334. Cinder is scared of being one of the cyborgs who will be subject to researchers to test new vaccines.

Meanwhile, the mysterious inhabitants of Luna are ready to declare war on the Earthen Union. Nobody knows what their magic is capable of, and Queen Levana, a beautiful and cruel woman, dreams of manipulating and getting married to the emperor of the Eastern Commonwealth, Kaito.

Cinder must obey her stepmother, and her only friends are her step-sister Peony and an android named Iko. If we turn to German folklore, it often depicts a stepmother using mythological features of a witch or cannibal. The images of the stepmother and her daughters may also have inhuman features (for example, one or three eyes). As a result, readers get the opposition of inhumans against humans, which emphasizes their portrait characteristics. In the case of Cinder and her stepmother, Linh Adri, and two step-sisters, Pearl and Peony, this opposition is different. The stepdaughter acts as a non-human (a cyborg), and her relatives are ordinary people.

On the one hand, this novel includes basic elements readers expect from the Cinderella retelling. These are a fierce stepmother, a prince with whom Linh falls in love, and others. On the other hand, Meyer turns to a familiar story framework but creates a more complex story based on the fairy tales of Charles Perrault, the Brothers Grimm, and the Walt Disney Company.

The character of Linh confidently challenges the stereotype of the girl who must be saved by her prince. She is independent and energetic, stubborn and persevering. As a result, the author showcases a feminist character who does not go to the ball to find Prince Charming and marry him. Her goal is to save Kaito from the potential catastrophe if he agrees to marry Queen Levana. In other words, it is not about struggling for women's social rights. It is about the promotion of female identity.

Cinderella by the Brothers Grimm appears to be an incredibly pious girl who prays near a place where her mother is buried. Meyer does not provide any information about Cinder's religion. Moreover, she does not mention such a concept as religion. Readers do not know whether the Earthen Union has religions like Buddhism, Confucianism, or Taoism, which exist in China these

days. At this point, it would be appropriate to return to the theory of posthumanism and note that religion may mean nothing in a world where robotics is a mundane answer to different questions.

In the fairy tale by the Brothers Grimm, the King decides to organize a three-day ball so that his son can choose his future wife. The ball in the Eastern Commonwealth is held every year, but Prince Kai does not even think of looking for a wife since he must agree to marry Queen Levana, who threatens him with a war between Luna and the Earthen Union. Cinder, in turn, gets to the ball only because a Lunar gets in touch with her. She says that Levana wants to marry Kai and kill him to become a ruler of Earth.

Before the ball, Cinderella helps her step-sisters prepare for the ball. She is too kind to refuse their request. Cinder does not have to help her family sew dresses, because one of her step-sisters dies of letumosis. As a consequence, Adri, her stepmother, takes her to the royal laboratory for experiments. It is very typical for classic fairy tales to include an evil stepmother who sends her stepdaughter away from home and gets away from the responsibility to raise her.

At the ball, Cinder tells Kai about Queen Levana's motives, but she fails to hide her cyborg identity. When she runs away from the guards, the girl loses her implant leg instead of glass slippers: *«The stairway stretched before her. Twelve steps and a Zen garden, a towering wall, a gate, the city – escape. On the fifth step, she heard the bolts snap. The wires tore loose, like tendons stretched to the max. She felt the loss of power at the base of her calf, sending a blinding warning signal up to her brain. She fell, screaming, and tried to block her fall with her left hand. A shock of pain jolted up her shoulder and into her spine. Metal clattered against stone as she crashed down to the gravel pathway.»* After this, Cinder is arrested. There are no similarities with a classic fairy tale version by the Brothers Grimm. Emperor Kaito is not searching for the girl he fell in love with at the ball all over the country, and her step-sisters are not cutting off their toes to fit into a slipper.

Besides, all readers remember that Cinderella had a fairy godmother, who appears in Charles Perrault's fairy tale. She helped the girl get to the ball by giving her a marvelous dress and a carriage. As for the Brothers Grimm, the fairy godmother takes the form of the white bird who brought Cinderella a beautiful dress. When it comes to Meyer, she invents a brand-new character whose name is Dr. Erland. He is the one who becomes a source of Cinder's gifts. Cinderella by Marissa Meyer is not concerned with beauty and princes, and pays more attention to the prosperity of the Eastern Commonwealth, so her gifts are special. These are a new implant leg and arm, a flashlight, a screwdriver, and a universal cable connector.

Dr. Erland also reveals the truth and tells Cinder that she is a princess of Luna, Selene, who has been believed to be dead for many years. Nevertheless, she does not know how to use her power and control people's biofields to force them to see what she desires. It is possible to assume that the author uses stereotypes about life outside our planet since nobody knows who lives on distant planets and what these creatures are capable of. Anyway, all of the mentioned characteristics are more suitable for a feminist model of Cinderella, who will solve all the problems herself.

In conclusion, it is possible to say that Marissa Meyer presents an unexpected transformation of the well-known fairy tale about Cinderella. She plays around with a theory of posthumanism, showing that technological progress and robotics may have a negative effect on future society. Furthermore, she adds feminist motives by changing the roles of Cinderella and the Prince. The girl always stays strong and independent, and it does not matter if a man chooses her over others or not. It is also worth mentioning that the author uses some modern stereotypes to create the world of the future. These apply both to Asia in the future and Luna.

УДК 378.12:81'243

Войцьо І. М.,

викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Іноземну мову студенти повинні добре знати і використовувати в подальшому житті та роботі, адже англійська мова виступає як засіб комунікації, спілкування з представниками інших націй. Якісна мовленнєва підготовка студентів не можлива без використання сучасних освітніх технологій. Сучасні освітні технології, це професійно-орієнтоване навчання, де застосовуються інформаційні та телекомунікаційні технології, робота з навчальними комп'ютерним програмами з іноземних мов (система мультимедія), використання інтернет-ресурсів тощо.

На даному етапі основним методом навчання іноземної мови є комунікативний метод. У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від ситуації. Вони навчаються комунікації в процесі

самої ж комунікації. Для досягнення мети, тобто комунікативної компетенції, викладач використовує новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та пізнавальні цілі. Переваги комунікативного методу полягають у тому, що студенти вдосконалюють навички усного мовлення, долається страх перед помилками.

Необхідно зазначити, що нині у практиці підготовки студентів ЗВО поряд із традиційними методами навчання досить широко застосовуються активні методи навчання. Активні методи навчання стимулюють пізнавальну діяльність студентів, вони будуються на діалозі, який передбачає вільний обмін думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми та характеризується високим рівнем активності студентів. Саме таке навчання загально прийнято вважати «найкращою практикою навчання» в сучасному вищому навчальному закладі.

Важливе місце у цій діяльності посідають – інтерактивні методи, в основі яких лежить взаємодія викладача і студента, безпосереднє міжособистісне іншомовне спілкування, найважливішою особливістю якого визначається спроможність студентів «приймати роль» іншого, уявляти як цього сприймає партнер, або група комунікантів і, відповідно, брати участь у мовленнєвій ситуації, будувати свої власні мовленнєві дії. Взаємодію у режимі викладач – студент, студент – студенти, характеризує висока інтенсивність професійного спілкування його учасників, зміна форм пред'явлення дидактичного матеріалу. Мотивація вивчення іноземних мов у навчальному закладі підвищуємо за допомогою використання професійного спілкування - рольових ігор, які залучають студентів до інтерактивної діяльності на занятті. Передбачають неформальний стиль спілкування, можливість об'єктивно оцінювати свої комунікативні можливості. Цей метод роботи збільшує відсоток розмовної мови у системі практичного заняття. Впровадження інтерактивних форм та методів навчання іншомовної фахово орієнтованої компетенції потребує цілеспрямованої розробки чітких інструкцій з боку викладачів, підготовки до постійного оновлення лінгвістичного ресурсу для комунікації.

Інноваційні технології навчання повинні бути зорієнтовані на особистість студента, створення умов для цього самовираження і розвитку, при якому прагнення постійно оптимізувати навчальний процес з урахуванням особистостей інформаційного суспільства зумовлює потребу в нових технологіях навчання та засобах їх використання.

Головнюва-Копна О. О.,
канд. філол. наук, старший викл. кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Розвиток медицини і досягнення науково-технічного прогресу сприяють появі нових слів для позначення спеціальних об'єктів, явищ і процесів. Нові слова стають невід'ємною частиною повсякденного життя людини і входять до складу професійних сфер. Термінологія є найбільш динамічною і рухомою лексичною системою мови, тому дослідження в цій області мають найчастіше історичну орієнтованість, показуючи, як виникає, розвивається і змінюється термінологія в залежності від розвитку відповідних наук і загальної стилістики мислення епохи.

Медицина – це галузь, в якій вкрай важливим є постійний обмін інформацією про світовий досвід. Якщо йдеться про іноземну спеціалізовану літературу, то найважливішою невід'ємною вимогою залишається точність розуміння, а, відповідно, й перекладу. Будь-яка інформаційна помилка у цій сфері може мати досить серйозні наслідки. Від адекватного тлумачення медичних термінів та їх перекладу іншою мовою залежать життя та здоров'я людини.

Медичний переклад – це один з важливих напрямів перекладацької діяльності, який розглядається як варіація науково-технічного перекладу. Він стає дедалі важливішим у зв'язку з поширенням співпраці та обміну досвідом у сфері медицини та охорони здоров'я, а також із розвитком галузі та технологій.

Загальні проблеми термінознавства висвітлювали у своїх працях такі вчені, як А. Белова, О. Блінова, М. Володіна, О. Войцева, С. Гриньов, В. Даніленко, О. Єфімов, Т. Кияк, В. Татарінов, С. Хижняк, О. Шиловський, Д. Шмельов та інші. Окремі питання, що стосуються різних галузевих терміносистем, досліджували Л. Боярова, М. Годована, В. Калашник, Л. Полюга, О. Покровська, Б. Рицар, І. Сабадош та інші. Основні аспекти медичної термінології досліджували Н. Литвиненко, Н. Космакова, Н. Місник, О. Мунтян, М. Навальна та інші.

Більшість анатомічних і клінічних термінів, які використовуються сьогодні в медицині, – це латинські або латинізовані грецькі слова, походження яких можна простежити до 5-го століття до нашої ери. Для того щоб медична термінологія ефективно функціонувала і була зрозумілою, терміни повинні бути правильно сформовані і повинні правильно вимовлятися. Основна інформація зі словотвору та аналізу

слова дозволяє перекладачам ефективніше володіти медичною термінологією шляхом передбачення значень інших термінів.

Однією із проблем, що порушуються в сучасному термінознавстві, є визначення джерел українського термінотворення. Так, Т. Лещук виокремлює п'ять шляхів розбудови української термінології: 1) власномовні лексичні ресурси; 2) перейменування наявних позначень; 3) освоєння іншомовних запозичень; 4) перехід в українську мову чужих слів-термінів (безпосередньо чи через інші мови); 5) калькування чужих слів власними мовними ресурсами. Аналіз широких масивів перекладених спеціальних текстів дозволить визначитись з продуктивнішими шляхами розбудови української термінології.

Будь-який тип медичного тексту має певні особливості, які потрібно враховувати перекладачу. Серед них: 1) велика кількість специфічних медичних термінів (у тому числі латинських); 2) абрєвіатури/ скорочення; 3) основною вимогою є точність/відсутність двозначності, оскільки від правильності виконаної роботи може залежати життя людини; 4) низька швидкість роботи, оскільки він вимагає максимального заглиблення в суть.

Ключові труднощі впливають з особливостей медичного перекладу. До них насамперед належить специфічна термінологія. Фахівцю важливо не лише добре знати лексику даної тематики, а й бути спроможним розбиратися в складних поняттях, чимало з яких прийшли з латині.

Одна із важливих складнощів – складність в розшифруванні різних абрєвіатур і скорочень. Їх важливо правильно зрозуміти і розшифрувати для коректної постановки діагнозу, призначення лікування, викорис-тання обладнання тощо. Складність полягає в тому, що українські абрєвіатури часто не збігаються з англійськими чи іншими.

За відсутності словникових відповідників, тлумачень у словнику медичних термінів або енциклопедії чи іншої допоміжної інформації у джерелах термін підлягає аналізу в інших контекстах і в залежності від контексту має бути перекладений і скорочений до абрєвіатури-відповідника.

Медичні терміни можна розділити на терміни, що складаються з одного слова і терміни, що включають у свій склад декілька слів. Однослівні терміни можуть бути простими (непохідними) словами, похідними словами, сполуками похідних і складних слів.

Зазвичай, нова лексика утворюється внаслідок трьох причин: появи нових назв, формування нового сенсу і запозичення слів з інших мов. Деякі лінгвісти ділять способи формування нових термінів на групи: 1) морфологічний спосіб словотворення – словоскладання, абрєвіація; 2) синтаксичний, за допомогою утворення словосполучень і фраз із

декількох слів; 3) семантичний – звуження (уточнення) значення загальновоживаних слів; метафоричне і метонімічне перенесення колишнього значення; 4) запозичення слів з інших мов.

Найбільш продуктивний спосіб утворення термінів – словотвір. Отримані медичні терміни можуть складатися з префікса, одного або двох коренів слова і суфікса в різних комбінаціях: cytology = cyt (o) (корінь) + -logy (суфікс).

Другий найбільш продуктивний тип утворення термінів – словоскладання. Складне слово – це сталий вираз, що складається з двох або більше основ, наприклад, human being (людина), blood donor (донор крові), hay fever (сінна лихоманка). Суворих правил з написання складних слів немає: іноді деякі терміни пишуться через дефіс, іноді як два різних слова або одне слово, наприклад, life span – life-span.

Чимало англійських абревіатур стали настільки відомими на міжнародному рівні, що багато хто обивателів може і не знати їх повних форм (AIDS – СНІД, HIV – ВІЛ).

Абревіатура – це скорочена форма слова або фрази. Існує багато способів утворення абревіатур. Зазвичай, але не завжди, вони складаються з букви або групи букв, взятих зі слова або фрази. Скорочення виникають в писемній мові, і їх розмовні різновиди можуть бути тільки графічними (g – gram, h – hour), як графічними, так і фонетичними (GP – general practitioner – лікар загальної практики), або акронімічними, наприклад, AIDS – СНІД.

Ініціальні абревіатури дуже популярні в письмовій англійській мові для скорочення довгих описових термінів. Наприклад, біохімічні терміни, такі як: deoxyribonucleic acid – DNA (дезоксирибонуклеїнова кислота – ДНК)

Переклад медичних абревіатур і скорочень є досить складним процесом, оскільки в англійській мові система абревіації та усичення більш розвинена, ніж в українській, тому здебільшого зберегти абревіатуру не вдається. Під час перекладу абревіатури важлива її вірна розшифровка. Перекладачеві нерідко доводиться звертатися до спеціальної медичної літератури, щоб отримати розшифровку абревіатур і лише після цього стає можливим здійснення перекладу іноземною мовою. Також досить проблемним моментом є передача скорочень та абревіатур в аудіовізуальному перекладі через обмеження у часі в процесі відтворення перекладу, у зв'язку з чим перекладачі змушені вдаватися до компресії або генералізації.

Серед лексичних трансформацій для перекладу досліджуваних одиниць найчастіше використовуються прийоми додавання і заміни (конкретизації, диференціації, смислового розвитку, цілісного перетворення, описовий переклад).

Переклад медичних термінів вимагає від перекладача достатнього рівня обізнаності у відповідній галузі знань та чіткого дотримання норм мови перекладу. Смыслові значення терміна в медицині лише тоді стає загальним надбанням, коли воно зафіксоване за допомогою чіткого терміна, що не припускає різних тлумачень, є простим та однозначним. У застосуванні медицини на практиці ми повинні бути абсолютно і впевнені у значенні термінів, які ми використовуємо. Під час перекладу великого об'єму матеріалу рекомендується складати, по мірі появи термінів, словник, щоб надалі термінологія співпадала. Аналіз важливих медичних термінів змушує нас замислитися про їх точне значення і бути в курсі будь-якої можливої двозначності. Вони побудовані із шматочків, які роблять кожне слово унікальним, але ці шматки можуть також бути використані іншими словами в різних комбінаціях.

УДК 547.611-04-18

Гриженко Г. Ю.,
старший викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF TEACHING AND UPBRINGING STUDENTS AT HIGH SCHOOL

Global challenges in political, economical and social spheres make the progressively-thinking community of teachers think over new changes of higher educational process. Here humanization, integration, innovation and technological development of education cannot but be mentioned. The major feature of higher education is humanization in pedagogy which is considered a system of measures aimed at the priority of general cultural components, focused on improving the personality, which occupies the central place in the structure of public and social relations. Also, it conceptualizes the priority of individual in education, formation of his/her humane worldview, tolerance and creativity.

Pedagogical technologies in general pedagogical context are interpreted as a systematic method for the creation, application and definition of the whole process of teaching and learning, taking into consideration technical and human resources and their interaction, which is targeted at optimization various forms of education (as defined by UNESCO)

The purpose of the article is to highlight the most typical features of the modern innovative technologies of education and upbringing students at high

school and outline the perspectives of their implementation in academic environment. We offer to consider some innovative pedagogical technologies that are promising for implementation in the high school of Ukraine – namely, facilitation technologies of education and upbringing.

The origins of scientific understanding of pedagogical facilitation are not completely new in psychological and pedagogical scientific environment. Such scientists as M. Kazanzhy, P. Lushyn, T. Sorochan, etc. dealt with this concept.

According to the pedagogical vocabulary, one of the new methods of organizing the teaching-learning process is facilitation (derived from the English verb ‘to facilitate’, meaning helping, assisting, relieving, promoting).

In our opinion, this relieving of learning process may be achieved mainly through collective discussion, group problem solving, which increases velocity, productivity, creativity of individual and group students’ activity.

The role of the facilitator comprises the features of the leader, the assistant and the member of the group, who does not support any of the small groups and does not protect their interests or views. The basic function of the facilitator is to provide qualification support in achieving some common aim, sometimes providing time control and establishing some discussion rules.

For most effective facilitation the teacher should meet the following requirements – he/she shouldn’t lead a discussion, but should direct the educational process in order to add some creative approach. The teacher should have a set of methods helping him/her to keep all the participants interested and equally active. In this process such aspects as age, mentality, future qualification and religious views of students should be always taken into account. It is necessary first to discover the level of group connection in order to implement the corresponding technique suitable for this very group of students. The teacher should have the ability to manage the group and the skill of effective interpersonal communication, he/she should possess a good method of a new material presentation. A good facilitator always takes into account the diversity of opinions and the differences among students in their ability and speed of learning this new material. The main idea of any good facilitator’s activity is to develop the understanding of learning importance in students and their ability to set achievable goals in this process.

There are different types of facilitation, but each of them should be aimed at students’ self-development, self-realization, acquisition of professional skills, necessary for their future activity. Pedagogical facilitation implies helping students in their realization of their self-value and assist in their self-development and self-improvement, to contribute to their desire of professional growth. Also, it is targeted at developing cognitive abilities, national culture combined with respect and tolerance to another opinion and different views, at creating humanistic atmosphere in general.

Psychological facilitation implies control over the process of self-knowledge, necessary for the following self-development and acquiring professional and personal skills. One of the basic aspects of this process is developing self-organization, which is an inseparable part of any successful educational activity.

Social facilitation may be considered part of psychological facilitation, which is responsible for personal ability to communicate, to be ready for a compromise, if necessary, at the same time to be ready to stand your ground, if some basic values and views are concerned. One of the ideas of social facilitation is developing leader qualities, ability to take responsibility and be in charge of some activity or process, which is one of the basic requirements of a future professional. Also, an important idea is to take into account students' previous life experience which can be updated, if necessary, in some teaching-learning situations. A good facilitator works at the process of students' becoming ready to combine personal life experience with the new information which can change their previous views, openness to perceive the new. The task of the teacher is to be able to diagnose the level of acceptance or contradiction to acquire some information, the willingness to or rejection of something new. Such diagnosing may help to create the most favourable atmosphere and choose the most suitable time for obtaining some knowledge. It is needless to say, that all the information should be correlated with students' age, otherwise it will not be obtained in full size, or simply may be rejected as something unnecessary of not clear enough to perceive and learn.

Also, we cannot but take into consideration the necessity of personality-focused learning which is built on the recognition of a student's individuality. While working individually with each learner we take into account the following aspects of constructing the educational process. Educational material should provide revealing student's subject experience including the experience of his/her previous learning. Knowledge presentation should be directed not only to expanding its scope, but also to transforming each student's previous personal experience. Active stimulation of a student for self-worth educational activity should provide him with the opportunity for self-education, self-development, self-realization in the course of mastering knowledge. Learning material should be organized and presented in such a way that a student has an opportunity to choose when performing tasks and solving problems. It is also necessary to encourage students to independently choose and use the most important and favourable ways of learning the material. It is impossible to succeed without monitoring and evaluating not only the result, but also the learning process itself. Personality- focused approach affects all the components of the educational system: methods and techniques, technologies and teaching. It should contribute to the creation of the most favourable learning and

educational environment, to flexibility of setting goals, to taking into account students' personal interests, their individual characteristics, and to creating basis for greater learning outcomes.

Another essential aspect to study is competency-based education. In the opinion of many researches, competence is a dynamic combination of cognitive abilities, skills, knowledge and understanding, mental and practical skills and ethical values.

The idea of competency-based education is studied by such foreign scholars as R. Maslow, J. Richards, C. Rodgers and others. As for Ukrainian scientists, some of them are N. Basov, B. Gershunskii, V. Kozakov, V. Kremin, O. Malykhin, O. Pechota, O. Savchenko and many others.

Many of the authors agree that there are five basic competencies, such as psychological, pedagogical, professional, methodological and self-educational. In most cases, methodological competency is described as the ability to apply knowledge in practice, that is, to fulfill the basic academic tasks, which can vary according to a discipline. Methodological competency also comprises such skills as ability to analyze, ability to conduct research, information management skills, basic computer skills, etc. Thus, it is undoubtable that any successful educational process is impossible without mastering such competence.

One more essential aspect worth paying attention to is the idea of interdisciplinary connections. It can be regarded as a part of a more general problem of systematic nature of learning through bringing knowledge into a system as it accumulates, since the connection between concepts and their development in the general system of objects leads to the expansion of students' knowledge and, finally, to the integral worldview system. This idea is presented in Konstantyn Ushinsky's theory. Undoubtedly, it should find its implementation in modern methods of teaching-learning process. At the lessons of English with students – future historians we always take into consideration their awareness of the material, formerly received information and ability to synthesize the final conclusions concerning the historical facts being discussed.

Nowadays, when students have to study distantly because of the acute situation in our country, it is essential to develop skills that can be useful in such a difficult period, when they have to work more by themselves to cope with the material the best way. Modern systems of distance education management, most often, use special tools, virtual learning environments, new studios, direct web links. This competency is also vitally important for both everyday practice and writing papers in the appropriate format, using all the required standards. Especially it concerns the first-year students, who are not yet acquainted with all the demands. We consider that this process of learning this competency should be started at secondary school to make this transition easier for students- beginners. Practice shows, that some of them already have

the necessary skills that will only have to be developed further. But some have to get acquainted with the requirements at higher school, which makes the process of learning much more complicated for them.

Also, the ability to conduct research work is one of the essential skills which are gained at different disciplines and here the interdisciplinary connections are of great help. Students who develop such skill while learning different subjects are very fast at learning this necessary ability, which they will need in their future professional activity, because nowadays the process of learning does not stop after graduation. At present the flow of new information is so rapid that they have to investigate, sort out and choose the most important during the whole period of their career development to keep up with the new ideas and trends. The task of higher school is to combine all the necessary methods and put them into practice to enable future professionals to cope with all the difficulties in their future professional life the best way.

УДК 378.12:81'243

Димова І. В.,

старший викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВІРТУАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІМЕРСИВНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Технології віртуальної реальності, що набирають популярність, визначають ключові позиції в найближчому майбутньому, а перспективи використання іммерсивних технологій дозволяють по-новому поглянути на систему взаємодії людини з комп'ютером (human-computer interaction, HCI).

Для пізнання навколишнього світу людина створена використовувати ряд різних функцій тіла: пересування в просторі, взаємодія з об'єктами за допомогою рук і ніг, обертання головою та ін. Але сьогодні в еру цифрового суспільства ці механізми набули зовсім іншого формату, що залежить від органів управління комп'ютером та іншими технічними пристроями.

Взаємодія з інтерфейсом користувача зробила звичним коштувати навчання шляхом натискання на клавіші та очікування результату у вигляді візуальних образів на моніторі. Це зводить всю людино-машинну взаємодію до «пальцевих» маніпуляцій, що людині за природою не властиве.

Ретроспективний аналіз розвитку VR-технологій свідчить про готовність та наявність технологічних рішень, відсутність яких раніше перешкоджала розвитку індустрії VR. Проведено огляд різних областей, де роль іммерсивних технологій набула особливого місця (театральне мистецтво, кінематограф). Особлива увагу треба приділити поняттю імерсовості, що дозволяє якісно інакше поглянути на сучасні технології занурення.

Це спроба консолідувати всі дослідження в термінологічному аспекті у вигляді визначення поняття іммерсивного підходу в освіті. Позначено зв'язок іммерсивного підходу з іншими підходами в освіті (діяльнісний, контекстний, інформаційний), принципом наочності, що розширюється та доповнюється в аспекті сучасних технічних можливостей. Вивчення іммерсивного підходу та віртуальних технологій загалом торкнулося питання наслідків, які можуть бути спричинені їх застосуванням. Тут слід особливо приділити увагу психологічним аспектам впливу іммерсивних середовищ на учня, усвідомлювати почуття міри та цілепокладання їх використання з розумінням ризику зведення нанівець всього корисного ефекту. До основних переваг іммерсивного навчання відносять: максимальне залучення та зосередженість, високий рівень занурення, навчання без ризику, індивідуальний підхід до навчання, найкраще збереження знань.

Проектування максимально повного віртуального оточення є новою функцією викладача. Говорячи про імерсивне занурення, слід позначити технології занурення у віртуальний простір. Однією з ранніх технологій є система Responsive Workbench.

Це тривимірне інтерактивне робоче місце, де згенероване комп'ютером стереоскопічне зображення проектується на горизонтальну поверхню настільного дисплея через систему проектора і дзеркал і проглядається через окуляри для створення ефекту 3D. Система відслідковує положення голови користувача, що дозволяє йому бачити віртуальне середовище з правильної точки зору. Для взаємодії з об'єктами в настільному середовищі можуть використовуватися пара рукавичок і стилус, що також відстежуються системою. CAVE 3D – система, що робить проекцію зображенню на стіни кімнати у формі куба, створює ефект повної присутності, яка може добре підходити як основа віртуального тренажера. Система CyberStage схожа за технологією з CAVE 3D, проте зображення стоїть на основі CRT-проекції активних стереозображень. При цьому система використовує окуляри для об'ємного сприйняття і додатково оснащена системою просторового звуку.

Технологія проектування i-CONE багато в чому аналогічна CyberStage, однак як поверхня використовує ширококутний увігнутий екран з

високою роздільною здатністю. Зображення на нього проектується шляхом «зшивання» кількох проекцій. Найчастіше ця технологія застосовується у музеях та виставках. Слід зазначити, що набирають популярності НМД-пристрої, зокрема VR-окулярів із встановленим у них смартфоном з екраном високої роздільної здатності робить деякі з перерахованих вище технологій імерсивного занурення не конкурентоспроможними.

Технології віртуальної реальності, імерсивні технології стали потужним та багатообіцяючим інструментом вищої освіти завдяки їх унікальним технологічним характеристикам, які відрізняють їх від інших ІТ-додатків. Ряд поглядів свідчить про кардинальну зміну звичного світу, майбутньої революції, яка торкнеться навіть навчання. У цьому великою задачею бачиться зміна педагогічних технологій, створення перспективних інтегрованих навчальних систем, де ключова роль буде відведена імерсивному підходу – сукупності прогресивних прийомів, що реалізуються в нових умовах (Steuer, 1992).

Слід зазначити факт відсутності готовності більшості педагогів до реалізації практично нових методів, технологій, зокрема інноваційних підходів, яких можна і слід віднести імерсивний підхід. Це говорить про гостру необхідність вибудовування нових стратегій підготовки кадрів для вищої освіти, трудова діяльність яких у майбутньому неодмінно реалізовуватиметься в інших умовах.

Використання штучного середовища, максимально наближеного до справжнього життя, дозволяє не тільки усунути зовнішні відволікаючі фактори, але й позбавитися одноманітності в процесі навчання, забезпечуючи стимулюючу візуалізацію.

Завдяки технології імерсивного навчання, можна контролювати свої результати та пов'язувати їх із реальним досвідом. Відповідати за віртуальний світ, де вони перебувають. Відтворити віртуально будь-яке фізичне середовище, до якого не було доступу в стінах аудиторії.

UDC 811.111-313.2.09: [1:24] =111

Диндаренко О. А.,
старший викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

AULDOUS HUXELY'S UTOPIAN AND DYSTOPIAN IDEAS

The genesis of ideas of the outstanding English writer of the 20-ieth century Aldous Huxely and his literary prophecy of the coming century, revealed in the

radical change in the genre of his novels from utopia to anti-utopia (dystopia) is connected with the dialogue between the two great prophets of the two centuries, – Jiddu Krishnamurti, a unique Indian philosopher and guru and a social satirical English novelist Aldous Huxely. A. Huxely was not the only or the first representative of the genre of utopic or anti-utopic novel. Among the western predecessors of the author are: M. Shelly, S. Butler, H. G. Wells, G. Orwell, and the eastern ancestors: E. Zamyatin, V. F. Odоеvsky, G. P. Danilevsky, M. Bulgakov, M. Fedorov, A. Platonov, Ch. Aitmatov. Words from E. Zamyatin's epigraph to the novel «We» were used by A. Huxely as the epigraph to his own «novel of ideas» «Brave New World» and many ideas of E. Zamyatin appeared akin to the English author. With the only exception that in the utopic novel by A. Huxely a rather pacifist, tolerant version of the Fordian-era cast-regulated society.

No doubt that the ideas of Jiddu. Krishnamurti had a substantial influence upon A. Huxely's spiritual evolution. And namely in the philosophic views of this representative of the Eastern civilization and Indian religion A. Huxely finds protection from the terror of history, as the guru Jiddu. Krishnamurti suggests the true way for the survival through reaching the harmony with Nature, the surrounding world. And only in this case the mankind runs a chance of avoiding the inevitable death and exhaustion, annihilation. Anti-utopic novel-pamphlet shows, what might an uncontrolled rapid development of science and technology lead to without proper spiritual rise of humans – this can lead to the evolvment of the «perfect totalitarian machine», with all the ways for carrying out any manipulations with humans. In the essay «Ends and Means» Aldous Huxely foresees the potential for the effective future social reforms by «the global radical change in the mentality, rebirth of the principle moral values, which can create optimistic favourable conditions for the progress of mankind through yoga discipline, mystical experience, meditation and self-perfection».

As the Buddhist philosophy helps to reach the complete spiritual perfection, explains that the reason for all the human misfortunes is human mind, the author mistakenly proposes a unique drug as a treatment for all these moral problems. In the novel «Brave New World» this is the drug «soma», in the novel «Island» this is «moksha-extract», in the philosophic works «The Doors of Perception», «Heaven and Hell» these are mescaline and LSD, or the «drugs of special unique use», meant for «the super-ingenuous visions».

In the work «The Art of Seeing» A. Huxely, supporting and upgrading the methodology developed by Bates, tries to prove that a human possesses concealed extraordinary abilities, which can not only help us improve the eyesight, but to restore the lost one. To reach this aim one has to learn to control one's own energy on the conscious and sub-conscious level, simultaneously controlling both body and mind. This way the author attempted to make people

think over the concealed abilities of human nature in general, that there are always natural means of healing a disease, and not only the conservative methods of treatment. As the ancient Latin proverb says: «Medicus curat, natura sanat». The writer as if repeats the words of J. Krishnamurti, from the book «Think on These Things» about the importance of unity between personality and Nature, to feel the harmony between them, as it's the only way to perceive oneself as a vital part of the Universe, find the truth and the sense of living. Unfortunately, humanity is gradually losing the moral values and principles, being unable to develop spiritually observing the things rather simple and beautiful from the surrounding world than material riches. We have difficulty merging with the Universe, feeling ourselves its inseparable part, since «everyone nowadays is a tool in the powerful industrial or political machinery, concentrated on one's private issues of family, career, money and power, authority».

A. Huxely in his turn, worried about the future of mankind, in the social satirical «novel of ideas» «Brave New World» predicts the danger of the coming technical era, «the era of Ford», killing a person spiritually and physically. The dictatorship of the ruling centre is cultivated in it, total annihilation of individuality, to manipulate standard marionettes, whether cloned or bred in the hatcheries, for whom the words «mother or father», are among the dirtiest, used as curse words or as scientific terms. The society, with its «equality, uniformity, stability», excludes such a loner-rebel as John the Savage. If you don't accept the rules and laws of the Fordians, you'll eventually die. In this «novel of ideas» A. Huxely, as a true prophet of the 20-ieth century, touched upon numerous urgent today's issues: the tragic fate of the talented, extraordinary people, decadents, exaggerated informatization of society, rapid technological progress, crisis of moral values, ecological catastrophe.

The dialogue between Jiddu Krishnamurti and A. Huxely, which resulted in the evolvement of the anti-utopia novel «Island» and the writer's evolution from the pessimistic vision of the future in the utopic «novel of ideas» «Brave New World» to the more optimistic in the latest one, drives us to the conclusion that until humanity finds the balance between mind and body, there won't be any harmony between the ecology of spirit and Nature, so this is not a utopic idea to follow the wise advice of the philosophy of the East, which focuses on the spiritual sphere of life of a personality

Unfortunately, as we see now, judging by the events with the war in Ukraine and in the world in whole, being on the verge of the WWIII, such an ideal society is impossible to build yet, especially for our West civilization, and those of its representatives, who haven't learned to control their emotions, level of stress, diseases, though we have reached the highest level in the development

of science and technology, but ignoring the healthy ecology of the surrounding world, either of the Nature or of the spirit of an individual.

The dialogue between Jiddu Krishnamurti and A. Huxely, which resulted in the evolvement of the anti-utopia novel «Island» and the writer's evolution from the pessimistic vision of the future in the utopic «novel of ideas» «Brave New World» to the more optimistic in the latest one, drives us to the conclusion that until humanity finds the balance between mind and body, there won't be any harmony between the ecology of spirit and Nature, so this is not a utopic idea to follow the wise advice of the philosophy of the East, which focuses on the spiritual sphere of life of a personality.

The «novel of ideas» by A. Huxely «Brave New World» demonstrates the tragic way of development of the technological civilization of the West, in which every person tries to change the laws of Nature to their taste and needs, ignoring the general universal rules of existence. In his last «positive utopia novel» «Island» the author puts forward an idea of the role-model society of the island of Pala, with the most advantageous conditions for its citizens' self-realization in all the spheres of life, following the three above-mentioned levels. Perhaps, A. Huxely felt that it would be his last novel and aspired to leave his own testament for the generations to come, full of hope and faith in humanity's future, but not despair, as it used to be in his early periods of writing. So, we'll have to answer, what the weak points of A. Huxely's philosophy are.

As the Buddhist philosophy, which, according to the writer's opinion, helps to reach the complete spiritual perfection, explains that the reason for all the human misfortunes is human mind, the author proposes a unique drug as a treatment for all these moral problems. In the novel «Brave New World» this is the drug «soma», in the novel «Island» this is «moksha-extract», in the philosophic works «The Doors of Perception», «Heaven and Hell» these are mescaline and LSD, or the «drugs of special unique use», meant for «the super-ingenuous visions». It's worth noting that all these drugs used in Pala, are not as means of escaping from reality, but vice versa – the way for the further deep creative cognition of the other, higher, subconscious realm, to bring home the essential solidarity of men, the community of experience in the mystical light. With the only exception of «soma» in the Fordian world, experiencing merely bestial solidarity, when individuality is a crime, Fordians take «soma» to escape themselves, – a society which is easy to manipulate with, as these people constantly experience «idiotic bliss» living in the realm, escaping themselves, with the decreasing awareness of reality. As for mescaline, LSD and «moksha-extract», they are considered the ideal means for expanding the boundaries of human perception of the cosmological notions, the deep spiritual sphere of human life and consciousness, studying and controlling them. Hence, the

citizens of Pala aren't the drug-addicts, unaware of their deeds, but are free creative personalities on their way to self-perfection and search for the harmony with the surrounding world. And so, it's namely drug-like medicament, «moksha-extract», that helps them get rid of the moral miseries, to reach the best contact with God. And this fascination of A. Huxely with the drugs and drug-like medication was deeply mistaken and fatal both for his literary career reputation and life.

The problem goes that all these transformations are possible only for the unique society where every individual is equally responsible and mature spiritually and morally, namely for the society with «the healthy ecology of spirit», mentioned in Ch. Aitmatov's novel «Buranny Halt». And only then, as discovers the main hero of the novel «Island», Will Farnaby with the help of Susila, the principles of functioning of such a model of the ideal society as Pala coincide with the principles of living of each person. The citizens of Pala learn this through all their school life, and Mr. Farnaby, as a true journalist, had to learn this in some days of his stay on the island. Still, his attempts weren't all in vain and he really felt as inseparable part of this invisible universe and would never feel lonely. The writer transforms his own ideas and life upon this hero, Will Farnaby, to prove that he had found the way to salvation both for himself and for the civilization of the East and West, the aim of living, thanks to the ideas and dialogue with the unique Indian guru and his friend, Jiddu Krishnamurti.

Unfortunately, as we see now, judging by the events with the war in Ukraine and in the world in whole, being on the verge of the WWII, such an ideal society is impossible to build yet, especially for our West civilization, and those of its representatives, who haven't learned to control their emotions, level of stress, diseases, though we have reached the highest level in the development of science and technology, but ignoring the healthy ecology of the surrounding world, either of the Nature or of the spirit of an individual.

The dialogue between Jiddu Krishnamurti and A. Huxely, which resulted in the evolvment of the anti-utopia novel «Island» and the writer's evolution from the pessimistic vision of the future in the utopic «novel of ideas» «Brave New World» to the more optimistic in the latest one, drives us to the conclusion that until humanity finds the balance between mind and body, there won't be any harmony between the ecology of spirit and Nature, so this is not a utopic idea to follow the wise advice of the philosophy of the East, which focuses on the spiritual sphere of life of a personality.

Остафійчук О. Д.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Онлайн навчання має і набуває все більшої актуальності, а система викладання потребує вдосконалення, адже використання інноваційних методів і технологій дає більший спектр можливостей урізноманітнити діяльність студентів у процесі вивчення мови. Доступність інформації до різних джерел, ресурсів та інструкцій в Інтернеті розширює коло можливих засобів для ефективного навчання.

Використання англійської мови як інструменту надає певні переваги фахівцям у їхньому конкурентному середовищі. Процес вивчення мови побудований таким чином, що студент стає головним у процесі навчання. Викладач спрямовує енергію, завдання, враховує особливості цілей, навичок і задач, які має опанувати студент у кінці. Вивчення англійської мови і досягнення високого рівня у володінні мовою є істотним фактором для подальшого розвитку студента як особистості, вдосконалення навичок, набуття кваліфікації фахівця високого рівня.

Навчання студентів із застосуванням інноваційних технологій дає можливість опанувати навички самостійного і критичного мислення, самостійно використовувати доступ до інформації англійською мовою, орієнтуватися в просторі міжкультурної взаємодії.

Використання Інтернету збагачує можливості викладача і надає доступ до додатків та онлайн ресурсів для урізноманітнення навчального процесу і доповнення заняття матеріалами з автентичних джерел для практичного застосування мови. Сучасні періодичні видання мають онлайн версії та безкоштовні матеріали як для викладачів, так і для студентів. Інноваційні засоби допомагають долати психологічні бар'єри, досягти успішної взаємодії. Використовуючи онлайн джерела, студент має навчитись самостійно користуватися тим, що може почути і побачити в англійськомовному просторі, аналізуючи повідомлення і критично сприймаючи його.

Сучасний етап розвитку і вдосконалення системи освіти в Україні передбачає взаємодію з європейськими університетами, що впливає на розвиток нетворкінгу, налаштування співпраці. У свою чергу цей розвиток впливає на сучасне формування процесу навчання для досягнення студентами якісних результатів для опанування головного інструменту, а саме англійської мови для того, щоб стати фахівцями

високого рівня у конкурентному середовищі. Сучасні умови вивчення і викладання ставлять виклики для викладача відповідати новим вимогам і знаходитися в постійному пошуку нових підходів до викладання і застосування інноваційних засобів навчання. Зацікавити студентів вивчати англійську мову можна за умов інтерактивності, мобільності, гнучкості, сприйняття реальності через використання додатків.

Нові умови передбачають оновлення змісту відповідно до нових стандартів, технологій та інноваційних методів у викладанні англійської мови, особливо мови за професійним спрямуванням, де відповідність новим умовам є найвищою. Володіння мовою на достатньому і високому рівнях дає переваги для підвищення ефективності фахівця нового покоління. Звернення до нових джерел інформації дає мотивацію до вдосконалення навичок, використовуючи професійний англомовний простір.

Застосування інноваційних методів і технологій набувають актуальності саме у сфері викладання англійської мови адже навичка спілкування англійською мовою охоплює різні сфери життя людини. Обізнаність, необхідність актуалізувати свої знання і навички і можливість висловлюватися з різних тем і питань доводить необхідність застосування і адаптування методів викладання до нових реалій.

Особливо актуальною стає тема використання інновацій у навчанні англійської мови під час карантинного періоду, або іншого тривалого періоду, коли студент не має можливості відвідувати заняття з різних причин, але може мати доступ до завдань і виконувати їх онлайн.

Дослідники зазначають необхідність застосування інтерактивного методу як інноваційного для підвищення якості навчання і вдосконалення процесу формування навички спілкування англійською мовою. Інтерактивний метод є пріоритетним, так як передбачає активну взаємодію між студентами і викладачем. Прихильники повного занурення в мовне середовище з автентичними джерелами заохочують застосовувати комунікативний метод. Інноваційні технології розглядаються як допоміжні, а також наголошують на активному використанні Інтернет ресурсів для залучення студентів в активний процес вдосконалення навичок читання, аудіювання і письма.

Ефективне застосування інноваційних методів вимагає перехід від стилю навчання, де викладач є головним до того, де студент стає центром процесу навчання. Застосування методів у такому підході сприяє розвитку особистості студента і враховує індивідуальні особливості (*learner-centered lessons*). Викладачі звертають увагу на доцільність тенденції до навчального процесу з комунікативною складовою, тобто максимального наближення до ситуацій реального спілкування. У такому процесі навчання студенти користуються мовою не лише для виконання

письмового, граматичного завдання чи читання, а також для того, щоб знайти ефективне вирішення проблемних питань, для дискусії, висловлення своїх поглядів залежно від поданої ситуації.

Комунікативний метод – дієвий, але має свої переваги і недоліки, враховуючи які можна вдало адаптувати матеріал під потреби. Студенти мають змогу вдосконалювати навички усного мовлення, долається страх перед помилками. Недоліками ж методу є те, що не надається належної уваги якості мови, комунікативна компетенція досить таки швидко досягає своїх меж.

Студент стає центром процесу навчання. Фокус уваги зосереджується на його потребах, уміннях та навичках практичної реалізації комунікаційних задач. Реалізація комунікаційних навичок є складним процесом, де студенти мають обмінюватися інформацією і застосовують різні форми вираження від простих до складних. Опанування, вдосконалення потребують постійної практики, зосередженості і, перш за все, мотивації.

Використання різних онлайн ресурсів дозволяє досягати більшого відсотку інтерактивності та обирати необхідний рівень та динаміку заняття. Засвоєння граматичного і лексичного матеріалу за умов інтерактивного підходу дає можливість швидше реалізовувати набуті знання в ситуаціях з максимальним зануренням в умови реального часу. Використання відео та аудіо ресурсів сприяє якісному навчанню усного мовлення, де є можливість демонструвати фото, інтерпретувати інфографіку, аналізувати діалоги з реального життя носіїв мови. Метод передбачає вживання лише англійської мови для спілкування і пояснення. Заняття побудоване таким чином, що певні граматичні структури або лексичні одиниці не пояснюються, а вводяться у вживання через контекст. Застосовуються активні і рухливі ігри для залучення студентів до активної мовленнєвої практики.

Ситуація сьогодення вимагає проведення реформ навчального процесу відповідно до вимог для підвищення якості освіти, а саме в контексті дистанційного навчання. Онлайн комунікація і співпраця дає нові можливості для обміну досвідом, підвищення кваліфікації в умовах реального часу, не залишаючи країни, міжнародних обмінів, можливості здобуття другої вищої освіти та навчання на магістерських програмах за кордоном

Використання інноваційних методів допомагає подолати офіційний бар'єр студент – викладач або свій – чужий, якщо такий заважає студентам активно взаємодіяти з викладачем та іншими студентами, оскільки студент бачить зацікавленість викладача в процесі навчання, в тому що він може припуститися помилок і висловлювати власну думку. Така взаємодія допомагає викладачу встановити контакт, стати своїм в

реальності студента, адже він також користується різними новими онлайн додатками.

Студенти набувають звичку користуватися мовою за будь-яких обставин, а не лише в штучних умовах методу кейсів, долають мовний бар'єр. Завдання можуть бути різноманітними, наприклад, в контексті дисципліни Business English, студент може записати відео з презентацією країни, її звичок у веденні бізнесу і те, як люди ведуть себе у бізнес сфері, яких стандартів дотримуються.

Інноваційні методи і технології розширюють можливості удосконалення процесу навчання. Вибір методу і технологій залежить від мети заняття і кінцевої мети курсу. Майстерність викладача змінюється з використанням нових методів, що свідчить про бажання і залучення студентів до співпраці і використання нових можливостей, мобільності, гнучкості і адаптації. Опанування англійською мовою є невід'ємною складовою бази знань і умінь сучасної людини, яка прагне до самовдосконалення і самостійного мислення.

Застосування нових Інтернет технологій зменшує вікову і ментальну відстань між студентами та викладачами. Для досягнення бажаного результату викладач має брати до уваги сучасні тенденції, тренди, виклики і інтереси молодіжної культури.

Перспективи подальших досліджень мають широке коло не розглянутих питань. Вивчення мови є складним процесом, де потрібно розуміти лінгвокультурну інформацію, мати фонові знання, які формують сприйняття дійсності і розуміння процесів, характерних для розвитку мови і її впливу на інформацію, яку ми споживаємо. Потрібно слідкувати за актуальністю інформації і матеріалу, які викладач розглядає і вивчає зі студентами. Особливої уваги потребує вивчення питання можливого підвищення кваліфікації і обізнаності у сучасних аспектах викладання в межах можливостей вищої школи.

УДК 378

Руденко Н. О.,
студентка групи 641мз ННПО,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ ЕКОНОМІЧНОГО НАПРЯМКУ

Студенти економічних спеціальностей відчують досить гостру потребу в оволодінні іноземною мовою (в основному, англійською) для

успішного старту кар'єри та отримання конкурентних переваг на ринку праці.

Відповідна компетентність присутня у переліку рекомендованих загальних компетентностей більшості стандартів вищої освіти економічних спеціальностей.

Отримання такої компетентності стає можливим в результаті використання двох підходів:

- викладання іноземної мови за професійним спрямуванням або ділової іноземної мови;

- викладання фахових дисциплін відповідних спеціальностей іноземною мовою (англійською).

Обидва підходи мають переваги та потенційні недоліки. Переваги першого підходу – гарантія правильної подачі матеріалу з точки зору мови та врівноваження всіх компонент (читання, аудіювання, говоріння та письмо). Недоліком є відсутність базових або спеціальних знань з економічної тематики, що не дозволяє в повному обсязі надати необхідну лексичну складову та активним чином впливати на розмовні вправи протягом заняття. З іншого боку, спеціальні знання з різних економічних спеціальностей також досить сильно відрізняються між собою і базова економічна грамотність сама по собі не дозволить сформулювати необхідні мовні компетентності за фаховим спрямуванням.

Викладання іноземною мовою фахових дисциплін викладачами-«економістами» без філологічної освіти видається більш ефективним з точки зору поєднання спеціальних професійних знань та мовних компонентів, однак лише за умови достатнього рівня мовної підготовки такого викладача. До явних недоліків тут можна включити відсутність практики аудіювання, а також, в залежності від дисципліни, читання та говоріння (при переважанні розрахункових завдань в курсі та орієнтації лише на лекційний матеріал викладача).

Однак, в першому випадку справа йде про вивчення мови, як такої, на прикладах матеріалу певної галузі знань, а в другому – вивчення фахової дисципліни, в процесі повторюючи та підсилюючи засвоєні раніше мовні навички.

Повертаючись до особливостей методики викладання іноземної мови студентам економічного напрямку слід відмітити, що сама методика повинна враховувати і потенційні потреби у використанні мови такими студентами (випускниками). Тобто, ділове спілкування (формальне та неформальне) в рамках укладання договорів, виконання робіт, надання послуг. Ділове спілкування із колегами при наявності мультинаціонального колективу в рамках робочого процесу в банківських установах, страхових, транснаціональних компаніях тощо. Спілкування може бути як

усним, так і письмовим, тому обов'язково потрібні всі можливі компетентності мови.

В залежності від рівнів навчання (бакалаврський або магістерський) можуть знадобитися навички щодо роботи з науковими текстами відповідної спеціальності, та, відповідно, спеціальна науково-дослідницька термінологія та знайомство із логікою проведення наукового дослідження.

Звичайно, в сучасний навчальний процес необхідно залучати нетрадиційні елементи, в т.ч. інтерактивного навчання. Наприклад, колаборативне навчання дозволить працювати в малих групах над окремою проблемою без тиску з боку викладача. В рамках такого підходу можуть бути ефективними форми кейсів, круглого столу, головоломок та рольової гри (імітація реальної ситуації в рамках робочого процесу).

Дискусійними підходами для посилення професійних мовних навичок є залучення студентів та викладачів до громадського життя, навчання на програмах академічної мобільності, використання нових технологій (мобільних застосунків або соціальних мереж тощо). На нашу думку інструменти мають невеликий вплив на отримання мовних навичок професійного спрямування, однак можуть забезпечити серйозну базу для подальшого отримання таких навичок, а також забезпечать набуття студентами необхідних «soft skills».

УДК 268.493

Постикіна Є. Г.,

старший викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

PEDAGOGICAL METHODS FOR USING ELECTRONIC EDUCATION IN EDUCATIONAL SYSTEM

In the introduction of e-learning into the education system, special attention is paid to the information of education, first of all, taking into account the intellectual potential of the society, including the information of education and the development of information and educational resources. There are ways to develop and increase the efficiency of e-learning, and the introduction of new information technologies in education is at the center of attention in education reform.

Based on the foregoing, we will explain the following concepts regarding e-learning and distance learning technologies that are used in the learning process.

E-learning refers to the organization of telecommunications networks and the communication of all participants in the learning process, supporting the information stored in the database and used in the development of educational programs, transmitting technology, tools and transmissions over the specified information lines.

The distance learning technologies are technologies that are implemented using information technology in remote collaboration between students and education systems or educators.

As a result of using e-learning in educational institutions, it is necessary to ensure the establishment of e-learning resources, telecommunication technologies and e-learning, based on the development of curricula, regardless of where the learners are.

New trends in the educational process will be developed based on:

- Promoting distance education, the technological basis of which is information technology and telecommunications;
- Standardize the educational methodology by implementing and distributing electronic forms of illustration and transmission of material.

In these cases, e-learning management systems, which are considered as training and methodological complexes that provide students with the specialty, play a key role.

E-learning management systems include:

- educational standards of subjects;
- lectures;
- Curricula and instructions for practical and laboratory work, course work;
- methodical instructions and manuals for independent work of students;
- test tasks on subjects;
- control materials;
- Links to electronic libraries.

Each of these tasks not only ensures communication between teachers and trainees as a result of the effective use of e-learning tools, but also motivates the learner to work on his or her own learning.

Taking into account the above, it should be noted that distance learning is now considered as a new pedagogical factor in the educational process. We are looking for ways to develop e-learning and increase its effectiveness. The introduction of new information technologies in education determines the focus of education reform. In general, distance learning is now a requirement of the time, as it is also clear from the above that a learner is a prerequisite for learning and practicing distance learning independently.

As a result of the application of e-learning to the learning process, several effective results can be achieved in our research.

Students will be able to work and study independently and have sufficient professional skills in their field. The range of independent thinking of students in their specialty will be expanded, that is, the student will gain both theoretical and practical knowledge as a result of independent course completion of all courses in distance learning. Students will have sufficient social and economic benefits.

УДК 378.12:81'243

Чернюк Т. І.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF HIGH SCHOOL TEACHERS

Teacher's professional competence is a set of professional and personal qualities, which are necessary for successful pedagogical activity. A professionally competent teacher is a professional with a sufficiently high level of pedagogical activities, pedagogical communication. It is somebody who achieves consistently high results in teaching.

Professional competence's development is first of all creative individuality, ability to adapt in a changing pedagogical environment. The socio-economic and spiritual development of society directly depends on the professional level of teachers. The changes should take place in the modern education system and make it necessary to improve the qualifications and teacher's professionalism or their professional competence. Their role in the process of professional development is an important part in the innovative activity. Therefore, it is essential for a teacher to be ready for professional development.

Competence is not a simple sum of knowledge, skills and abilities. It includes cognitive (knowledge), operational (modes of activity and readiness to carry out activities) and axiological (the presence of certain values) aspects. Competence «is a personal characteristic, a set of knowledge, skills, and flexible thinking, and competence in predetermined requirements for the educational training, curriculum, competence «anatomy»; a set of specific professional or functional characteristics».

Pedagogical activity in higher education is an activity aimed at training a qualified specialist who must find his place in the labor market and be actively involved in social, cultural, political, and other spheres of life. The object of pedagogical influence are students with different inclinations, interests, intelligence, feelings. Ukrainian educator Vasyl Sukhomlynsky (1918–1970)

noted that in any case mistakes and failures do not lead to such severe consequences as in the pedagogical one. Teachers in their activities have to master the language and speech. K Ushinsky wrote: «Native language is a great national treasure, the basis of development and the treasury of all knowledge, it begins to understand everything». The word of the native language is a powerful aspect of spiritual contact, moral influence and conviction.

Let us consider what are the types of communication between teachers and students.

1. Primitive. Attitude toward students is reflected in primitive rules and reactions of behavior. The teacher demonstrates his superiority, the student is a means to an end.

2. Manipulative. The teacher's relationship with students is based on the game. Praise is used. The student is the object of manipulation. He is intimidated and infantile.

3. Standardized. The formal communication dominates. The teacher follows the standards of etiquette. Such behavior is superficial as the student feels the indifference of the teacher and remains the object of manipulation.

4. Business. Focusing on the work, the teacher takes into account the personal characteristics of the student only in the context of effective activities. He follows the standards of etiquette and recognizes the student's right to independence. The significance of the student for the teacher depends on the contribution to the joint activity.

5. Personal. Communication is based on the deep interest of students, the teacher loves students, all his activities are aimed at the development of spirituality. The student trusts the teacher, and the teacher is an authority for him.

Zazyun distinguishes the following styles of communication:

a) authoritarian style. The dictate is used, which turns one of the participants in communicative interaction into a passive performer. An authoritarian teacher arbitrarily determines the direction of the group. This inhibits the initiative, suppresses the activities of students. The main forms of interaction of this style of communication are an order, indication, instruction, reprimand. The teacher is intolerant of objections. All this leads to an unfavorable psychological climate;

b) democratic style. It is based on deep respect, trust and focuses on self-organization of the individual and the team. This style is designed to bring the purpose of the activity to the minds of each student and to involve everyone in active participation in the common cause. The main means of interaction are encouragement, advice, information;

c) liberal style. In the liberal style the teacher does not have a stable pedagogical position. It is manifested in noninterference and low level of

education requirements. Such teacher is limited to performing only the teaching function. The consequence of such a position is a loss of respect, a deterioration in performance and discipline. So, it is very important how the teacher communicates with students.

Pedagogical activity can be divided into several functions. The main one is educational, which is aimed at organizing the learning process. It combines the theoretical basis, the discovery of new patterns. The second is practical, which aims to solve pedagogical problems. The teacher determines the purpose, considers the content of education, modern methods and forms that contribute to the activation of educational and cognitive activities of the student, forms of control. The main types of this activity are lectures, lab works, practical tasks, seminars, consultations, tests, exams, reviews, organization of defense of term papers and projects, management of theses, practice and research. Closely related to educational work is methodical work – it is preparation for lectures, laboratory, practical classes, compilation and preparation for publication of lecture notes, collections of exercises and tasks, laboratory workshops, methodical materials for term papers and dissertations, current work to improve pedagogical skills (reading of methodical, educational, scientific and methodical literature), drawing up of methodical developments, tasks, examination tickets, subjects of course works.

Pedagogical activity in higher education involves certain requirements for the teacher's personality.

1. Awareness of their civic duty – education of worthy citizens of the country and highly qualified specialists.

2. Perfect mastery of their subject. According to student surveys, the most authoritative are those teachers who know their subject well. Also, the teacher should be well oriented in related disciplines that promotes deep disclosure interdisciplinary relations, events and realities of the modern world, forming an intelligent expert.

3. Possession of teaching methods that help to make a complex task accessible, taking into account the ability of students to be interested in information, to arouse the desire to replenish their knowledge.

4. Pedagogical expression. This is such an attitude to pedagogical activity and psychological readiness for it. It is manifested in the direction of thoughts, in the manner of speaking, in behavior. Thanks to this feature, the teacher can intuitively distinguish from the environment educational facts and pedagogically convey them to students.

5. Love for students should be reasonable. The famous teacher and an artist Anton Semenovich Makarenko noted that love for students precludes unprincipled and indulgent attitude, indulgence in its weaknesses. In his opinion, demanding does not contradict love and respect for the person.

6. Erudition. In addition to knowledge of his subject, the teacher must have knowledge of philosophy, history, politics, art, modern science and technology. This will help him communicate with students on various topics.

7. Creative approach. Creativity of the teacher is first of all a choice of methods and approaches to realization of the purpose and tasks, maintenance of efficiency of educational process. As well as teaching students to independently obtain information and develop creative thinking, equipping with research skills, education of an experienced and cultured person. The teacher, who is a creative person, analyzes his own experience, studies and takes the best from others, seeks and finds new, more advanced pedagogical technologies. K. Ushinsky determined that a «teacher» lives in a teacher only as long as he studies.

8. High moral qualities. In the moral aspect, the teacher must be the one who seeks to educate their students.

9. Have emotional and volitional behavior. The teacher must be purposeful, proactive, disciplined, demanding to himself and others, to have own feelings.

10. Pedagogical observation and attentiveness. Observing students, the teacher learns about their characteristics, attitudes to learning and teachers, the relationship between them, mental states, their response to comments and assessments. It is necessary to focus on the studied topics and changing the types of tasks and tools.

11. Inspiration and intuition. Inspiration comes to the teacher due to interest in the subject of research, constant reflection, and planning goals. It is a mental state, when all areas of the psyche are involved at the same time: mind, feelings, perception. Intuition is manifested in the feeling of the right activity, in the desire for its results, in the belief that this is the way to act, and not otherwise.

12. Mastery of language and mindset. The language and the mindset of the teacher must be pedagogical, it is about clarity and logic of thought, specificity, intelligibility. The speech should be free of defects (lisp, stuttering, fast or slow pace).

13. Optimism is an integral feature of a modern teacher because it affects the effectiveness of teaching and education of students, creates positive emotions, good condition, activity, determination, excellence in their abilities.

14. Pedagogical tact. This is a professional feature of the teacher's behavior in relations to students, the ability to find the right solution in each case. The teacher needs pedagogical tact in the system of his educational influence both on the student group and on each student individually.

15. Health and appearance. The teaching profession requires a lot of nervous and physical stress, so you need constantly take care of your health. Appearance is also important. The unattractive appearance of the teacher causes a negative attitude of students to the teacher and his discipline.

The teacher's activity combines scientific, teaching, educational and methodical work, i.e., the teacher is a specialist in a particular field of knowledge: teacher, scientist and manager of personal self-improvement. Self-improvement is manifested in constant development, the desire to become better, to achieve high professional goals, to attract the respect of the student audience, to gain pedagogical authority.

The process of self-improvement and teacher development has the following stages:

The first stage is self-knowledge, the teacher analyzes his own activity and identifies shortcomings.

At the second stage there is a formation of an ideal professional image, comparison with outstanding teachers, where professional values are overestimated.

The third stage is the implementation of the self-improvement program created by the teacher. The teacher goes through self-restraint, deprivation of comfort, overcoming the negative influences that appear on the path to perfection.

At the fourth stage, as a result of the implementation of the self-improvement program, the specialist forms the life philosophy and professional credo, analyses educational, professional and life achievements and corrects the personal activity.

The fifth stage is the evaluation of the effectiveness of self-improvement work with adjustments for further work.

Constant self-improvement is an important tool for the professional development of the teacher to improve educational activities and educational and pedagogical processes.

The personal qualities of the teacher play an important role in the education and upbringing of young people, because the teacher is constantly in the center of attention of students. The teacher must be a good manager, speaker, psychologist, know a pedagogical and educational process. Also, he should be an expert in his field of science and a scholar in other sciences, love students and his profession. Therefore, given all the above, it is necessary to develop the personality of the teacher: his cultural, cognitive, and spiritual spheres of activity

Щерстюк Л. В.,

канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

STRATEGIES FOR DIFFERENT LEARNING STYLES

If you have ever spent any time in an education position, you are almost certainly sure that every student is different and has their own preferred style of learning. Some students find it easy to remember information when presented to them in a format or method that might confuse one of their classmates. To help educators develop strategies for reaching every student in their classroom effectively, educational scholars have devised various typologies of different styles of learning.

The acronym «VARK» stands for visual, auditory, reading/writing and kinesthetic learning style. It is used to describe four modalities of student learning that were described in a 1992 study by Neil D. Fleming and Coleen E. Mills. These different learning styles were identified after thousands of hours of classroom observation. The authors also created an accompanying questionnaire for educators to give to students to help them identify and understand their own learning preferences.

Visual learners are those who are most able to internalize and synthesize information when presented to them in a graphical representation of meaningful symbols, known as visual learners. You can respond to arrows, charts, diagrams, and other information hierarchy visualizations, but not necessarily photos or videos. Visual learners tend to be holistic learners, that is why they process information best when it is presented to them as a strong whole rather than in pieces. So, they use summary charts and diagrams rather than continuous slides of information.

Auditory (or auditory) learners are most successful when they have the opportunity to hear information presented to them orally. Students with this style of learning sometimes choose not to take notes in class to maintain uninterrupted auditory attention, and lecturers may incorrectly conclude that they are less engaged than their classmates. However, these students may simply think that taking notes is a distraction and that their uninterrupted attention is a more valuable way of learning for them. Auditory learning brings benefit to its possessors in two ways: students with this modality often find success in group activities where they are asked to discuss course materials orally with their classmates, and they may benefit from reading their written work aloud to themselves to help them think it through.

Students who work best in the reading/writing modality demonstrate a strong learning preference for the written word. This includes both written

information presented in class in the form of handouts and PowerPoint slide presentations as well as the opportunity to synthesize course content in the completion of written assignments. This modality also lends itself to conducting research online, as many information-rich sources on the internet are relatively text-heavy. Reading/writing-oriented students should be encouraged to take copious notes during classroom lectures to help them both process information and have an easier time recalling it later. Kinesthetic learners are hands-on, participatory learners who need to take a physically active role in the learning process in order to achieve their best educational outcomes. They are sometimes referred to as «tactile learners,» but kinesthetic learners tend to engage all of their senses equally in the process of learning. Their active nature brings them the most difficult time succeeding in conventional classroom settings. These students also often thrive in scientific subjects with lab components, as the skills-based, instructional training that occurs in these settings engages them in productive ways.

There is no pure type of learning, but we can talk about popular learning styles. In fact, studies estimate that 50 to 70 percent of the population shares similarities with several different learning styles. Known as "multimodal learners," these individuals tend to thrive in classroom settings, where they can be used interchangeably or in combination with multiple learning styles. However, just because students can succeed with different learning styles does not necessarily mean they should be involved in more than one in most cases. Multimedia should be carefully viewed as a means to achieve specific educational goals, rather than an end in itself, and multimodal, interactive teaching should be reserved for more complex topics than for basic memorization and skill-building. If you are an auditory learner, you learn by hearing and listening. You understand and remember things you have heard. You store information by the way it sounds, and you have an easier time understanding spoken instructions than written ones. You often learn by reading out loud because you have to hear it or speak it in order to know it.

Here are some strategies for auditory, visual, and kinesthetic learners from our experience.

As an auditory learner, you probably hum or talk to yourself or others if you become bored. People may think you are not paying attention, even though you may be hearing and understanding everything being said. To learn well an auditory learner must hear it.

Here are some strategies for auditory learners to learn better.

- Sit where you can hear.
- Have your hearing checked on a regular basis.
- Use flashcards to learn new words; read them out loud.
- Read stories, assignments, or directions out loud.

- Record yourself spelling words and then listen to the recording.
- Have test questions read to you out loud.
- Study new material by reading it out loud.

If you are a visual learner, you learn by reading or seeing pictures. You understand and remember things by sight. You can picture what you are learning in your head, and you learn best by using methods that are primarily visual. You like to see what you are learning.

As a visual learner, you are usually neat and clean. You often close your eyes to visualize or remember something, and you will find something to watch if you become bored. You may have difficulty with spoken directions and may be easily distracted by sounds. You are attracted to color and to spoken language (like stories) that is rich in imagery. To learn well you need to see things, not just hear things.

Here are some strategies for visual learners to learn better:

- Sit near the front of the classroom. (It won't mean you're the teacher's pet!)
- Have your eyesight checked on a regular basis.
- Use flashcards to learn new words.
- Try to visualize things that you hear or things that are read to you.
- Write down key words, ideas, or instructions.
- Draw pictures to help explain new concepts and then explain the pictures.
- Color code things.
- Avoid distractions during study times.

If you are a kinesthetic (tactile) learner, you learn by touching and doing. You understand and remember things through physical movement. You are a "hands-on" learner who prefers to touch, move, build, or draw what you learn, and you tend to learn better when some type of physical activity is involved. You need to be active and take frequent breaks, you often speak with your hands and with gestures, and you may have difficulty sitting still.

As a tactile learner, you like to take things apart and put things together, and you tend to find reasons to tinker or move around when you become bored. You may be very well coordinated and have good athletic ability. You can easily remember things that were done but may have difficulty remembering what you saw or heard in the process. You often communicate by touching, and you appreciate physically expressed forms of encouragement, such as a pat on the back. Kinesthetic learners learn best by doing not just by reading, seeing, or hearing.

Here are some strategies for tactile learners to obtain information better:

- Participate in activities that involve touching, building, moving, or drawing.
- Do lots of hands-on activities like completing art projects, taking walks, or acting out stories.

- It's normal to chew gum, walk around, or rock in a chair while reading or studying.
- Use flashcards and arrange them in groups to show relationships between ideas.
- Trace words with your finger to learn spelling (finger spelling).
- Take frequent breaks during reading or studying periods (frequent, but not long).
- It's normal to tap a pencil, shake your foot, or hold on to something while learning.
- Use a computer to reinforce learning through the sense of touch.

УДК 81'272'37:[82-1:78.083]»196»

Шмуля Л. В.,
викладач кафедри іноземних мов,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МОВНА КАРТИНА СВІТУ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПІЗНАННЯ ТА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТИВНОЇ ДІЙСНОСТІ

У результаті взаємодії людини зі світом утворюється її уявлення про світ, формується певна модель світу, яка у філософсько-лінгвістичній літературі називається картиною світу. Картина світу – одне з фундаментальних понять, що описує людське буття.

Картина світу – це певна система уявлень про навколишню дійсність. Цей термін був уперше застосований відомим австрійським філософом Людвигом Вітгенштейном у його відомому «Логіко-філософському трактаті» (1921). На його думку, світ навколо нас – це сукупність фактів, а не речей, і визначається він виключно фактами. Людська свідомість створює для себе образи фактів, які являють собою певну модель дійсності. Ця модель, або картина фактів, відтворює структуру дійсності в цілому або структуру її окремих компонентів.

Цив'ян Т. В. зазначає, що поняття картини світу будується на вивченні уявлень людини про світ. Світ – це людина і середовище в їхній взаємодії, а картина світу – «результат переробки інформації про середовище і людину».

На думку В. А. Маслової, картина світу – це цілісний, глобальний образ світу, який є результатом усієї духовної активності людини.

У науковій літературі картина світу тлумачиться як цілісний глобальний образ світу, який є результатом всієї духовної активності

людини, що є основою світобачення людини, репрезентує істотні властивості світу в розумінні її носіїв, це суб'єктивний образ об'єктивної реальності.

На думку В. Н. Постовалової, картина світу як цілісний образ дійсності опосередковує всі акти людського світосприйняття, є певним стрижнем інтеграції людей, засобом гармонізації різних сфер людської життєдіяльності, їх зв'язку між собою.

Отже, картина світу – це упорядкована сукупність знань про дійсність, що сформувалась у суспільній (груповій, індивідуальній) свідомості. Це основа нашого мислення, а відтак – і нашої життєдіяльності, функціонування в природних та суспільних умовах.

Картину світу можна виділити, описати та реконструювати в будь-яку соціопсихічну одиницю – від нації чи етносу до певної соціальної чи професійної групи або окремої особистості. У той самий час існує й універсальна картина світу, властива всьому людству, хоча воно є надто абстрактною.

Попова З. Д. виділяє два типи картин світу: безпосередня та опосередкована. Безпосередня картина світу – картина, отримана внаслідок прямого пізнання свідомістю навколишньої дійсності. Вона включає в себе як змістове, концептуальне знання про дійсність, так і сукупність ментальних стереотипів, що визначають розуміння та інтерпретацію тих чи інших явищ дійсності. Її ще називають когнітивною. Опосередкована картина світу – це результат фіксації концептосфери вторинними знаковими системами, які матеріалізують існуючу в свідомості безпосередню когнітивну картину світу. Це мовна та художня картини світу.

Щербань Є. А. описує такі різновиди картин світу, як наївна, наукова, культурна, релігійна, реальна, ілюзорна та мовна.

Наївна картина світу – це результат практичного пізнання дійсності, який має етнічну специфіку і знаходить своє відображення у мовному матеріалі, традиціях, культурі. Наївна картина світу виконує такі функції: систематизація явищ дійсності, створення умов для адаптації та соціалізації, які забезпечують включення в культуру продуктів сприймання та передачу їх через традиції та мову наступним поколінням.

Наукова картина світу розуміється як система уявлень людей про властивості і закономірності дійсності (реально існуючого світу), побудована в результаті узагальнення та синтезу наукових понять і принципів.

Релігійна картина світу вважається різновидом наукової, виконує світоглядну функцію, пояснює світ, базуючись не на наукових знаннях, а на визнанні іншої дійсності поза межами чуттєвого сприймання.

Культурна картина світу – це сукупність раціональних знань та уявлень про цінності, норми, менталітет власної та інших спільнот, погляд члена культури на зовнішній світ.

Зовсім інший аспект розкривають види картин світу, виокремленні за принципом відповідності реальному світу. Так, реальна (адаптивна) картина світу – це об'єктивна дійсність поза людиною, світ, що її оточує. Тоді як ілюзорна (неадаптивна) картина світу – накопичення викривленої, несистематизованої інформації, яка не відповідає дійсності.

Мовна картина світу визначається як сукупність знань про світ, відображених у мовному та мовленнєвому матеріалі (в лексиці, фразеології, граматиці).

Отже, картина світу, яку можна назвати знанням про світ, лежить в основі індивідуальної та суспільної свідомості. Вона не є простим набором «фотографій» предметів, процесів, якостей, тому що включає в себе не тільки відбиті предмети, але й позицію суб'єкта, що їх відбиває, його ставлення до цих об'єктів, причому позиція суб'єкта – така ж реальність, як і самі об'єкти. Більше того, оскільки відображення світу людиною не пасивне, а діяльне, відношення до об'єктів не тільки породжується цими об'єктами, а й здатне їх змінити через діяльність. Звідси слідує природність того, що система соціально-типових позицій, відношень, оцінок знаходить знакове відображення в системі національної мови і бере участь у конструюванні мовної картини світу.

Мові належить активна роль у культурі і пізнанні. Вона є унікальною здатністю людини, що відрізняє її від будь-яких інших істот і решти світу.

Мова є найважливішим засобом формування та існування знань людини про світ. Відображаючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує результати пізнання в слові. Саме в мові закріплюється суспільно-історичний досвід людини – як загальнолюдський, так і національний. Сукупність цих знань, закарбованих у мовній формі, являє собою мовну картину світу.

Початки тези про мовну картину світу належать В. Гумбольту, який стверджував, що «в кожній природній мові є характерний тільки для неї огляд світу». «Всяка мова, позначаючи окремі предмети, насправді творить: вона формує для народу, який є її носієм, картину світу». Погляди В. Гумбольта сприйняли і розвинули неогумбольдтіанці (Л. Вайсгербер, Е. Сепір, Б. Уорф). Саме Л. Вайсгербер увів поняття «мовна картина світу» до наукової термінологічної системи. Основними характеристиками мовної картини світу, якими її наділяє автор, є такі:

– Мовна картина світу – це система всіх можливих змістів: духовних, що визначають своєрідність культури та менталітету мовної спільноти, та мовних, що обумовлюють існування та функціонування самої мови;

– Мовна картина світу, з одного боку, є наслідком історичного розвитку етносу та мови, а з іншого, є причиною своєрідного шляху їх подальшого розвитку;

– Мовна картина світу створює однорідність мовної спільноти, сприяючи закріпленню мовної та культурної своєрідності бачення світу та його позначення мовними засобами;

– Мовна картина світу існує в однорідній своєрідній самосвідомості мовної спільноти та передається наступним поколінням через світогляд, правила поведінки, спосіб життя, що зафіксовані засобами мови.

Ще одним джерелом ідеї «мовної картини світу» є американська етнолінгвістика та її гіпотеза лінгвістичної відносності Сепіра-Уорфа, за якою не тільки тип мови залежить від типу культури, у межах якої він постав, а й тип культури зумовлений тим типом мови, в якому вона розвинулась і функціонує.

В останні роки мовна картина світу стала однією з найбільш актуальних тем у вітчизняному мовознавстві.

Так, мовну картину світу визначають у такий спосіб: уявлення про дійсність, що відображене у мовних знаках та їх значеннях – мовне членування світу, мовне упорядкування предметів та явищ, закладена в системних значеннях слів інформація про світ; результат відображення об'єктивного світу повсякденною (мовною) свідомістю тієї чи іншої мовної спільноти.

Стверджується, що сукупність уявлень про світ, що містяться в значенні різних слів та висловів певної мови, складається в єдину систему поглядів або установок (наприклад, добре, якщо інші люди знають, що людина відчуває), та нав'язується як обов'язкова всім носіям мови, тому що уявлення, які формують картину світу, входять до значень слів у прихованому вигляді. Користуючись словами, що містять приховані смисли, людина, сама того не помічаючи, приймає погляд на світ, що в них міститься.

О.А. Корнилов у сучасній лінгвістиці виділяє два підходи до мовної картини світу: «об'єктивістський» та «суб'єктивістський». Перший з них передбачає, що при утворенні картини світу мова виступає не «деміургом» цієї картини, а лише формою виразу понятійного змісту, здобутого людиною в процесі своєї діяльності. Таким чином, мовна картина світу «прив'язується» до об'єктивного світу через намагання максимально точно, адекватно відобразити об'єктивну реальність.

Відповідно до другого, «суб'єктивістського» підходу, мовна картина світу – це відображений у мові вторинний світ, який є результатом відбиття в людській свідомості об'єктивного світу. Повсякденна мова

створює мовну картину світу, в якій відображаються та фіксуються не тільки знання про світ, але й помилкові погляди, відчуття відносно світу, його оцінки, фантазії та мрії. Таке розуміння сутності мовної картини світу не вимагає від неї об'єктивності.

На думку В. Н. Телія, мовна картина світу – це неминучий для розумово-мовної діяльності продукт свідомості, що виникає в результаті взаємодії мислення, дійсності і мови як засобу висловлювання думок про світ в актах комунікації. Дослідниця відмічає, що мовна картина світу відображає стан сприйняття дійсності, який склався в минулі періоди розвитку мови в суспільстві. Разом з тим мовна картина світу змінюється з часом, і її зміни – це відображення світу, що змінюється, поява нових реалій.

Маслова В. А. зазначає, що мовна картина світу – це загальнокультурне надбання нації, вона є структурованою, багаторівневою. Саме мовна картина світу зумовлює комунікативну поведінку, розуміння зовнішнього світу та внутрішнього світу людини. Вона відображає спосіб мовленнєворозумової діяльності, характерної для тієї чи іншої епохи, з її духовними, культурними та національними цінностями.

Мовна картина світу не знаходиться поряд зі спеціальними картинами світу (хімічною, фізичною), вона їм передує та формує їх, тому що людина здатна розуміти світ та саму себе завдяки мові, в якій закріплюється суспільно-історичний досвід – як загальнолюдський, так і національний. Останній і визначає специфічні особливості мови на всіх її рівнях. Через специфіку мови у свідомості її носіїв виникає певна мовна картина світу, крізь призму якої людина бачить світ.

Мовна картина світу – це образ світу, що створюється лінгвістичними засобами, а саме:

- номінативними засобами мови (лексемами, фразеологізмами);
- граматичними засобами мови;
- функціональними засобами мови;
- образними засобами мови (переносні значення, внутрішня форма мовних одиниць, національно-специфічна образність);
- фоносемантикою мови;
- дискурсивними засобами мови (засобами і стратегіями текстової будови, аргументації, побудови монологічних текстів, діалогу та ін.).

Отже, мовна картина світу – це сукупність зафіксованих у мовних одиницях уявлень народу про дійсність на певному етапі розвитку народу, уявлення про дійсність, що відображена в значеннях мовних знаків – мовне членування світу, мовне упорядкування предметів і явищ, закладена в системних значеннях слів інформація про світ. Кожна національна спільнота, засвоюючи знання про світ, відбиває його через призму рідної мови, тобто створює свою мовну картину світу.

**ПІДСЕКЦІЯ: Німецька філологія і методика викладання
німецької мови та літератури у вищій школі**

УДК 81'23:821.112.2](043.2)

Бугайова М. Ю.,
студентка 643 групи факультету філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ В АФЕКТИВНОМУ
МОВЛЕННІ У НІМЕЦЬКОМОВНІЙ
ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

Стан емоційної напруги значно впливає на загальні життєві функції людини, зокрема особливості даного стану позначаються на мовній діяльності. Пізнавальна та практична значимість вивчення вербальних експонентів емоційних процесів не викликає сумніву, про що свідчить безліч робіт у психолінгвістиці, присвячених цій темі. Власне сам мовленнєвий акт є психічною властивістю людини, в якій, практично, відображаються її психічні стани.

Емоції лежать в основі мови, якщо розглядати її як втілену діалогічну діяльність. Власне тому емоції та мову слід вважати як одне ціле. Проте в рамках основної лінгвістики, а також у дослідженнях комунікації, мову та емоції досі відносили до двох окремих галузей, які мають бути розділені. Мова, з одного боку, належить до структури мислення, що становлять абстрактну «мовну систему»; вона ґрунтується на словах та уявленнях і є комунікативно навмисним явищем, тоді як емоції, з іншого боку, належать тілесному прояву людини; вони пов'язані з ненавмисними реакціями, відчуттями та діями, які можна бачити в неабстрактній і окремій «мові тіла».

Всі емоційні переживання людини відображаються на її мовленні, а також на тому, з якою інтонацією людина говорить та наскільки емоційні жести використовує під час мовлення. Впродовж формування, у кожного індивіда з'являється певна система ієрархії почуттів, де різні емоції посідають певні місця. Є емоції, які певним чином перевершують та діють під актуальними мотивами, а є емоції, які не реалізуються та не розвиваються. Під впливом домінуючих почуттів у людини проявляються її світоглядні установки, спрямованість, тобто найважливіші характеристики його особистості, які і надалі будуть розвиватися та мати неабиякий вплив на мовлення.

Мовлення слід вважати одним з найважчих для розуміння, виконання та сприймання типом найвищих психічних функцій. Тобто це складний

механізм, який має безліч характеристик, до яких слід віднести промовистість, багатозначність конструкцій, динамічність та поєднання з іншими психічними функціями. Впродовж мовлення залучаються безліч психологічних процесів. Всі ці процеси є об'єктами низки досліджень як психологів, так і психолінгвістів.

Стан афекту можна віднести до психічних проявів, які були викликані під дією екстремальних ситуацій. У людей виникають складнощі стосовно формування думок та усвідомленого вибору слів під час стану емоційно напруги. Під складнощами мається на увазі те, що люди в екстремальній ситуації починають часто використовувати затяжні паузи, намагаються підібрати слова, часто використовують повторення, щоб заповнити паузи, вдаються до використання також ненормативної лексики, активно жестикулюють, щоб ще більше емоційно забарвити мовлення. Мова найчастіше в стані афекту позбавлена різноманітності, людина втрачає змогу думати в певному руслі, так як емоції її переповнюють, тому використовує тривіальні слова та словосполучення, використовують слова паразити, а також вигуки, кліше. Найчастіше можна зустріти також в емоційному мовленні незавершеність думки і велику кількість помилок.

Стан афекту можемо спостерігати у наступному прикладі німецькою мовою: « *–Unglaublich, murmelte er leise vor sich hin, – bei Gott – ungläublich. – Und wieder und wieder drückte er die Nase gegen das Tüchlein und schnüffelte und schüttelte den Kopf und murmelte »unglaublich.«: Es war >Amor und Psyche<, ohne den geringsten Zweifel >Amor und Psyche<, das hassenswert geniale Duftgemisch, so präzise kopiert, dass nicht einmal Pelissier selber es von seinem Produkt würde unterscheiden können. Unglaublich...»* та його перекладі українською мовою: «*– Неймовірно, – пробурмотів він тихенько. – Йй-Богу, неймовірно. – Знову й знову він притискав хустинку до носа, і принохувався, і хитав головою, і бурмотів: «Неймовірно». Це були «Амур та Псіхея», без найменшого сумніву, «Амур та Псіхея», невідомо геніальна суміш ароматів, так точно скопійована, що сам Пелісьє не зміг би відрізнити її від свого продукту. Неймовірно...»*

У даному прикладі яскраво спостерігається стан афекту, в якому перебуває герой. Він використовує повторення слів та словосполучень декілька разів. Даний стан афекту викликаний збудженням та емоцією здивування.

Людина використовує емоції під час експресивного мовлення, щоб зберегти благонадійні умови для власного огороження від несприятливих впливів на стан, під час яких мовець оцінює умови і ситуації. У мовленні під впливом емоційної напруги ми можемо спостерігати величезний прошарок досліджень, котрі несуть у собі наукові теорії та підходи, що пояснюють актуальність розвідок, тому що

таке мовлення відходить від поняття стандартного мовлення та має низку праць, які присвячені мові в емоційному стані людей. Існують категоричні відмінності між звичайною та емоційною мовою, які можна спостерігати у виборі характерних слів людини у стані афекту, яка специфіка у граматиці, котру використовує мовець, особливості лексичної забарвленості та свідомо та підсвідомо поведінка мовця під час мовленнєвого акту.

Афект – потужне емоційне становище, збудження чи хвилювання. Психічний стан під дією афекту здатен сильно та безповоротно відобразитися на вчинках особи, а крім того особливо на її мовленні. Афективний фактор понад усе виявляється в складних ситуаціях: в момент суперечок, дискусій, сварок, у стані образи. Проте існують випадки, коли людина здатна знаходитися в стані афекту під впливом позитивних моментів чи емоцій, які вона переживає.

Емоції не відокремлені від мови як незалежний невербальний компонент вербальної комунікації, як це часто видається, – і не можуть розглядатися як лише вторинна функція мови. Навпаки, емоції та афекти є невід’ємною частиною мовної поведінки, або, інакше кажучи, мовної діяльності – це діяльність усього тіла, включно з емоціями.

УДК 81'225

Бондарчук А. С.,
студентка 643 групи факультету філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ІНСТРУКЦІЯ ЯК ВИД ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Такі наслідки науково-технічного прогресу, як підвищення продуктивності праці, розробка нових технологій, розвиток міжнародного співробітництва у науково-технічній сфері, зумовлюють необхідність підготовки кваліфікованих фахівців, здатних встановлювати та підтримувати зв'язок із представниками іноземних держав на рівні міжнародної торгівлі обладнанням, а також у питаннях монтажу та введення в експлуатацію нових технічних засобів. Завдяки цьому жанр тексту інструкції утримує за собою ключові позиції в багатьох сферах людського життя.

Чабан Т. Ю. дає таке визначення: «Інструкція – імперативний мовний жанр, метою якого є повідомлення адресату порядку, способів, правил здійснення будь-якої дії для того, щоб каузувати його відповідну

поведінку» (Чабан, 2003, с.214). Із цього випливає, що для інструкції насамперед характерна головна типова установка «розпорядження».

Типологія інструкцій визначається сферою спілкування та специфікою взаємовідносин між адресантом та адресатом. І.Б. Лобанов виділяє такі види текстів інструкцій: користувальницькі, відомчі, посадові інструкції, кулінарні рецепти, корисні поради та навчальні посібники, що описують способи виконання тих чи інших операцій (Лобанов, 2003, с.23).

Алексеева І. С. ділить всі різновиди інструкцій на чотири типи:

- Інструкція для споживачів до товарів (інструкція до телевізора, велосипеда тощо);
- Інструкція до медикаментів;
- Відомча інструкція (митна декларація, пожежна інструкція та ін.);
- Посадова інструкція (правила поведінки працівника на даній посаді) (Алексеева, 2005, с.176–177).

Брінкер К. вважає, що основна мета адресата - не спонукання реципієнта до будь-якої дії, а інформування адресанта про певні етапи виконання дії або можливості його виконання (К. Brinker, 1989, с.13–15). Рехтін Л. В. відзначає цікавий факт, що україномовна інструкція має більший ступінь імперативності, ніж інструкція французькою, англійською та італійською мовами (Рехтін, 2005, с.18).

Алексеева І. С. також пише про те, що «частотність засобів вираження імперативності залежить від традицій жанру інструкцій у кожній країні», наводячи приклад німецькі інструкції, які виражають імперативність більш інтенсивно, ніж українські (Алексеева, 2008, с.106). І. С. Алексеева, відносячи споживчу інструкцію до приписів, виділяє в ній два основні типи інформації: когнітивну (пізнавальну) і оперативну (приписну). Оперативна інформація, на її думку, домінує, тому вона відносить текст інструкції до примарно-оперативних (Алексеева, 2008, с.106).

Також І. С. Алексеева зазначає, що інструкція немає якогось одного конкретного автора, натомість у ньому завжди зазначена фірма-виробник товару, міністерство чи відомство. Вони є джерелами інструкцій, створюють їх за суворими правилами мовного жанру, регламентованим часто спеціальними правовими документами (Алексеева, 2008, с.106).

На інструкцію для споживачів можна також поглянути з комунікативної точки зору, що дозволяє віднести її до одного з різновидів комунікації, а саме до способу встановлення контакту між виробником та його клієнтурою. Так як сприймати складну інформацію науково-технічного характеру часто доводиться не підготовленим людям, які не мають специфічних знань про технічний устрій описуваного об'єкта, одне з найважливіших завдань тексту полягає в тому, щоб по можливості спростити сприйняття тексту для нефахівця. Для цих цілей служить

значний обсяг невербальної інформації, характерної для інструкцій: схеми, таблиці, різна символіка, малюнки, візуально-маркована структура композиції і т.п. (Шапкіна, 2003, с. 524).

Важливою особливістю тексту інструкцій є його доступність для широкої аудиторії. Мова, яка використовується для написання інструкцій, як правило, зрозуміла людині без спеціальної підготовки. При оформленні інструкцій автори зазвичай вдаються до характерних мовних засобів. Серед них – низка граматичних та лексичних прийомів, що виражають категорію імперативності. Крім того, самі тексти інструкцій прості за своєю синтаксичною структурою.

В цілому, вивчаючи жанр інструкції, будь-яка спостережна людина може дійти висновку, що автори цих текстів в першу чергу ставлять перед собою завдання забезпечення швидкого і легкого розуміння технологічного пристрою різних об'єктів, що полегшує виконання реципієнтом дій, прописаних у тексті інструкції.

Отже, речення цих текстів повинні бути стислими і лаконічними, включати мінімальну кількість компонентів, яка необхідна для більш ефективного вираження сенсу. У цьому широко використовуються еліптичні конструкції у жанрах науково-технічної літератури, що Пумпянський А. Л. пояснює прагненням уникнути «надмірності допоміжної інформації» (Пумпянський, 1974, 53).

Рехтін Л. В. додає, що «економічність у засобах вираження, стислість і простота конструкцій є формальним втіленням такої змістовної характеристики інструкції, як високий рівень кооперативності» (Рехтін, 2005, с. 143).

Що ж до термінів, то Л.В. Рехтін виділяє три групи, які найбільш використовуються:

1) терміни широкого вживання: зустрічаються в інструкціях кількох сфер функціонування (але не в усіх);

2) терміни вузького вживання: – зустрічаються в інструкціях однієї сфери функціонування;

3) спеціальні терміни: зустрічаються в інструкціях, що дають вказівки щодо застосування одного виду товару, щодо здійснення конкретного заходу (наприклад, інструкція щодо попередження зара-ження сибіркою), щодо здійснення конкретних посадових повноважень тощо. (Рехтін, 2005, с. 135).

Існує ряд базових термінів, які, як правило, використовуються у всіх інструкціях з побутової техніки, а саме: *das Gerät* (прилад), *die Hinweise* (вказівки, рекомендації), *die Entsorgung* (утилізація), *das Aufstellen* (установка), *das Reinigen* (чищення), *das Altgerät* (прилад, що відслужив свій термін), *die Pflege/das Pflegen* (догляд), *der Kundendienst* (Служба

сервісу), der Typenschild (фірмова табличка), die Inbetriebnahme (початок експлуатації), die Sicherheitshinweise (вказівки), der Zubehör (приладдя), das Bedienen (експлуатація), die Verpackung (упаковка), das Putzmittel (засіб для чищення), die Verwendung (застосування, використання), der Netzstecker (штепсельна вилка), die Störungen (поломки) транспортування, перевезення), der Hersteller (виробник) та ін. Як видно, серед цих термінів більшу частину займають віддієслівні іменники як в одній, так і в іншій мові.

УДК 371.3:478:811.112.2

Вакулєнко Т. І.,
доцент кафедри романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

FAKTOREN, DIE DAS FREMDSPRACHENLERNEN BESTIMMEN (ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ)

Die Faktoren, die das Fremdsprachenlernen beeinflussen, sind sehr komplex und in den verschiedenen Teilen der Welt jeweils anders. Nicht nur die Bildungssysteme sind unterschiedlich aufgebaut, sondern die Sprachen spielen eine unterschiedliche Rolle in der Gesellschaft, im Alltag und in der Schule. Auch der Unterricht selbst wird durch Vorgaben bestimmt, die dessen Inhalte und seinen Verlauf bestimmen: welche Themen werden besprochen, welche Lernmaterialien stehen zur Verfügung, auf welche Prüfungen wird hingearbeitet. Durch diese Faktorenviefalt erhält das Sprachenlernen verschiedene Facetten.

Das Lernen von Fremdsprachen wird auch sprachenpolitisch beeinflusst. Von der Sprachenpolitik eines Landes hängt zum Beispiel ab, welche Rolle bestimmte Sprachen in einer Gesellschaft oder in der Schule spielen, wie viele und welche Sprachen angeboten und gelernt werden, wann mit dem Lernen begonnen wird usw. Das unterscheidet sich von Land zu Land. Im europäischen Kontext werde Ziele formuliert und Maßnahmen entwickelt, die eine gemeinsame Linie in Bezug auf das Sprachenlernen vorgeben. Von der europäischen Sprachenpolitik wurden zahlreiche Initiativen zur Förderung des Sprachenlernens angestoßen, die auch über die Grenzen Europas hinaus Anwendung finden.

Oft werden folgende Fragen von den Lernern gestellt: «Wozu soll man überhaupt Fremdsprachen lernen? Was bringt das?»

Gründe für das Fremdsprachenlernen gibt es viele. Wenn man diese Gründe mit den Lernenden bespricht, kann man oft den Nutzen ihrer Sprachenkenntniss erkennen und dies steigert in der Regel ihre Lernmotivation. Zum Beispiel:

1. Die Sprache wird weltweit von vielen Menschen gesprochen und verstanden.
2. Die Lernenden können die Sprache (später) im Beruf gebrauchen.
3. Die Sprache klingt schön.
4. Die Lernenden haben besonderes Interesse an dieser Sprache.
5. Die Lernenden kennen jemanden, der diese Sprache spricht.
6. Es ist ihre Nachbarsprache.
7. Es ist eine Kultursprache. Die Lernenden möchten bestimmte Texte in dieser Sprache lesen.
8. Es war die Sprache ihrer Vorfahren. Die Lernenden fühlen sich dieser Kultur zugehörig.
9. Die Lernenden möchten das Land , in dem diese Sprache gesprochen wird, besuchen.
10. Die Lernenden finden, dass Sprachenlernen ein Abenteuer ist. Mit dieser Sprache entdecken sie eine neue interessante Welt.
11. Die Sprache ist ein Pflichtfach in der Schule.

Diese oder andere Gründe haben für Ihre Lernenden vielleicht eine entscheidende Rolle bei der Wahl ihrer Fremdsprachen gespielt. Möglicherweise waren das auch ihre Eltern, die Entscheidung für eine oder andere Sprache getroffen haben. Oft sind dafür persönliche Ansichten hinsichtlich des Nutzens von Sprachenkenntnissen entscheidend, z.B. die Einschätzung, wie stark diese Sprache verbreitet ist, ob man sie für berufliche oder private Zwecke nutzen oder wo man sich mit ihr verständigen kann. Solche Faktoren bestimmen die Bedeutung bzw. das sogenannte Prestige einer Sprache. Es gibt auch gute Gründe dafür, andere, weniger verbreitete Sprachen zu lernen und zu sprechen.

Jugendliche machen sich meist nicht von allein Gedanken über den Nutzen von Fremdsprachenkenntnissen. Oft gibt es in der Schule keine oder nur eine begrenzte Wahlfreiheit zwischen den Sprachen, sodass die Schüler/Schülerinnen (oder ihre Eltern) sowie die Studierenden nicht vor die Entscheidung gestellt werden und nicht darüber nachdenken müssen, was sie mit der einen oder der anderen Sprache erreichen können. Gerade solche Überlegungen tragen jedoch dazu bei, dass das Sprachenlernen zum persönlichen Anliegen wird, dass man durch persönliche Ziele motiviert ist und mehr Engagement und Eigenleistung einsetzt. Für Erwachsene wirken sich die Gründe dafür, warum sie eine Fremdsprache lernen, oft erheblich auf ihr Lernen aus.

Durch Globalisierung und Migration lebt ein immer größerer Teil der Menschen in einem andern Land als ihrem Herkunftsland. Dazu kommt es zum

Nebeneinander vieler Sprachen. Manche Gesellschaften sind aber auch traditionell mehrsprachig und multikulturell, z.B. viele afrikanische Länder oder Indien. Mehrsprachigkeit ist in vielen Kontexten ein Normalfall. Oft verwendet man auch viele Sprachen im täglichen Leben nebeneinander: in der Familie und der häuslichen Umgebung, in der Schule und der Arbeitswelt, in administrativen oder religiösen Kontexten.

In der Ukraine beherrschen auch unsere Studierenden mindestens zwei Muttersprachen – Ukrainisch und Russisch und des Öfteren auch Englisch. Auf diese Sprachenkenntnisse kann man aufbauen und diese beim Lernen von Deutsch nutzen.

Die meisten meiner Studierenden und Lernenden sprechen zu Hause eine andere Sprache als in der Schule/an der Universität. Fast alle von ihnen beherrschen mehr schlecht als recht Englisch. So unterschiedlich die Lernenden sind, so verschieden sind auch deren Bedürfnisse, Deutsch als Fremdsprache zu lernen. Jemand, der bereits zu Hause zwei Sprachen spricht, bringt ein großes Potenzial mit, das man im Fremdsprachenunterricht nutzen kann. Diese Lernenden haben bereits viele sprachliche Vorkenntnisse, an die man im Unterricht anknüpfen kann. Mehrsprachige Lernende haben auch mehr Erfahrungen mit verschiedenen Sprachen – nicht nur mit ihrer Struktur und ihrem Gebrauch, sondern auch mit dem Erlernen von Sprachen. Sprachen gehören zu ihrer natürlichen Umgebung und sind ein Teil ihrer mehrsprachigen Realität.

Die meisten Studierenden haben in der Schule bereits eine oder sogar zwei Fremdsprachen gelernt, wenn sie mit Deutsch beginnen. Vielleicht haben sie aber auch noch mit anderen Sprachen Kontakt, z.B. in der Nachbarschaft, über das Internet oder durch das Fernsehen. Diese sprachlichen Vorerfahrungen kann man beim Deutschlernen nutzen. Dafür muss man sie aber thematisieren, d.h. die vorhandene sprachliche Vielfalt identifizieren, respektieren und reflektieren.

Lernende unterscheiden sich nicht nur in Bezug auf ihr Herkunftsland, ihrer sprachlichen Vorerfahrungen und ihre Gründe, Sprachen zu lernen, sondern auch hinsichtlich ihrer Interessen, Ziele und Lebensbedürfnisse. Sie bringen unterschiedliche kognitive Voraussetzungen mit, haben individuelle Vorlieben, wie sie lernen möchten und schließlich sind sie auch unterschiedlich motiviert, Sprachen zu lernen. Diese Faktoren sind in unseren weiteren Studien genauer zu behandeln.

Водяна Л. В.,
канд. філол. наук, доцент,
кафедри романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ПРАГМАТОНІМІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРОЗІ

Процес комунікації кінця ХХ століття змінює свій узвичаєний вияв, адже живе спілкування між людьми замінюється. Художня література є чи не найяскравішим проявом цього, а автори цієї епохи прагнуть використовувати альтернативні форми комунікації. Яскравим представником німецькомовної прози у розрізі питання семантичного поля прагматонімів у літературі виступає творчість К. Крахта.

Прагматонім – це номен для окреслення сорту, марки, товарного знака. Письменник вважає, що роль прагматонімів проявляється в їх естетичному наповненні. Використання прагматонімів сприяє візуалізації персонажів, надає точність і чіткість описів, спрямованих на відтворення сучасної людини-споживача, якій рекламою і суспільством, зацикленим на брендах, нав'язується певний спосіб життя. Саме тому мірилом становища в суспільстві стають речі.

У молодіжній культурі 1990-х жестовий репертуар поповнюється новою мовою спілкування – мовою брендів. Вперше визначена відомими представниками «літератури протесту» Д. Коуплендом і Б. І. Еллісом, мова брендів стає особливим засобом комунікації «покоління Х». Бренди фірмового одягу, взуття, аксесуарів є знаками статусної диференційованості людини, що так влучно характеризують «оновленого денді» ХХ ст.

Роману «Фазерланд» К. Крахта властивий варіант функції речовізму – заміни симулякрами знаків і символів. Особливо це виділено в художній інтерпретації характеру я-оповідача «Фазерланду», що опиняється в полоні модних, хоч і стандартних, речей, які підміняють йому розмаїття світу й активної діяльності.

Г. Кучумова обґрунтовує та подає типологію прагматонімів: 1) це один зі способів виживання людини в масі як спроба вийти на інший, вільний від стандартизованого мовлення звичайного обивателя рівень спілкування; 2) «бірочна комунікація», що припускає ігрову форму, стає субститутом творчої діяльності для молодих людей, які не мають можливості реалізувати себе в креативних професіях; 3) використання мови лейблів це своєрідна «німецька» відповідь англомовній культурі.

Проаналізувавши роман «Фазерланд», зазначасмо, що у ньому наявні всі три варіанти, але третій варіант є найбільш імовірним, бо головний персонаж перебуває в проміжному стані між «своїм» німецьким світом і «чужим» – американським. Це ще більш виразно транслює відсутність стабільності, через яку страждає я-оповідач, у такий спосіб втрачаючи самоідентичність, що призводить до дезорієнтації у навколишньому світі.

Чи не єдиною можливістю соціального самоототожнення стає пристрасть до тих чи інших товарних марок, якими рясніє текст роману К. Крахта. Динаміка твору ґрунтується на загостреній увазі оповідача до речей, що його оточують. «Опис – провідний тип мовлення в тексті, бренд – провідний об'єкт опису. Уявлення про світ головного героя типове для сучасної людини, свідомість якої в період глобалізації, коли різко посилюється комунікативна та інформаційна зв'язність світу, перестає бути глибоко прихованою приналежністю людини, її внутрішньою сутністю.

У своєму романі К.Крахт використовує цілу низку прагматонімів, котрі можна розподілити на такі тематичні групи:

Розважальні заклади (клуби, ресторани, кафе тощо): Трахх, Р-1, Одін, Шуман, Моґо-club, Мідний Кавник, Соол, Князь, Париж, Sorgenbrecher, Роман- тика, Екштейн, PizzaNut, У ФІШЕРА, Танджемт, Макс, Чистилище, Ксар, СосоBeachClub, Квальіно, Анабель, Тремпе, Халкіон;

Одяг, взуття, аксесуари: куртки «Бабур», Ро- лекс, Hermes, Лоран, Алден, Карт'є, Док Мартенс, Esso, Ariel, Ultra, Milka, Фер-Іль, Ганут, Мефісто, Будапешток, Тіффані, Сан-Пауло, Brooks Brothers;

Марки автомобілів: Мерседес, Триумф, Гольф, Порш, Лендкрюїзер, Фольксваген, Фіат, Веспі;

Гастроніми (напої, їжа, продукти тощо): Йе- вер, Рйодерер, Ільбесгаймер, Герліх, Проссеко, Рондель, Ерманн, Бурбон, Dutyfree, Грюнофант, Лапсанг Сушонг, Ерл Грей, Олександр (бренд), Panache, Оверштольц, Мальборо.

Мабуть, складно знайти інший подібний роман, де б речі так багато «розмовляли». Куртка «Бабур», піджак від Кітона, пуловер фірми «Фер-Іль», футболки «Esso», «Ariel Ultra», «Milka», шузи фірми «Док Мартенс», кроси «Мефісто», автомобілі «мерседес», «порше», годинник фірми «Карт'є». Але, як видно з наведених прикладів, усі ці речі є ще й фірмовими, брендами, наділеними сутностями та цінностями, які, крім того, здобули високого рівня влади над свідомістю людини, що персонаж визначає за брендом тип людини.

Для героїв роману, які носять куртки від Barbour, джинсовий одяг від Леві, взуття від Berluti та сорочки від Brooks Brothers, брендові речі є ще й статусними знаками, що дають змогу їм визначати стратегію поведінки та

сформувати кордони, які відокремлюють їх від натовпу «чужих». До того ж, куртка «»Барбур» - маркер, уособлення удаваного дендизму оповідача, що виявляється фікцією.

На прикладі героїв свого твору К. Крахт чудово змальовує життя типової сучасної молоді, представників вищих верств повністю визначається засвоєними ними штампами. Однак насичений марками модних товарів і брендами модного одягу художній світ роману, що постає як «абсолютна реальність», не викликає подиву, адже сучасний світ реклами і споживання дійсно складається з брендів, що закривають справжню реальність.

Персонажі роману можуть дозволити у житті все, що вимірюється матеріальними поняттями, проте позбавлені щастя справжнього між-особистісного спілкування та глибоких людських взаємин. Описуючи розкішну вечірку, яку влаштовує друг протагоніста, спадкоємець багатомільйонного статку Ролло, автор акцентує увагу добре одягнених красивих молодих людях.

Однак, незважаючи на багатолюдні вечірки, які він організовує на своїй розкішній віллі біля Боденського озера, натовпу так званих друзів і знайомих він вкрай самотній. Внутрішнє спустошення та зростаюче почуття самотності він, як і його мати, намагається вгамувати наркотиками, а у фіналі роману, не знаходячи іншого виходу, Ролло накладає на себе руки.

Відомі філософи ХХ століття, зокрема такі, як Х. Ортега-і-Гассет, Г. Маркузе та Ж. Бодріяр стверджують, що людина самоідентифікує себе через список товарів, які вона споживає і перестає перестав нею бути, перетворюється на споживацьку одиницю. Соціальна вартість людини у цей час зведена до розміру її фінансових можливостей, а традиційні цінності любові, честі, гідності, благородства поступаються місцем брендам а лейбам.

В образі Ролло К. Крахт відтворює духовне спустошення і ефектне свідчення кризового стану молоді, відображає трагічну самотність сучасника, доля якого від народження визначена принципами «мати і споживати».

Варто також підкреслити, що молоді люди не лише споживають, а й втрачають власну суть і починають складатись лише з того, чим володіють. У романі такою річчю стають барбурівські куртки, що супроводжують і перернажа впродовж усіх його мандрів. Відрізняються вони тим, що надійні, зручні, непомітні та «не повинні здаватися занадто новими». Варто зазначити, що, спричинені перенасиченням матеріальними благами почуття самотності, комунікативна безпорадність та внутрішня порожнеча об'єднують усіх персонажів Крахтового роману.

Зовнішня байдужість дає змогу пристосовуватися до світу речей і людських відносин, а також є проявом внутрішнього неприйняття лицемірства цього світу. І в якийсь момент герой спалює улюблену куртку, надійну оболонку своєї особистості. Дуже скоро він краде схожу куртку, що належить його другові Олександрю, ніби символізуючи отримання запозиченої оболонки, в якій відтепер буде ходити оповідач. Та все ж таки, переживши у фіналі роману потрясіння, пов'язані зі смертю Ролло, я-оповідач вирушає на могилу Томаса Манна та залишає «куртку Олександра» в готелі, тобто отримує шанс знову стати самим собою.

Підсумовуючи, наголосимо, що семантичне наповнення роману прагматонімами допомагають розкрити проблему деградації суспільства, його прив'язку до речей-симулякрів, замінюючи не тільки активність життєвої позиції, а й збіднюючи почуття і думки головного персонажа. Це є наслідком тотальної самотності індивіда, його невміння спілкуватися, слухати і чути, враховувати свої та чужі інтереси. Перебуваючи в статусі зайвої людини, він не спроможний знайти своє місце в соціумі.

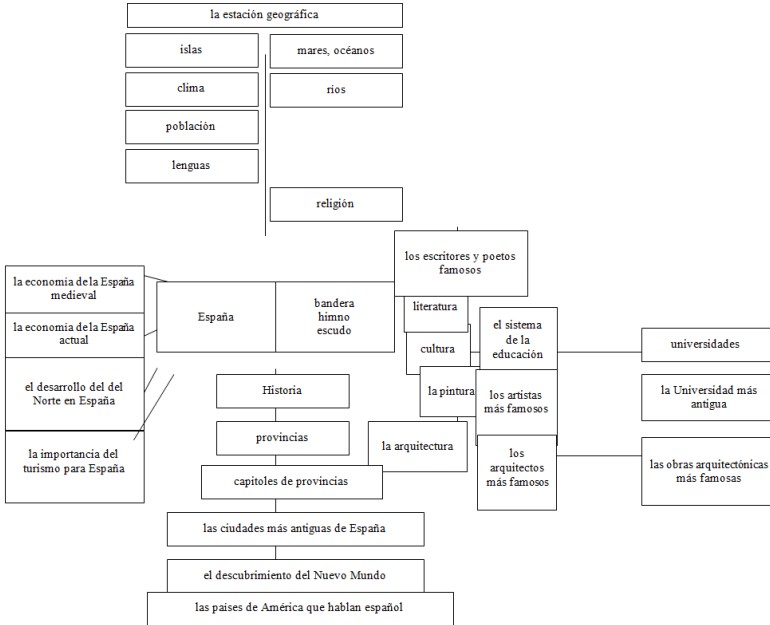
УДК 378.147.227

Кірпиш В. О.,
студентка 541 групи
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

МЕНТАЛЬНА КАРТА В ФОРМАТІ КОМУНІКАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ (ДРУГОЇ) ІСПАНСЬКОЇ МОВИ. РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТА ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Ментальна карта – це блок-схема, що наочно демонструє головну думку, ключові елементи та взаємозв'язки між ними. Це відмінний інструмент для впорядкування та запам'ятовування великих обсягів інформації та розвитку соціокультурної та лінгвокраїнознавчої компетентностей. Такі схеми сприяють збагаченню лексичного запасу та логічному структуруванню монологічного та діалогічного висловлювання.

Відповідь очевидна: удосконалення способів і засобів навчання, одним із таких педагогічних прийомів є технологія використання ментальних карт (Mind maps) як особливої форми сприйняття і мислення сучасних студентів («комп'ютерне мислення» – «кліпове мислення» та «графічне мислення»). Автором ментальної карти є Тоні Б'юзен. Саме він займався вивченням особливостей мислення найвідоміших вчених світу: А. Ейнштейна, Т. Едісона та Леонардо да Вінчі.

Ця методика з успіхом використовується закордонними викладачами. Останніми роками вона також стає все більш популярною серед українських викладачів як основна інноваційна освітня технологія.

УДК 811.112

Кирилюк С. В.,
канд. філол. наук,
старший викладач кафедри романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЛЕКСИЧНИХ СКОРОЧЕНЬ У ТЕКСТАХ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ

Тенденція зростання кількості скорочень в текстах німецькомовної преси вважається абсолютно закономірною. Матеріали засобів мовної інформації постійно поповнюють мову новими словами, дозволяють виявити динамічні процеси розвитку мови. Мова засобів масової

інформації є тією областю, де закріплюються, розвиваються і часто отримують статус нормативних різного роду мовні інновації, в тому числі і скорочення.

Німецькомовні публікації засобів масової інформації є середовищем, у якому активно розвивається процес абрєвіації. До однієї з головних функцій лексичних скорочень у текстах німецькомовної преси належить номінативна, яка передбачає здатність мовної системи формувати поняття про певні фрагменти дійсності, «відбиваючи слід часу і тимчасову конотацію новизни». Репрезентативна функція простежується у скорочень, які виступають у ролі назв різних винаходів, нових реалій, артефактів, предметів матеріальної і духовної культури, нових товарів, нових організацій. Саме технічний прогрес, соціально-культурний контекст є сприятливим ґрунтом для їх появи. Вони здатні ориґінально відображати факти дійсності. Наприклад:

Das FBI hatte Anfang August Trumps Anwesen Mar-a-Lago in Florida durchsucht.

Laut Washington Post berichtete das am Freitag (Ortszeit) auch der TV-Sender NBC unter Berufung auf informierte Personen.

Структурно-змістовна організація тексту масової інформації полягає, в першу чергу, у представленні максимуму інформації при використанні мінімуму лінгвістичних засобів. У зв'язку з цим їх кількість в німецькій мові постійно зростає і вони стають одним із способів економного вираження думки. Абрєвіатури і скорочення, як продукт дії закону мовної економії, є праґненням до компактності німецьких лексем. Існування в німецькій мові значної кількості іменників, які складаються з декількох частин, сприяє намаганням замінити ці одиниці меншими за обсягом конструкціями, що і відбивається в економічному використанні мовних засобів і усуненні надмірності інформації. Іншими, не менш важливими передумовами для появи у слова або словосполучення скороченого варіанту, є також зручність запам'ятовування, словотвірні можливості абрєвіатур, а так само те, що вони грають роль посередника між спеціальними мовами і мовою повсякденного спілкування. Абрєвіатури заощаджують місце в заголовках статей, особливо якщо формат таких невеликий. Дуже часто маловідомі абрєвіатури виконують функцію залучення читача, спонукання до читання, наприклад:

Grüne drängen FDP zum Einlenken im AKW-Streit.

Alle drei deutschen AKW sollen bis Mitte April laufen können

Доцільність економічного використання абрєвіатур може бути досягнута тільки в умовах загальної поширеності цих скорочень або наявності її повної форми в тому чи іншому джерелі інформації.

Функцією абрєвіації в текстах німецькомовної преси є не лише компрєсія мови, а саме «розфарбовування» тексту з метою залучення

уваги реципієнта. Використання абрєвіатури в заголовках текстів є завжди цілеспрямованою дією. Основний намір автора - привернення уваги до викладення теми. Оригінальна за формою і за метою вживання абрєвіатура виділяється серед інших слів, але значення, що укладене в неї, нерозривно пов'язане з контекстом, який необхідно враховувати при «розшифровці» умовного слова-заступника:

*McFit-Gründer Rainer Schaller saß in dem abgestürzten Kleinflugzeug.
WLAN und iPads für alle.*

Формування абрєвіатур є цілком природним процесом і сучасні абрєвіатури схильні до незалежного існування, після того як відбувається їх повна лексикалізація. Іноді застосування абрєвіатур на графемному рівні відкриває можливості для вираження іронії завдяки використанню такого прийому, як мовна гра. Наприклад: UNOrdnung (UNO – ООН + Ordnung – порядок = Unordnung – безлад), tEUer (EU – ЄС, teuer – дорогий, натяк на те, що створення ЄС дорого обходиться Німеччині).

Отже, вживання абрєвіатур обумовлено особливостями розвитку сучасного суспільства, появою якісно нових інноваційних процесів, що протікають в сфері матеріальної і духовної культури. В сучасних німецьких публіцистичних текстах стрімко збільшується кількість скорочених слів. Широке вживання абрєвіатур характеризує текст не тільки високою інформативністю, лаконічністю, стислістю, але і з його емоційним забарвленням і оцінкою.

УДК 37.013:004

Корягіна А. Ю.,

канд. філол. наук, старший викладач
кафедри романо-германської філології
та перекладу з німецької мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВУЗІВСЬКА МЕДІАОСВІТА

Медіагалузь або галузь ЗМІ – це такий сектор державної економіки, який акумулює великі матеріальні, нематеріальні, а також і фінансові ресурси. Особливою її рисою є значний рівень глобалізації, який передбачає використання її телемедіа комунікаційної інфраструктури у якості основного джерела. Індустрія ЗМІ залежить від конвеєрного виробництва, з одного боку, та від творців медіаконтента, тобто медіа менеджерів – іншого боку. Ця галузь є невід'ємною частиною творчих, креативних індустрій, тобто медіабізнесу, головним продуктом якого є вплив.

З цієї причини медіаіндустрія належить до секторів економіки з високими виробничими ризиками. Оскільки ця галузь поєднує ринок товарів та послуг, вона покликана задовольняти як запити аудиторії, тобто тексти різного змісту (інформаційний, аналітичний, розважальний), так і побажання рекламодавців.

Можливо виділити такі основні сегменти медіаіндустрії: газети, журнали, радіо, телебачення, інтернет-платформи, інформаційні агенції, кіностудії, радіо- і телевиробні компанії, музичні звукозаписні студії, підприємства рекламного бізнесу, структури системи зв'язків з громадськістю, соціальні мережі, месенджери та інші. Проте, традиційний ланцюжок «преса, радіо, телебачення» змінюється на новий – «контент, канал, платформа», створюючи замість традиційної системи ЗМІ нову систему медіа. Оскільки цифрова революція розсуває межі медіагалузі, сегменти медіаіндустрії продовжують збільшуватися, конвертуватися, втрачати чіткі межі. Актуальною у зв'язку з цим стала поява терміну «екосистема ІТ – телекомунікації – медіа», який не тільки позначає нове технологічне середовище, в якому сьогодні існують медіа, а й характеризує комплекс сучасних виробничих, соціальних та культурних реалій медіа в цілому.

Оцифрування та використання мереж поступово стирають межі між різними ЗМІ. Така конвергенція засобів масової інформації сприяє концентрації виробників у сфері медіа у великі організації, які випускають одночасно, наприклад, новини в газетах, Інтернеті та для мобільних пристроїв. Текст новини публікується на різних платформах. Журналісти використовують Інтернет як джерело інформації та як видавничу платформу.

Співіснування друкованих медіа, електронних медіа (радіо та телебачення), Інтернету, мобільних телефонів тощо. також дозволяє медіа контенту перетікати з однієї платформи на іншу, розширює доступ до інформації та створює партисипативну культуру, в якій громадяни не тільки споживають інформацію, але й беруть активну участь у її виробництві та розповсюдженні. Інформаційні та комунікаційні технології відкривають можливості для участі ширшої аудиторії в обміні інформацією і знаннями та стимулюють активну участь у демократичному процесі, з їх допомогою підвищується відкритість суспільств.

Щоб «читати між рядками», слід аналізувати технічні способи представлення інформації в медіа текстах, використовуючи їх як відправну точку інтерпретації. Уважне читання текстів дозволяє споживачеві інформації зрозуміти, як сконструйовані історії та сюжети та як працюють медіа механізми. Для цього у навчальних закладах слід

викладати медіаосвіту. Вона збагачує людей різноманітним культурним досвідом, а також вчить правильно представляти власні традиції, цінності та кругозір. Медіаосвіта особливо важлива в оцінці інформації про політичні, воєнні та соціальні конфлікти, екологічні лиха та інше. Вона надає людям можливість зрозуміти процес роботи ЗМІ та правильно використовувати це вміння у комунікації.

Ще в травні 2010 року Національна академія педагогічних наук України погодила «Концепцію впровадження медіаосвіти в Україні», що мала забезпечити ефективну та безпечну взаємодію молоді з сучасною медіаіндустрією, сформувати медіакультуру особистості в оточенні важливих для неї спільнот, а саме – родини, навчальної групи чи робочого колективу.

Основними напрямками медіаосвіти є наступні:

1. сприяння розвитку медіакомпетентності;
2. розвиток навичок пошуку джерел інформації, їх соціального, культурного, комерційного, політичного та інших підтекстів;
3. навчання відбору відповідної інформації для створення власних медіаматеріалів;
4. ознайомлення з етичними принципами журналістської справи та інше.

Особливо важлива медіаграмотність для молодого покоління, яке можна охарактеризувати в першу чергу багатоканальністю. Молоді люди використовують «малі» медіаресурси, обирають будь-який медіаконтент, отриманий з різних джерел. При цьому, звісно, варто враховувати небезпеку фрагментації та руйнування загальної картини. Молоді люди поширюють медіа контент серед своїх друзів. Вони стають в центр розповсюджені інформації, висловлюють власні думки. Тут легко стати центром перетину інформаційних потоків, оскільки інструменти доступні всім. Іншою характеристикою молодого покоління, як об'єкта медіаосвіти, є використання ними паралельно різних медіапотоків: музика, розмови, чати, пости та інше. Також молоді люди завжди мають при собі медіапристрої: мобільний телефон, mp3-плеєр та інше.

Медіаграмотність – це комплекс знань, який використовується для ідентифікації джерел інформації та встановлення рівня правдивості медіаповідомлень. Це поняття має ще й інші назви: медіакомпетентність, критичне юачення, технологічна чи інформаційна грамотність. Розвиток критичного мислення, тобто бачення та оцінки медіатекстів різних форм і жанрів, творів мистецтва, інших видів медіаповідомлень є системою тиз навичок, якими повинен володіти кожен студент. Завданням викладача є розвивати критичне мислення студента. Воно є нелегким, оскільки є

зіткненням з особистими настановами, а також бажання чи небажання переглядати певні упередження і з'ясовувати проблемні ситуації та питання. Крім того, розвиток медіаграмотності пов'язаний з супротивом маніпуляції, яка прямо чи приховано закладена в усіх медіаповідомленнях. Кожен медіапродукт має свої комунікативні наміри. І хоча ціль у них одна – забезпечити інформацією, але мета – різна: сформувати комерційну реальність. Навчити студента формувати власну адекватну позицію на основі критичного споглядання різних видів медіа – є ціллю медіаосвіти.

Результатом сучасної медіаосвіти має бути особистість, яка вміє відстояти власну позицію, володіє системою умінь щодо селекції, обробки, аналізу медіаінформації. Можна сказати, що отримання медіаосвіти є громадською відповідальністю кожного члена суспільства.

УДК 378.147.227

Лановий Г. М.,
старший викладач кафедри романо-германської філології
та перекладу з іспанської мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СУЧАСНІ МЕТОДОЛОГІЧНА ПРАКТИКИ ДРУГОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) МОВИ З ВИКОРИСТАННЯМ МЕТОДУ ІНТЕЛЕКТ-КАРТОК

Подання навчального матеріалу «великим блоком».

Вже доволі тривалий час з 80-х років з метою полегшення та прискорення розуміння та вивчення граматичного матеріалу, ХНУ імені В. Н. Каразіна у співробітництві зі школами м. Харкова почали застосовувати метод викладання навчального матеріалу «великим блоком». Цей метод перш за все показав позитивні результати при викладанні курсу граматики, тому що допомагає систематизувати граматичні явища таким чином, що граматичні теми, які вивчаються, подаються за принципом: від загального до більш дрібного, а потім знову – від дрібного до загального. Крім того, студентам дуже зручно бачити загальну картину теми, що вивчається, методи порівняння, як формотворення як такого, так і випадків застосування. Це можна гарно побачити при викладанні майбутніх часів в іспанській мові:

Tiempos Futuros					
Futuro Simple			Potencial Simple		
	однина	Множина		Однина	множина
I відм. cantar	+ é	+ emos	I відм. cantar	+ ía	+ íamos
II відм. comer	+ ás	+ éis	II відм. comer	+ ías	+ íamos
III відм. vivir	+ á	+ án	III відм. Vivir	+ ía	+ ían
Індивідуальні слова в Futuro Simple та Potencial Simple: tener – tendré – tendría saber – sabré – sabría salir – saldré – saldría poder – podré – podría hacer – hare – haría venir – vendré – vendría					
Застосування: у прямому значенні висловлює майбутню дію напр: <i>Te ayudará;</i> у гіпотетичному значенні висловлює теперішню дію з відтінком приблизності напр: <i>Carmen estará leyendo ahora.</i>			Застосування: у прямому значенні висловлює умову на майбутнє напр: <i>Mañana te ayudaría;</i> у гіпотетичному значенні висловлює минулу дію у певному минулому з відтінком приблизності напр: <i>Ayer, cuando vine, serían las 5;</i> при узгодженні часів у складнопідрядному реченні висловлює майбутній час щодо минулого часу у головному реченні.		
Futuro Perfecto			Potencial Perfecto		
habré cantado habremos hecho habrás comido habréis dicho habrá vivido habrán visto			habría cantado habríamos hecho habrías comido habrías dicho habría vivido habrían visto		
Застосування: у прямому значенні висловлює майбутню дію, яка відбудеться до певного моменту у майбутньому напр: <i>Habré leído el libro para el lunes;</i> у гіпотетичному значенні висловлює у невизначеному минулому минулу дію з відтінком приблизності напр: <i>Uds. habrán leído</i> (мабуть прочитав) <i>el libro ya.</i>			Застосування: у прямому значенні висловлює умову на минуле напр: <i>Te habría ayudado ayer, pero no tuve tiempo</i> (я б тобі допоміг вчора, але не мав часу); у гіпотетичному значенні широко застосовується у 3 типі умовних речень.		

Маючи перед очима цю таблицю, зручно засвоїти навчальний матеріал з формотворення та застосування майбутніх часів і виконання вправ.

Мируненко В. О.,
студентка 643 групи факультету філології
кафедра романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

НІМЕЦЬКОМОВНИЙ ДИСКУРС ТА СПЕЦИФІКА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ

Поняття дискурсу досліджується багатьма ученими вже протягом декількох десятиліть, але все ще не існує єдиного визначення. Казковий дискурс є багатоплановим та багатоплановим поняттям. Специфікою казкового дискурсу і те, що він виступає методом вивчення навколишнього світу, законів світобудови, соціуму – у процесі знайомства з його текстами молоді читачі розвивають власну свідомість, досягають тонкощі соціальної культури.

Художній дискурс тісно пов'язаний з поняттям казкового дискурсу. У свою чергу, художній дискурс – це послідовний процес інтеракції тексту та реального читача, який має можливість доповнювати, візуалізувати та відтворювати культуру автора.

Сьогодні німецька народна казка вивчається за допомогою низки методів, які більш детально розкривають її сутність. У рамках УНТ німецька народна казка розглядається як джерело культурних особливостей конкретного народу, його типових рис, традицій та звичаїв. Протягом століть німецька спадщина створювалася, по-різному інтерпретувалася та накопичувала культурний досвід. Ми дослідили, як казковий дискурс німецьких казок був перекладений і відтворений в українському перекладі.

Як відомо, семантичний процес у художній літературі призводить до тропу порівняння, зіставлення двох сутностей. Для порівняння необхідна фактична схожість і відмінність об'єктів порівняння, їх співвідношення один з одним. При перекладі порівнянь з німецької мови важливо враховувати, що в більшості випадків процес передачі інформації з мови перекладу відбувається двома основними способами: дослівний переклад та еквівалентний переклад. Наприклад: «*Es war einmal mitten im Winter, und die Schneeflocken fielen wie Federn vom Himmel herab. Da saß eine Königin an einem Fenster, das einen Rahmen von schwarzem Ebenholz hatte, und nähte*». Переклад: «*Королева сиділа якось узимку біля вікна й шила, вона дивилася, як сніжинки кружляли в повітрі, й уколола голкою палець*». Зауважимо, що переклад здійснено дослівно, зміст не втрачений, незмінено порядок слів у реченні.

Щодо засобів образної виразності, то художній троп порівняння відіграє важливу і незамінну роль у тексті. Перш за все, порівняння показує контраст між певними явищами і ситуаціями, порівнює образи, щоб виявити гострі, яскраві риси. Наприклад: «*Hätt' ich ein Kind, so weiß wie Schnee, so rot wie Blut und so schwarz wie das Holz an dem Rahmen! Bald darauf bekam sie ein Töchterlein, das war so weiß wie Schnee, so rot wie Blut und so schwarzhaarig wie Ebenholz*». Переклад: «Нехай у мене народиться донька зі шкірою, білою, мов сніг, щоками, рум'яними, наче кров, і волоссям, чорним, як дерево. Невдовзі королева народила дочку, білу, як сніг, і рум'яну, як кров, а волосся в неї було як чорне дерево».

Оригінал перекладено з використанням типового українського порівняльного звороту «білий як сніг», який передбачає порівняння з кольорами. Втім, переклад цієї фрази все ж таки можна вважати дослівним (словниковим). Зміст первинного тексту чітко переданий у мову перекладу. Зазначимо також, що це порівняння вживається декілька разів у казці «Білосніжка», що має також стилістичний характер. Дане порівняння ми бачимо на початку казки та в кінці. На нашу думку, цей прийом можна назвати літературний рефреном.

Художній засіб порівняння може бути використаний у найвищому ступені, як наприклад: «*Spieglein, Spieglein an der Wand, wer ist die Schönste im ganzen Land*». Переклад: «*А хто у світі наймиліша, найрум'яніша, найбіліша?*». Слід згадати, що даний тип порівняння нехарактерний для перекладів українською мовою, адже вживається прийом тавтології (слова з префіксами «най»). Проте в оригінальному тексті був вжитий саме цей прийом з метою зосередження уваги на перебільшенні ознак («die Schönste»). Зазначимо, що гіперболізація тісно пов'язана з багатьма засобами вираження образності у перекладі українською мовою, та порівняння не є винятком.

Під час перекладу порівняння можна використовувати прийом калькування, проте він обов'язково повинен бути зрозумілим цільовій аудиторії. Використовувати даний спосіб можна відповідно до одиниць, що містять у своєму складі терміни спорідненості, природні явища, а також міфологічні образи, знайомі обом культурам. Наприклад: «*Als diese den Schneider sprechen hörten, überkam sie eine große Furcht, sie liefen, als wenn das wilde Heer hinter ihnen wäre, und keiner wollte sich mehr an ihn wagen*». Переклад: «*Слуги почули, злякались і кинулись тікати так, ніби за ними гналося ціле військо, відтоді ніхто не наважувався зачепити його*». Аналізуючи даний приклад, бачимо, що порівняння, яке вжите в первинному тексті, зберіглося своєю ідентичністю та окрасою у мові перекладу.

Таким чином, німецька народна казка в казковому дискурсі має різні інтерпретації. По-перше, це пов'язано з багатогранністю явища дискурсу,

а по-друге, літературознавці не є єдиними у визначенні поняття дискурсу в площині казки. Казковий дискурс є окремою категорією багатогранного явища дискурсу, що пов'язано з генезою терміну. Щодо перекладу зображальності німецьких казок, то ми виявили, що існує багато способів вираження художніх засобів при перекладі німецьких казок.

УДК 81'373:821](043.2)

Мукатасєва Я. В.,
канд. філол. наук,
доценткафедра романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Вивчення мови художніх текстів включає аналіз стилістичних засобів, які поділяються на засоби зображення і засоби виразності. Але такий поділ є умовним, оскільки засоби образності, тобто тропи, також виконують експресивну функцію, а синтаксичні засоби виразності можуть брати участь в створенні образності. Чіткої межі між лексичними та синтаксичними засобами, між тропами та фігурами також немає, тому що існує досить багато комплексних стилістичних явищ, які реалізуються одночасно на різних мовних рівнях.

Ми вважаємо за необхідне розподілити матеріал дослідження на дві основні групи: засоби лексичного та засоби синтаксичного рівня. За І. В. Арнольд до лексичних засобів образності належать такі типи переносного вживання слів і висловлювань як метафора, метонімія, гіпербола, літота, іронія, перифраз та ін., а засоби виразності, або фігури мовлення, не створюють образів. Фігури мовлення лише підсилюють виразність, емоційність мовлення за допомогою певних синтаксичних конструкцій: інверсії, контрасту, риторичного запитання та ін. В цьому підході, як і в інших, спроба розмежувати виразність та образність також є умовною.

Розглянутий підхід І. В. Арнольд до дослідження виразності у тексті базується на вивченні можливостей синтаксису. До вивчення лексичних засобів виразності у стилістиці також існує підхід, розроблений школами Е. Різель, Е. Шендельс та М. Брандес.

Відомими дослідниками стилістики німецької мови Е. Різель та Е. Шендельс була розроблена класифікація загальної виразності (Bildkraft):

1) засоби унаочнення (Bildhaftigkeit); 2) порівняння (Vergleiche); 3) засоби образності (Bildlichkeit). За цією класифікацією, у якій образність є складовою виразності, ми досліджуємо засоби виразності в художньому тексті.

Брандес М. П. виокремлює серед засобів виразності тропи і фігури. Обидві групи ґрунтуються на мовному матеріалі, при цьому тропи виникають завдяки варіаціям значень лексичних одиниць (стилістична зафарбованість, переносне значення). Фігури М. П. Брандес відносить до риторичних засобів виразності; їх вербальна реалізація забезпе-чується різними способами, але незмінними залишається функція кожної фігури. Фігури мовлення виконують низку функцій, відображених у назвах цих фігур. Наприклад, фігури заміщення (що розподіляються на фігури кількості і якості) використовуються у тексті для позначення об'єкту не лише його найменуванням, а й іншими іменами або ознаками. При цьому кількісна сторона об'єкта виражається фігурою кількості (гіпербола, літота) з навмисним перебільшенням / зменшенням цієї сторони у художніх цілях. Якісна сторона об'єкта виражається фігурами якості (порівняння, метонімія, синекдоха, перифраз, евфемізм, метафора, антономазія, персоніфікація, алегорія, іронія).

У роботах М. П. Брандес не заперечується, що троп може утворювати не одна лексична одиниця, а декілька у їхній комбінації. Дві системи організації переносного мовлення – тропи та фігури – не розподілені чіткою межею. Наприклад, метафора і порівняння входять до арсеналу фігур якості, оскільки тут має значення та функція, яку відіграє у тексті той чи інший троп, фігура.

Поняття «метафора» у стилістиці розглядається як таке перенесення назви з одного предмету на інший, з одного явища реальної дійсності на інше, яке ґрунтується на зовнішній чи внутрішній подібності. Іншими словами, метафора являє собою засіб вторинної номінації на основі зовнішньої подібності оригіналу і об'єкту номінації. У стилістиці німецької мови розрізняють структурні і змістові підтипи метафори, від простіших структур до цілих метафоризованих фрагментів тексту.

За М. П. Брандес метафора як троп – це скоріше засіб образності, ніж засіб виразності. В той же час метафора як одна з фігур якості уводиться в текст для виразу, підкреслення цієї якості, а не лише для створення образу. Однак зазначимо, що засоби виразності і засоби образності у тексті можуть бути представленими в одних і тих же лексичних одиницях, і це визначається контекстом. Е. Г. Різель виокремлює різновид метафори – «дієслівна метафора», вважаючи, що «дієслова можуть навіть неживого воскресити».

Наступний різновид метафори, алегорія, також відіграє значну роль у посиленні образності німецькомовної притчі. Суть поняття «алегорія» полягає в інакомовному зображенні абстрактного поняття за допомогою конкретного образу з життя. На думку Е. Різель та Е. Шендельс, алегорію можна розглядати як особливий різновид персоніфікації. Наприклад, у притчі М. Ф. Ебнер-Ешенбах «Eine Begegnung» абстрактне поняття «зарозумілість» набуває тілесного вигляду. Зовнішній вигляд та дії зарозумілості, пихатості відповідають характеристикам заздрості. Інший алегоричний образ в притчі «заслуга» виступає в образі істоти простого вигляду, скромної ходи, постави, жестів. На прикладі того, як заздрість вдаряється об заслугу, падає до землі, розбиває мильні бульбашки і всі скляні кульки розбиваються вщент, автор показує покарання зверхніх дій, вчинків по заслугі.

За розмаїттям своїх функцій однослівна і складна метафора посідає виключну позицію серед тропів. Тому вивченню її природи і можливостей присвячено численні дослідження: у когнітивному аспекті; приділено увагу конструктивним можливостям метафори; розглянуто також окремі можливості метафори у спеціальних текстах.

Порівняння допомагають створити «зображально-виразний образ, який у цьому прийомі виникає на основі перенесення прямого значення слова з однієї смислової сфери на слово, що означає предмет або особу з іншої предметно-смислової сфери. Зв'язок цих двох слів здійснюється на базі «третього члена» (*tertium comparationis*), в якому міститься загальна властивість двох зіставлених величин, що формально пов'язані в нову цілісність за допомогою порівняльних сполучників *wie, als, als ob*, а також дієслів порівняльної семантики *gleichen, ähneln*».

За прагматичним впливом порівняння поділяють на: а) порівняння із прямим значенням, раціональним, об'єктивно-уточненим змістом; б) порівняння, які базуються на метафоричному, переносному значенні. За частотою і поширенням порівняння класифікують на: а) індивідуальні (оказіональні); б) загальноживані; в) приховані. За структурними якостями розрізняють короткі, розширені та розгорнуті порівняння.

У стилістичній термінології для поняття «розгорнуті порівняння» використовується термін *Gleichnis* (іномовлення, іносказання), тобто це «мовна фігура, якій є притаманним ефект міркування завдяки розміщенню поблизу подібного висловлення, що належить до іншої сфери».

Поглод Г. Я.,
викладач кафедри романо-германської філології
та перекладу з німецької мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ

Важливо усвідомити взаємозв'язок між навчанням і знанням граматики. В цьому контексті розглянемо різницю між явними знаннями і неявним знаннями. Явні граматичні знання відповідають правилам і структурі іноземної мови. Їх можна охарактеризувати за допомогою наступних положень: такі знання складаються з правил або абстрактних зображень граматичного функціонування, наприклад, система морфологічних закінчень, яких вимагають дієслова, що закінчуються на – аг. Ці граматичні правила, як правило, проаналізовані, вже описані і класифіковані. Такі знання є пояснювальними, оскільки правила об'єктивно враховують функціонування мови, яка використовується для спілкування. Студент може їх легко сприйняти і без зусиль використовувати в мовленні.

Граматичні неявні знання є інтуїтивними чи напівсвідомими і не входять до групи правил. Їхня характеристика є наступною: складаються з двох видів одиниць – фраз-формул і інтуїтивних правил. Фрази-формули є лінгвістичним виразом без аналізу, завчені, наприклад: «*Qué tal?*(Як справи?)» або фрази з пропусками, які можна заповнити функціональними еквівалентними словами, наприклад, «*puedes pasarme?* (можеш мені подати?)».

Інтуїтивні правила формують граматику, вони є її основою. Студент розмовляє та пише мовою спонтанно. Це проявляється через судження про граматичність зразків мови, над якими студент задумується, намагаючись зрозуміти, як функціонує система. Зауважмо, що певні граматичні правила носії мови, в своїй більшості, не в силі пояснити усвідомлено. У навчанні спілкуванню використовуються обидва граматичні поняття: явні і неявні знання, але при контролюванні явних знань на письмі чи усній мові у студента виникають труднощі. Основна функція контролю явних знань у спілкуванні – це моніторинг, перевірка формальної якості лінгвістичних праць студентів. Моніторинг має успіх, якщо дотримуватися трьох умов. Студент повинен, по перше, зрозуміти, що в його роботі є помилки. По-друге, знати правильний спосіб виправлення помилки. По-третє, мати відповідний час для 1 і 2 пункту. Цей набір фактів вказує, що явні знання відіграють другорядну роль у

природному використанні мови. Отож, імпліцитне знання граматики формально регулює використання мови в спілкуванні.

Науковці в своїх працях про вивчення граматики та зв'язок між явними і неявними знаннями прийшли до висновку, що навчання граматики сприяє вищому рівню граматичної точності в лінгвістичних роботах студентів. При цьому експліцитне навчання конкретних граматичних структур обов'язково перетворюється на імпліцитне граматичне знання. Вивчення граматики за допомогою вправ не обов'язково перетвориться на імпліцитне граматичне знання. Експліцитне навчання має тенденцію генерувати неявні знання, коли воно пов'язане з природними можливостями спілкування.

Навчання граматики, пояснення, виконання вправ створюють чіткі знання, формування імпліцитних знань є скритим, воно заховане всередині процесу. При виборі дидактичного матеріалу, який використовуватимемо в аудиторії, потрібно запитати себе про психолінгвістичні процеси, що породжують імпліцитні знання. Яким є зв'язок між знаннями явними і неявними? Як формуються імпліцитні граматичні знання з іноземної мови? На шляху до явних знань, які полегшують неявний процес вивчення граматики потрібно моніторити і перебудовувати граматичну систему.

Навчання граматики, в першу чергу, орієнтоване на граматичну обізнаність учня. Мета граматичної обізнаності – заставити учня роздумувати про певні граматичні явища, а також спрямувати та спонукати до аналізу та розуміння формальних і функціональних властивостей цих явищ.

УДК 811.112

Попова К. Г.,
студентка 643МЗ групи факультету філології
кафедра романо-германської філології
та перекладу з німецької мови,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ НОВІТНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ

Постійна мінливість світу, в якому ми живемо, зумовлює нескінченний процес оновлення мови, що є необхідною умовою її розвитку. Важливі суспільно-історичні події супроводжуються динамічними комунікативними процесами, наслідком яких є розширення, зміна або оновлення словникового складу мови. Запозичення лексики однієї мови

іншою є закономірним наслідком мовних контактів в історії розвитку будь-якої мови. Тому в сучасних мовах виникає запозичення.

Процес запозичення слів – це «імпорт концептів», які є словотворами та побудовані на культурному досвіді, сконцентровані в індивідуальній та колективній мовній свідомості. Результатом впровадження концептів у іншу мову є збагачення лексичного складу мови. Серед цих ново-утворень насамперед необхідно виділити лексичні одиниці, пов'язані з розвитком суспільно-політичних відносин, науки, техніки, виробництва, культури тощо. Особливо багато таких неологізмів-запозичень виникає в періоди соціальних революцій, зміни державного та суспільного устрою.

Якщо у минулому збагачення словникового складу німецької мови відбувалося переважно як запозичення з латинської, а пізніше – французької мов, то вже в XIX ст. джерелом нових поповнень стала англійська мова. На сучасному етапі свого розвитку німецька мова зазнає великого впливу англійської мови, що зумовлено низкою екстралінгвістичних факторів, насамперед глобалізацією та інтернаціоналізацією різних сфер життєдіяльності людей, а також інтенсивним розвитком науки та техніки. Англійські слова або висловлювання, які являються запозиченими в німецькій мові визначають як «англіцизми».

У проаналізованій вибірці з електронного німецького словника неологізмів OWID, розділу про пандемію коронавірусу було виділено три групи складних субстантивних англіцизмів, які являють собою структурно-семантичну типологію запозичень:

1) багатокомпонентні англіцизми, що складаються з кількох основ англійських слів або їх компонентів: *der Homeworker* – працюючий дистанційно (віддалено) вдома;

2) змішані гібридні запозичення, у структурі яких спостерігається графічне з'єднання елементів двох мов у складі однієї лексичної одиниці: *die/das COVID-19-App* -комп'ютерна програма, що дозволяє відстежувати пересування людей інфікованих коронавірусом;

іменники у вигляді аббревіатури: а) акроніми, що складаються з перших літер словосполучень німецькою мовою: *NRGS* (*Nationale Reserve Gesundheitsschutz*) – запас ліків та засобів захисту, створений державою на період COVID-19; б) акроніми, що складаються з однієї літери або декількох літер та повного слова, що утворюють композит: *der R-Wert / die R-Zahl* (*die Reproduktionszahl*) – коефіцієнт зараження коронавірусом.

Деякі англіцизми, представлені у розділі електронного словника, увійшли до складу німецької мови шляхом калькування, наприклад: *die Herdenimmunität* – колективний імунітет – лексична одиниця, утворена від англійського словосполучення *herd immunity*. Слід окремо відзначити тенденцію в сучасній німецькій мові до використання німецьких слів і англіцизмів, що мають схожу семантику. Також у процесі дослідження нами виявлено велику кількість абсолютних синонімів у німецькій та

англійській мовах, наприклад: Social Distancing / Physical Distancing / Soziale Distanzierung – соціальне дистанціювання. Наявність великої кількості абсолютних синонімів свідчить про важливість та значущість для носіїв німецької мови, що позначаються абсолютними синонімами явищ і процесів навколишньої дійсності.

Запозичені англіцизми асимілюються в сучасній німецькій мові, тобто адаптуються (приспосовуються) у фонетичному, граматичному, семантичному та графічному відношенні до системи мови, що їх приймає. Та починають функціонувати в системі німецької мови відповідно до правил орфоєпії, орфографії та орфографії. Більшість морфологічно асимільованих англіцизмів на матеріалі нашого дослідження представляють іменники. Іменникам присвоюється рід (у деяких випадках рід може змінюватися), вони змінюються за відмінками і утворюють форми множини (як правило, набувають суфікс – s), пишуться з великої літери. Англійські дієслова отримують інфінітивне закінчення –(e)n, і відмінюються як німецькі слабкі дієслова.

УДК 378.147.227

Сиванич А. О.,
студентка 541 групи
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СТВОРЕННЯ МЕНТАЛЬНИХ КАРТОК НА ЗАНЯТТЯХ З ДРУГОЇ (ІСПАНСЬКОЇ) МОВИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ФОРМАТІ СУЧАСНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК

	Н.в. Nominativo	Д.в. Dativo	Зн.в. Acusativo	О.в. Ablativo
mí ti conmigo contigo consigo	Yo tú él ella Ud nosotros vosotros ellos ellas Uds.	me te a él a ella a Ud nos os a ellos a ellas a Uds.	Me te le (lo, la) nos os les (los, las)	a, de, sobre, con, para, por, sin,... 1) для посилення: Te lo digo – я тобі це кажу, Te lo digo a ti – я саме тобі це кажу; 2) якщо в реченні є протиставлення: No te lo digo a ti , sino a ella – я це кажу не тобі, а їй.
		коротка ненаголошена безприменникова форма особових займенників у Д. та Зн. відмінках		

Інтелект-картки – це зручний інструмент для вирішення складних завдань, генерації ідей та пояснення складного граматичного матеріалу. Створюючи інтелект-картки ми задіюємо обидві півкулі головного мозку, активізуємо всі форми мислення, включаючи творчу частину, пам'ять та механізми навчання. Автор ідеї – британський психолог Тоні Б'юзен. За допомогою інтелект-карток можна:

1) систематизувати складні граматичні явища, наприклад така складна для українського менталітету тема, як система особових займенників;

2) підготувати студентів до складання тесту чи іспиту:

Місце короткої ненаголошеної, безприйменникової форми в особових займенниках у Д. та Зн. відмінках:

1) перед особовою формою дієслова:

Te doy el libro. Te lo doy;

2) якщо в реченні зустрічаються короткі займенники відразу в Д. і Зн. відмінках, то займенник Д.в. (**le/les**) для милозвучності змінюються на **se**:

Я даю йому книгу – *Le doy el libro,*

Я даю йому її – *Le = Se lo doy.*

Але! Позаду та окремо:

1) з інфінітивом:

<i>quieres dármelo</i>	<i>Dárnosla</i>
<i>quiero dártelo</i>	<i>dároslos</i>
<i>quiero dárselo</i>	<i>dárselas</i>

2) з герундієм:

<i>contándomelo</i>	<i>contándonoslo</i>
<i>Contándotelo</i>	<i>contándooslo</i>
<i>contándoselo</i>	<i>contándoselo</i>

3) зі стверджувальною формою наказового способу (Imperativo afirmativo): *¡Dámelo! ¡Dádmelo! ¡Cuéntamelo! ¡Contádmelo!*

Ця методика дозволяє швидко та ефективно запам'ятовувати та застосовувати в мовленнєвій практиці цей доволі складний граматичний матеріал, великі обсяги інформації, що конче актуальна при підготовці до тестів та складанні іспитів. Робота з інтелект-картками тренує пам'ять та спонукає до творчого осмислення матеріалу.

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у перекладі та стилістиці
з англійської мови**

УДК 81'25

Абабілова Н. М.,
канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри теорії
та практики перекладу з англійської мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**АНГЛІЙСЬКІ ДІЄПРИКМЕТНИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ
ТА ЇХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ
В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ**

У лінгвістиці постійно зростає інтерес до конструкцій вторинної предикації, які існують як частина речень, побудованих за допомогою конструкцій первинної предикації. Конструкції вторинної предикації формуються інфінітивними, дієприкметниковими та герундіальними комплексами, які виконують різну синтаксичну роль у реченні (І. Корунець). Відсутність повних еквівалентів вищезазначених конструкцій в українській мові ускладнює процес досягнення адекватності перекладу, а отже, є вкрай актуальним.

Дієприкметникова конструкція складається з двох елементів: номінальної частини (іменника або займенника) та дієприкметника як неособової форми дієслова, який знаходиться у предикативному зв'язку до іменної частини конструкції, що означає, що дієприкметник у конструкції позначає дію, яку виконує особа, виражена номінальною частиною. Науковці зазначають, що цей зв'язок між елементами конструкції нагадує зв'язок між підметом і присудком основного речення, тому дієприкметникові конструкції можуть бути трансформовані в підрядні речення з особовими формами дієслова як присудками (К. Гусєєва).

У сучасній англійській мові виділяють такі дієприкметникові конструкції: 1) суб'єктна конструкція з дієприкметником (the Subjective Participial Construction), 2) об'єктна конструкція з дієприкметником (the Objective Participial Construction), 3) абсолютні конструкції: номінативна абсолютна конструкція з дієприкметником (the Nominative Absolute Participial Construction) та прийменникова абсолютна конструкція з дієприкметником (the Prepositional Absolute Participial Construction) (В. Каушанська).

Переклад англійських дієприкметникових конструкцій українською мовою є однією з найбільш актуальних перекладознавчих проблем,

оскільки вони широко використовуються в художніх, науково-технічних, публіцистичних та офіційно-ділових текстах.

Досліджуючи реалізацію дієприкметникових конструкцій, науковці виокремлюють певні особливості та труднощі їх передачі, до яких відносять роль конструкції в реченні, її вид та синтаксичну функцію; відсутність універсального способу їх перекладу (О. Александрова, Н. Блохіна); неоднорідності граматичних категорій англійської та української мов (використання дієприкметників притаманне англійській мові, в той час як в українській мові вони вживаються рідше); стиль тексту, в якому вжито конструкцію (О. Лесінська); характер семантичного зв'язку між конструкцією та головним реченням (О. Остроушко) та позицію в реченні (більше стосується абсолютних дієприкметникових конструкцій) (В. Слепович).

Проаналізувавши наукові праці О. Александрової, Н. Блохіної, О. Волченко, Ж. Голікової, Т. Зражевської, В. Карабана, І. Корунця, Г. Кузенко, О. Лесінської, О. Остроушко та інших вітчизняних і зарубіжних дослідників, встановлено, що основним способом перекладу суб'єктної та об'єктної конструкцій з дієприкметником, вчені називають переклад українською мовою за допомогою з'ясувального підрядного речення, яке починається сполучниками *що, щоб, коли* та як:

I see them pedalling around it in my dreams and wake up with a glorious smile upon my face! – У своїх снах я так і бачу, як вони крутять педалі, і прокидаюся з блаженною посмішкою на обличчі.

He wanted it done before the shops opened. – Він хотів, щоб це було зроблено до того, як відкнуться магазини.

Деякі вчені також дійшли висновку, що суб'єктна дієприкметникова конструкція може бути перекладена головним реченням у складі складнопідрядного (*He can be seen protecting the space, walking the borders of the space with a Walkman playing Polish folk-tunes.* - Він охороняє це місце, розгулюючи по його межах із плеєром, що грає йому польські народні мелодії); підрядним реченням обставини або означення, що вказує на наявність функціональних розбіжностей у синтаксичній структурі, функціях та змісті речень обох мов (*Like watching a blind man feeling out the contours of a new object, maybe.* – Так, наче дивився на сліпця, який навпомацки складає собі уявлення про обриси нового предмета).

Г. Кузенко зазначає, що об'єктну конструкцію з дієприкметником можна також реалізувати за допомогою іменникового словосполучення, яке є семантично еквівалентом до конструкції, або за допомогою українських дієприкметників:

He wanted to see their art exposed and their science exposed, and their tastes exposed and their distastes. – Він хотів побачити, як на долоні, їхнє мистецтво, і їхню науку, і їхні смаки.

Tilting her head back, Joyce waited till she could hear the slippred feet of Marcus running down the stairs from his study and then, satisfied that he would answer it, delved back into the thick. – Підвівши голову, Джойс дочекалася, поки почула шаркання Маркусових пантофлів униз сходами із його кабінету і тоді, впевнившись, що він відчинить, продовжила розкопки.

Для перекладу номінативних конструкцій з дієприкметником доцільним є використання внутрішнього та зовнішнього членування. Вибір способу перекладу залежить від зв'язку частин речення, що містить номінативну абсолютну конструкцію. Так, якщо у реченні простежується залежність абсолютної конструкції від головної частини речення, то у процесі перекладу її доцільно відтворювати підрядним реченням. Якщо дії або стан, що описані частиною речення з номінативною абсолютною конструкцією, рівнозначні, тобто зазначена конструкція в реченні виконує приєднувальну функцію і повідомляє не другорядну інформацію, а додатковий факт, то при перекладі варто її реалізувати за допомогою частини складносурядного речення або окремого речення (Л. Нелюбін). Крім того, ініціальні номінативні абсолютні конструкції з дієприкметником найчастіше перекладаються за допомогою підрядного обставинного речення часу, причини, умови тощо, яке приєднується до головного шляхом введення підрядних сполучників *оскільки, якщо або коли*. Відповідником дієприкметника конструкції є особова форма дієслова-присудка. Номінативну абсолютну дієприкметникову конструкцію, яка розташована в кінці речення, перекладають за допомогою сурядного речення, частини якого поєднуються шляхом введення сполучників сурядності, таких як *і, та, а, але*.

Langdon said, a familiar lopsided grin craning his face. – Пояснив Ленгдон, і на його обличчі з'явилася знайома широка усмішка.

Також одним із шляхів відтворення цієї конструкції українською мовою є різні види підрядного речення. Вид підрядного речення та сполучники підрядності необхідно обирати залежно від синтаксичної ролі конструкції та контексту. Еквівалентом до дієприкметника виступає особова форма дієслова-присудка (В. Карабан):

She also saw the bloody cilice around his thigh, the wound beneath it dripping. – Ще вона побачила в нього на нозі закривавлену волосяницю, з-під якої сочилася кров.

До інших шляхів її відтворення відносять: частина складного речення без сполучників (поєднання лише пунктуаційно, тобто комою або крапкою з комою, рідше – тире) (О. Маркосьян) та окреме самостійне речення (на два або більше). Найчастіше перекладачі вдаються до цього способу відтворення з метою спростити структуру речення в українській мові та полегшити сприйняття його читачем (О. Кириченко, А. Троїцька):

The pistol discharged with a deafening roar, the bullet burying itself harmlessly in the floorboards. – Гримнув постріл; на щастя, куля влучила в підлогу.

Langdon read the words twice, his heart pounding wildly. – Ленгдон прочитав двічі. Серце в нього шалено калатало.

Однією з особливостей перекладу прийменникової абсолютної конструкції з дієприкметником українською мовою є те, що прийменник *with*, що входить до складу конструкції, в цільовій мові опускається. До способів її відтворення лінгвісти відносять: переклад за допомогою українського дієприслівникового звороту, який на письмі відокремлюється комою; різні види підрядних речень; частина складного речення, яка відокремлюється в українському реченні від іншої частини речення за допомогою розділових знаків (безсполучниковий зв'язок) (Н. Карасьова):

As the Hawker leveled off, with its nose aimed for England, Langdon carefully lifted the rosewood box from his lap. – Коли літак набрав висоту і взяв курс на Англію, Ленгдон обережно підняв скриньку з колін.

Now, with the fire alarm silenced, Langdon could hear the sounds of DCPJ sirens tearing away from the Louvre. – Тепер, коли заглушили ревіння сигналізації стихло, Ленгдон почує сирени поліцейських автомобілів, що віддалялися від Лувру.

Варто зазначити, що внаслідок зміни типу зв'язку між частинами речення, яке містить абсолютні конструкції, відбувається більш серйозна зміна – губляться відтінки сенсу, які необхідні для розуміння речення.

Інтерес до дієприкметникових конструкцій серед науковців зростає, оскільки вони є притаманними не всім мовам, не мають прямих еквівалентів в українській мові, тому перекладачеві буває важко зберегти сенс тексту без структурних і прагматичних втрат та подолати низку труднощів, що виникають у ході їх відтворення. Так, відтворюючи дієприкметникові конструкції варто брати до уваги їх вид, синтаксичну функцію та позицію у реченні оригіналу; зв'язок конструкції з головною частиною речення; особливості граматичної будови англійської та української мов; стилістичну приналежність тексту оригіналу; потенційних реципієнтів оригіналу та перекладу, мету повідомлення та інтенції автора. При такому підході можна визначити найвлучніші засоби передачі англійських дієприкметникових конструкцій задля досягнення адекватності перекладу.

Волченко О.М.,
канд. пед. наук, доцент (б.в.з.), доцент кафедри теорії
та практики перекладу з англійської мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ НЕОЛОГІЗМІВ

Проблема перекладу неологізмів є однією з найскладніших у міжкультурній комунікації, оскільки відбиває національно-культурну специфіку мови і мовленнєвої діяльності. В. І. Заботкіна, Є. В. Розен, Х. Р. Ткач та Л. В. Царьова вивчають її функціональний аспект, досліджуючи способи утворення неологізмів. Особливості відображення неологізмів засобами цільової мови перебувають у центрі уваги таких дослідників, як І. В. Андрусак, О. М. Білоус, О. М. Бондаренко, О. М. Головка, Ю. А. Зацний, Ж. В. Колоїз, А. О. Кульчицька, А. Є. Левицький, О. В. Ребрій, А. О. Черневич, А. В. Янков та О. А. Ясинецька.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що у широкому сенсі терміном «неологізм» позначається будь-яке слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на сучасному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюються мовцями (загальнономвні неологізми) або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (індивідуально-авторські неологізми). Необхідно зазначити, що приналежність слів до неологізмів є відносним і те, що було неологізмом сто років тому (літак, льотчик) або пізніше (телебачення, супутник) вже не є таким зараз саме в мові через розвиток суспільства, науки та техніки.

На думку Ю. А. Зацного, дослідження неологізмів засвідчує, що нова лексика утворюється здебільшого з власного матеріалу шляхом словотворчих операцій та переосмисленням вже існуючих одиниць.

Як вважає Л.В. Царьова, неологізми відзначаються особливою мінливістю та з'являються в культурах, які швидко змінюються, та в різних сферах діяльності людини, пов'язаних з відтворенням інформації. Вони часто утворюються через комбінацію вже існуючих слів – складені іменники, прикметники, або появою нових унікальних суфіксів і префіксів у словах, які вже існують. Неологізми також можуть виникати за допомогою аббревіації та акронімів, римування існуючих слів або просто через гру слів. Також дослідниця зазначає, що номінативно-експресивні неологізми особливо швидко виникають (так само й зникають) у розмовній мові, передусім у жаргонах. Вони з'являються в мові: поперше, як власне новотвори – шляхом словотворення на основі наявних у

даній мові морфем (*вогнеборець* – пожежник), переосмислення слова та лексикалізації словосполучення; по-друге, як відносні новотвори – внаслідок запозичення мовних одиниць з іноземних мов (*бутик*).

На думку С.Ф. Соколовської, неологізми можна охарактеризувати як норму особливого роду, яка має свої типові закономірності: актуальність, регулярність і повторюваність її окремих лексичних одиниць.

Ткач Х. Р. вважає, що «у мовознавстві розрізняють внутрішньомовні та зовнішньомовні шляхи неологізації». До перших належать неологізми, утворені стандартними продуктивними засобами словотвору: осново-складанням, деривацією, афіксацією та скороченням. Лексеми, утворені цими способами, складаються з уже наявних в мові елементів, а їх новизна полягає в особливому вияву нового смислу. До других належать запозичення з інших мов, які асимілюються відповідно до норм правопису та граматики цільової мови.

Узагальнюючий підхід до проблеми відображено у дослідженні О. А. Ясинецької, яка стверджує, що збагачення будь-якої мови реалізується такими категоріями інновацій, як: 1) трансномінації (раніше відоме значення втілюється у новій формі); 2) семантичні інновації (нове значення позначається формою, вже наявною в мові); 3) семантичні переосмислення (існуюча/стара форма позначає значення, яке мало іншу форму вираження); 4) власне неологізми (нове значення виражається новою формою); 5) паронімічні неологізми (нове значення виражається новою формою на основі гри слів); 6) ескалації (розширення значення позначається розширенням вже відомої форми).

Аналіз наукових розвідок сучасних перекладознавчих досліджень дозволяє виділити два основних етапи процесу перекладу неологізмів. На першому етапі відбувається з'ясування значення неологізму (коли перекладач або звертається до останніх видань англійських тлумачних (енциклопедичних) словників, або з'ясовує значення нового слова, враховуючи специфіку його структури та контексту).

Перекладацька практика засвідчує, що афіксація, абрєвіація, телескопія, словоскладання та конверсія залишаються основними способами створення морфологічних неологізмів. Серед перелічених способів останні 2-3 роки найуживанішим є телескопія:

Twindemic = **twin** + **epidemic**,
Shrinkflation = **scrink** + **inflation**,
Funemployment = **fun** + **unemployment**,
Flurona = **influenza** + **Corona**,
Cobot = **collaborative** + **robot**.

Поява семантичних неологізмів регулюється дією закону економії мовних засобів, що зменшує кількісний приріст лексичних одиниць і

спрямовує номінативну діяльність на вторинну номінацію – веде до переосмислення вже наявних у мові номінативних засобів. Наприклад, до епідемії Covid-19 англійське дієслово «to zoom» мало значення «рухатися енергійно або на великій швидкості», у часи карантину воно набуло нового значення «спілкуватися он-лайн / в режимі відео конференції».

На другому етапі реалізовується власне переклад засобами української мови з урахуванням того, що неологізмові, як зазначає О.М. Білоус, притаманна багатогранна прагматика, оскільки на етапі породження нового слова його семантика супроводжується прагматичними параметрами його первинного контексту. Крім зазначених компонентів, науковець також додає, що прагматика нових слів кодує індивідуальний намір мовця, а також ефект «несподіваності» та «здивування». Компонент «несподіваності» пов'язаний з прагматикою мовця, у той час, як компонент «здивування» спрямований на слухача, який виражає реакцію на новоутворення. Перекладач, добираючи відповідники, має враховувати прагматичні особливості адресата, його професійний статус, вік, стать, етнічну належність, емоційне ставлення до висловлювання тощо.

У прикладах, що наведені в тезах, неологізми відтворюються транслітерацією/транскрипцією (twindemic – твіндемія, shrinkflation – шрінкфляція, fluona – корона, sobot – кобот), приблизним перекладом або аналогом (funemployment – «солодке» життя) та описовим перекладом (to zoom – спілкуватися он-лайн).

УДК 81'25

Єлісєєва С. В.

старший викладач кафедри ТПП з англійської мови
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ГАЛУЗЕВИХ ТЕКСТІВ

Дуже актуальним на теперішній час є використання корпусної лінгвістики в процесі перекладу галузевих текстів. Але перекладачі недостатньо використовують лінгвістичні корпуси у їхній професійній діяльності. Тому виникає потреба застосування корпусів під час навчання спеціальному перекладу, що розвиває перекладацькі навички та вміння працювати з цими ресурсами, виробляє звичку звертатися до корпусів для вирішення професійних завдань.

В даний час всі письмові перекладачі використовують для роботи різні електронні ресурси, такі як системи автоматизованого перекладу

(Computer Assisted Translation або CAT), технології машинного перекладу (Machine Translation) та перекладацької пам'яті (Translation Memory), електронні словники різних видів, лінгвістичні корпуси та інші ресурси. Така потреба використання всіх вищезазначених ресурсів викликана великим обсягом інформації, що постійно зростає, підвищенням вимог до якості виконаного перекладу при скороченні часу виконання, комп'ютеризацією перекладацького процесу тощо.

Корпусна лінгвістика є методом опису і аналізу мови з точки зору набору строгих статистичних, математичних, повністю автоматизованих процедур витягання і обробки лінгвістичних даних з банку контекстів і аналітичної обробки останніх. За визначенням В. П. Захарова **лінгвістичним корпусом** називається «представлений в електронному вигляді уніфікований, структурований, розмічений, філологічно компетентний масив мовних даних, призначений для вирішення конкретних мовних завдань».

У лінгвістичних корпусах можна знайти приклади вживання слів та виразів у різних контекстах та реєстрах: офіційних текстах, наукових статтях, технічних текстах, правових документах, науково-популярних, публіцистичних, художніх текстах, в мовленні. На їх основі можна створювати свої власні висловлювання. У корпусі пошук необхідної словоформи можливий як у всіх контекстах, так і в контекстах, визначених вибраними параметрами.

Важливим завданням є вибір відповідного лінгвістичного корпусу, оскільки універсального корпусу, що містить лексику спеціального перекладу не існує. Віртуальний корпус текстових матеріалів, що зберігаються в інформаційному просторі Інтернету, систематизувався відповідно до галузі знань або тематики і за допомогою методів корпусної лінгвістики вони можуть бути піддані структуризації і комп'ютерній обробці, що дозволяє виявити зміни на синхронно-діахронном, регіональному або функціональному зрізі з точки зору появи нових концепцій і ідей в тій або іншій області.

Спеціальний корпус текстів – це збалансований корпус, як правило, невеликий за розміром (кілька тисяч слововжитків), підпорядкований певному дослідницькому завданню (певної галузі діяльності) і призначений для використання переважно з метою, що відповідає задуму укладача.

У сфері спеціального перекладу фахівці рекомендують застосовувати лінгвістичні корпуси для вирішення таких завдань:

- визначення лексико-граматичної сполучуваності слів;
- пошук синонімів та антонімів;
- перевірка пунктуаційних та орфографічних особливостей написання лексичних одиниць;

- перевірка правил пунктуації;
- вибір правильного лексичного еквівалента з кількох варіантів (знайдених у різних словниках або які зустрілися в Інтернеті), у тому числі, робота з хибними друзями перекладача;
- пошук термінів, номенклатурних найменувань та їх дефініцій;
- пошук абревіатур, їх вживання та розшифровки;
- пошук додаткової інформації з певної теми.

Корпуси загального призначення малопритатні при перекладі спеціальних текстів, наприклад, технічного профілю з темі «Автоматичні вимикачі» через те, що спеціальна лексика в них представлена погано. Однак наявність у вільному доступі дуже великих корпусів, таких як, наприклад, NOW корпус і контекстних словників, таких як Lingee та Reverso Conext дозволяє знайти достатню кількість прикладів використання спеціальної лексики.

Корпус сучасної американської англійської (COCA) є найбільшим корпусом англійської мови, що знаходиться у вільному доступі за адресою <http://corpus.byu.edu/coca/>, і єдиним великим і збалансованим корпусом американського варіанта англійської мови. Він був створений М. Девісом (M. Davies, Brigham Young University, США) у 2008 р. На початку 2013р. обсяг COCA, що включає тексти з 1990 р. по 2012 р., що рівномірно представляють усне мовлення, художню прозу, популярні журнали, газети і наукову літературу, становив 450 млн. слів. Він оновлюється двічі на рік і зручний для спостереження за поточними змінами, що відбуваються в мові.

Спеціальні лінгвістичні корпуси використовуються для статистичного аналізу та перевірки статистичних гіпотез, а також підтвердження лінгвістичних правил у даній мові. Серед безлічі властивостей корпусу для галузевого перекладу найважливішим є його прагматична орієнтація, тобто він має бути створений під певне завдання, певну галузь.

УДК 81'25

Лютянська Н. І.,

канд. філол. наук, старший викладач кафедри кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови

КІНОПЕРЕКЛАД ЯК ЯВИЩЕ

Велика популярність кінопродукції викликала інтерес до кіноперекладу. Під терміном «кінопереклад» зазвичай розуміють переклад художніх та анімаційних фільмів, а також серіалів. Кінопереклад як

практичний процес вимагає високого рівня фахової підготовки від перекладача.

Теорія же кіноперекладу характеризується великою кількістю праць як вітчизняних (А. Г. Гудманян, Т. В. Журавель, С. В. Єлісеєва, Г. М. Кузенко, Т. Г. Лук'янова, О. В. Полякова), так і зарубіжних науковців (Х. Діас Синтас, Фредерік Чаум).

Переклад кінопродукції можна віднести до окремого різновиду перекладу через те, що він має низку власних особливостей, які не трапляються в жодних інших видах перекладу. Під час перекладу кінопродукції особливу увагу слід приділяти характеру героїв, їх манері спілкування та їхньому лексикону.

У кіноперекладі важливо враховувати зв'язок зображення та текстового елемента, приділяти однакову увагу вербальним і невербальним засобам вираження. Кінопереклад пов'язаний з труднощами як лінгвістичного, так і технічного характеру. Це безпосередньо впливає на ступінь еквівалентності та адекватності перекладу оригіналу, а також його технічного втілення на екрані. Виділяють п'ять основних видів кіноперекладу. Серед них:

- Синхронний переклад фільму. Такий різновид найчастіше застосовується під час міжнародних кінофестивалів. У цьому випадку перекладач працює над фільмом без опори на монтажні листи. Іноді він змушений перекладати фільм без попереднього перегляду, намагаючись якомога точніше передати його зміст.

- Озвучування фільму одним актором чи власне перекладачем. У цьому випадку зберігається оригінальна звукова доріжка, що дає можливість глядачеві розмежувати репліки різних героїв.

- Озвучування фільму двома акторами, чоловіком та жінкою, зі збереженням оригінального звукоряду.

- Повний дубляж фільму. В цьому ж випадку відбувається значна компресія матеріалу через необхідність збігу артикуляції акторів з перекладом їх реплік.

- Використання титрів при повному збереженні оригінального звукоряду. В такий спосіб відтворюється мова персонажів у вигляді тексту мовою перекладу в нижній частині екрана.

Вимоги до кіноперекладу відрізняються від однієї країни до іншої. Вибір конкретного типу перекладу кінопродукції значною мірою сприяє сприйняттю фільму цільовою аудиторією та залежить від місця культури, з якої походить оригінал, та культури, для якої призначений переклад, на міжнародній арені, грошової вартості, вподобань глядачів, а також історичних особливостей певного народу.

Кінопереклад ототожнюють із художнім перекладом. Головним критерієм художнього перекладу є не тільки адекватність лексики та сюжету авторському тексту, але й збереження індивідуального стилю автора.

Якісний художній переклад має бути точним, зрозумілим та літературним. Перекладачеві необхідно зберегти авторську ідею з усіма відтінками та нюансами роздумів та переживань.

Художній текст є надзвичайно складною структурою. У ньому виокремлюють декілька взаємопов'язаних між собою рівнів. Серед них: ідейно-естетичний, жанрово-композиційний і мовний. Перед перекладачем же художнього тексту постають такі завдання: зрозуміти текст оригіналу, тобто сприйняти його як глядач, а потім перетворити його мовою перекладу.

Переклад художнього тексту є не стільки перекладом в його утилітарному розумінні, скільки особливим видом міжкультурної, культурно-етнічної та художньої комунікації, для якої важливим є саме текст як вага змістовна величина і предмет художнього відтворення і сприйняття.

Перекладений фільм, як і будь-який перекладений твір, отримує нове життя в чужому для нього культурному контексті. В ньому він функціонує як повноцінний автономний текст і стає невідокремленим від оригінального художнього процесу в новій культурі. Тобто, перекладений текст повинен володіти самостійною естетичною цінністю, іноді всупереч тексту оригіналу.

Однак, на кінопереклад впливає значна кількість екстралінгвістичних чинників, які при цьому не впливають на художній переклад. Серед них: обмеженість у часі, довжина репліки, синхронізація із зображенням, тощо.

Таким чином, кінопереклад як явище характеризується своїми особливостями. Варто зазначити, що кінопереклад є окремим різновидом перекладу, який має спільні риси з перекладом художніх текстів. Водночас на нього впливають й екстралінгвістичні чинники, які не враховуються під час художнього перекладу.

**ПІДСЕКЦІЯ: Тексти і контексти в сучасній
науковій парадигмі: літературознавчий
і лінгвістичний аспекти**

УДК 377.8

Гришутін К. В.,
студент 446 групи,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ЧАС НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ В 5 КЛАСІ**

Загальнодидактичні підходи, закономірності, принципи зумовлюють доцільний вибір методів і прийомів навчання, забезпечують належний рівень засвоєння змісту шкільного курсу української мови і формування відповідних компетентностей. Ми маємо з'ясувати, які методи, прийоми і вправи можуть бути застосовані на уроках лексикології з формуванням мовленнєвої компетентності.

Учені розмежовують поняття мовної і мовленнєвої компетентності. Мовна компетентність – це система вироблених і засвоєних у процесі мовленнєвої діяльності мовознавчих правил, достатніх для адекватного сприйняття буттєвих явищ суб'єктами мовлення; рівень обізнаності конкретного суб'єкта чи суб'єктів з ідеальною знаковою системою рідної або іноземної мови. Мовленнєва компетентність полягає у сформованості вмій і навичок користування мовною компетентністю в усній чи писемній формах у конкретних мовленнєвих ситуаціях і з певною метою. Тобто це здатність людини до практичного використання знань про мову в процесі комунікації.

Комунікативна компетентність вважається провідною. В основі її формування чільне місце посідає мовленнєва компетентність.

Лексична компетентність – оволодіння лексичними засобами мови й уміння користуватися ними. Вона як складник комунікативної компетентності передбачає знання учнями лінгвістичної основи лексикології.

Варто взяти до уваги і читацьку компетентність, адже читання допомагає об'єднати дві важливі групи уміння: тих, що пов'язані з відтворенням звукової форми слова й тих, що пов'язані з виявленням і усвідомленням смислової інформації, тобто розуміння й виразність читання.

Підхід – базисна категорія методики, яка визначає стратегію навчання мови і вибір методів навчання, які реалізують цю стратегію.

Спираючись на роботи О. Кучерук, І. Каркіч, І. Хом'яка, М. Білогорки, Т. Мороз та інших, ми обираємо такі підходи: компетентнісний, науково-методичний, цілісний або холістичний, психолінгвістичний.

Компетентнісний підхід – спрямування освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей. Цей підхід передбачає розвиток мовної, мовленнєвої, комунікативної та лексичної компетентності й полягає в тому, що на перше місце висувається вміння розв'язувати проблеми, що можуть виникнути у будь-яких ситуаціях, а саме: пізнання світу й формування власної його картини; міжособистісна взаємодія; оцінювання чужих і власних вчинків; споживацьке й естетичне оцінювання; виконання різних соціальних ролей; здійснення певного вибору; захист особистих інтересів.

Науково-методичний підхід передбачає участь учнів у творчих конкурсах з перекладу із залученням українських видавництв, перекладацькій практиці з української та іноземної мов. Цей підхід сприятиме не просто формуванню, але й розвитку мовної компетентності особистості, свідомому, критичному й оцінному ставленню до змін, що відбуваються в процесі сучасного розвитку живої української мови.

Цілісний або холістичний підхід передбачає вплив на взаємопов'язані психічні процеси учня (мислення, сприймання, увагу, уявлення) за допомогою слова, засобів мистецтва, позитивного мовленнєвого середовища з навчальною метою.

Психолінгвістичний підхід спрямований на розвиток думки, почуття, уявлення через посередництво асоціацій.

Для організації навчальної діяльності з урахуванням компетентнісного підходу треба надавати перевагу таким формам, методам, прийомам і засобам, які забезпечать формування комунікативної компетентності учнів. Важливими будуть всі форми навчального діалогу: доповіді, повідомлення, рольові ігри, навчальні дослідження, проекти, обговорення, дискусії, диспути, письмові відгуки, складання текстів для розміщення в інтернет-форумах чи відправки електронною поштою.

Принципи – це основні положення, що визначають зміст, організаційні форми та методи навчання.

До основних принципів мовленнєвої підготовки учнів зараховують такі принципи: єдність розвитку мовлення й мислення; взаємозв'язок розвитку усних й писемних видів мовленнєвої діяльності; випереджувальний розвиток усного мовлення; зв'язок розвитку мовлення з формуванням мовної компетентності; зв'язок розвитку мовлення з формуванням стратегічної компетентності; зв'язок розвитку мовлення з формуванням соціокультурної компетентності; взаємозв'язок роботи з розвитку мовлення на уроках мови і літератури.

Спираючись на роботи І. Каркіч, М. Хом'яка, Н. Гудими, ми використаємо такі принципи: 1) позамовний; 2) лексико-граматичний; 3) семантичний; 4) діахронічний. Ці принципи забезпечують багатогранну роботу над словом як на уроках української мови, так і на уроках інших предметів.

Позамовний або екстралінгвістичний принцип вивчення лексики вимагає зіставлення слів з тими реаліями, які вони називають. Цей принцип передбачає використання наочних матеріалів для визначення лексичного значення слова.

Лексико-граматичний принцип ґрунтується на зіставленні лексичного і граматичного значень, допомагає в роботі над іншомовним словом з абстрактним значенням. Цей принцип можна застосувати і для вивчення омонімів, наприклад: бал (танцювальний вечір) і бал (цифрова відмітка про успіх учня), туш (музичне привітання) або туш (чорна фарба). Розрізнення цих омонімів відбувається не тільки за лексичним значенням, але й за їхніми граматичними ознаками.

Семантичний принцип використовується при вивченні лексичного значення запозичених слів, синонімів, міжмовних антонімів, омонімів. Слово треба зіставити з іншими словами, щоб з'ясувати значення того чи іншого члена парадигми, наприклад: щоб зрозуміти значення слова «академічний» треба навести два приклади, в яких це слово вживається з різним значенням: академічна заборгованість і академічний театр.

Діахронічний принцип зумовлює вивчення лексичних понять, пов'язаних з походженням і розвитком словникового складу мови. Такий принцип формує в учнів правильне розуміння словника, мови, словникового складу, які зазнають певних змін, пов'язаних з історією розвитку суспільства.

Закономірності навчання – об'єктивні, стійкі й істотні зв'язки в навчальному процесі, що зумовлюють його ефективне навчання.

Під час вивчення лексикології варто звертати увагу на такі закономірності: оцінка виражальних можливостей рідної мови (засвоєння української мови вимагає від людини умінь оцінювати її виражальні засоби і правильно використовувати їх. Важливо розрізнити семантико-стилістичні особливості багатозначних слів, лексичні й граматичні синоніми); залежність мовленнєвих умінь і навичок від знань граматики і словникового складу мови (засвоєння рідної мови залежить від знання лінгвістичної теорії і словникового запасу учнів. Якщо учень засвоїв основи граматики і володіє великим запасом слів, він може запам'ятовувати слова-терміни, засвоювати їхній зміст, розуміє наукову і художню літературу); випереджувальний розвиток усного мовлення (якісне оволодіння писемним мовленням відбувається з опорою на усне, а на основі усного мовлення відбувається

розвиток писемного мовлення); розуміння семантики мовних одиниць (щоб засвоїти лексичне і граматичне значення рідної мови учні мають зрозуміти «смісл» слова, з'ясувати як мовний знак співвідноситься з реальною дійсністю).

Ми маємо врахувати такі закономірності формування лексичних умінь і навичок: 1) формування вміння засвоювати значення нового слова залежить від безпосередньої асоціації його з еквівалентними поняттями; 2) формування лексичних умінь залежить від взаємозв'язаної роботи над формою і значенням слова, а також особливостями його функціонування; 3) розвиток лексичних умінь залежить від їх застосування у різних видах мовленнєвої діяльності; 4) дієвість методів формування лексичних умінь залежить від мовного досвіду учнів; 5) методи формування лексичних умінь залежать від характеру текстового дидактичного матеріалу, насиченості його різними лексичними явищами від використання відповідних навчальній темі й меті реалій позамовної дійсності (предметів, картин та ін.); 6) якісний рівень досягнень з лексикології залежить від особистісно орієнтованого використання сукупності методів навчання.

Метод – системні дії вчителя для процесу організації пізнавальної і практичної роботи учнів з метою засвоєння знань з української мови, вироблення відповідних умінь і навичок.

Методи поділяють на два види: традиційні та інтерактивні. До традиційних методів зараховують методи за способом взаємодії вчителя й учня (О. Біляєв, С. Караман, В. Мельничайко, М. Пентилюк). До них належать усний виклад учителем матеріалу, бесіда вчителя й учнів, робота з підручником, метод вправ, спостереження учнів над мовою. Інтерактивні методи – це способи міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання в режимі вчитель – учень, учень – учитель, учень – учень, що забезпечують ефективну реалізацію мети й завдань уроку, мають значний комунікативний, соціокультурний і виховний потенціал.

Ураховуючи вище окреслені підходи, ми будемо використовувати в своєму дослідженні такі методи: доповнення або завершення; завдання на закінчення тексту; клоуз-тести; пряме тлумачення слів, описання змісту назв окремих частин мови та їх форм; метод асоціацій («асоціативний куш»); спостереження; тезаурусний; порівняння; лінгвістична гра; лексичний аналіз; мовний коментар; тестування; лексичні вправи; «асоціативний куш»; сенкан; продукування творів; підготовка доповідей; підготовка проєктів; складання історії за допомогою сюжетних малюнків.

Прийом – елемент методу, засіб його реалізації, окремий пізнавальний акт. Прийоми вирізняються здатністю включатися в різні методи та частковістю, через що прийом називають деталлю методу.

Для нашого дослідження доцільними будуть такі прийоми: знаходження певної лексичної одиниці в контексті; з'ясування ролі лексичного явища в

аналізованому тексті; добирання прикладів, що ілюструють лексичне явище; групування лексичних явищ за певними ознаками; конструювання мовних одиниць з певним лексичним явищем, уведення лексичної одиниці в контекст; робота зі словником.

Вправа – один із найважливіших різновидів усної чи письмової роботи на уроках з української мови. Основне завдання вправ – презентація теоретичних знань на практиці, формування мовних і мовленнєвих умінь і навичок, перевірка якості засвоєння теорії. Вправи поділяються на такі типи: підготовчі; пробні; тренувальні; творчі та контрольні.

Лексичні вправи – різновид усних і письмових вправ, що передбачають формування та вдосконалення практичних умінь та навичок учнів з лексикології. Ми можемо застосувати такі лексичні вправи: лексичний розбір слова; словникова робота; складання словників; вправи на запам'ятовування слова; вправи на підбір синонімів, антонімів і т. д..

Отже, керуючись психологічними і психолінгвістичними чинниками формування мовленнєвої компетентності, ми визначили ті підходи, принципи, закономірності, методи, прийоми, які стали б ефективними під час навчання лексикології.

УДК 811.161.2'373.7

Зинькова А. А.,
канд. філол. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

КРИЛАТИ ВИСЛОВИ БІБЛІЙНОГО ПОХОДЖЕННЯ ЯК ПОЛІКУЛЬТУРНІ УНІВЕРСАЛІЇ

Культура будь-якого народу вербалізована в мові. Мова ж є фактом культури, її складовою і водночас знаряддям. Як суспільне явище, мова, окрім основної функції – комунікативної, виконує й кумулятивну функцію. Завдяки їй у мові, її одиницях, знаходять своє відображення матеріальні умови діяльності етнічного колективу, його морально-етичні та естетичні принципи, звичаї, традиції, вірування тощо. А звідси, наявність у різних мовах значної кількості національно-культурно маркованих мовних одиниць, ціннісна складова котрих найкраще розкривається в ідіомах біблійного походження, що є полікультурними універсаліями.

Метою запропонованої наукової розвідки є фіксація та з'ясування семантики рідковживаних крилатих висловів біблійного походження в мовленні українців.

На сьогодні крилаті вислови біблійного походження в складі фразеологічних одиниць проаналізовано в працях провідних лінгвістів, а саме: Л. Булаховського, М. Шанського, А. Коваль, В. Коптілова, Ю. Цимбалюк, Г. Краковецької, Л. Авсентьева, М. Алефіренка та інших. Питання ролі й місця лексики біблійного походження в мовленні українців (когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти) опрацьовано в дослідженнях А. Коваль, Н. Бабич, А. Погрібного, О. Сербенської, В. Сулими, Т. Доценко та інших.

Навоколишня інформація неоднаково відображається на різних мовних рівнях. Традиційно, усталені поєднання слів найрізноманітніших структурних типів (перш за все – крилаті вислови) – співвідносні з лексичними одиницями, зі сполученнями слів і з реченнями, що набули виразних показників фразеологічності, віднесено до складу фразеології.

За Енциклопедією української мови крилаті слова (вислови) – стали словесні формули (влучні вислови, звороти мови, окремі слова) – висловлювання видатних осіб, цитати з літературних творів, які набули узагальненого змісту, назви історичних та міфологічних подій, що набули переносного значення, власні імена історичних, міфологічних та літературних персонажів, які стали символічними.

У науковій літературі використовують ще кілька номенів для цієї категорії сполук – це літературна чи фразеологічна цитата, крилата фраза, крилатий вираз, епонім.

У ході проведеного дослідження було зафіксовано 272 мовні одиниці біблійного походження.

Проаналізуємо семантику крилатих висловів, що, з тих чи інших причин, є рідко вживаними, або взагалі не вживаними в мовленні українців.

Слова узагальнено-метафоричного вжитку:

Богочоловік – одне з найменувань Ісуса Христа, яке трапляється в Євангеліях.

Жу'нел – у церковнослов'янському тексті Біблії так називалася сірка, яку Господь у вигляді дощу послав на Содом та Гоморру. Крилатим це слово спочатку стало в російській мові, завдяки п'єсі О. Островського «Тяжкі дні». Пізніше зі значенням «страховисько», «те, що викликає страх, лякає людей» лексема перейшла в публіцистичний стиль.

Мамо'н (а) – сирійський бог багатства. Лексема – синонім багатства; примхи багатих, їхньої фанаберії.

Мартиролог (грецьке) – збірник релігійних оповідань про християнських мучеників, особливо поширений у середні віки. У метафоричному значенні – перелік пережитих кимось страждань, переслідувань.

Молю'х – ритуал жертвовного спалення людей чи тварин. Сьогодні – символ жорстокої, неблаганної сили, яка вимагає людських жертв; кривавий пострах, уособлення зла.

Скрижалі – назва кам'яних таблиць, які передав Господь Мойсею. У широкому значенні – щось святе, недоторкане, те, чому людина поклоняється; заповіт, твір, сповнений великих ідей, важливі закони.

Суламіф (Суламита) – уособлення дівочої краси, принадності; образ коханої.

Антропоніми:

Веніамін (Беніамін, Беніаміник) – народився у Віфлеємі. З роду Веніаміна вийшов цар Ізраїлю Саул; апостол Павло теж походить з «коліна Веніамінова» (Старий Заповіт. Перша книга Мойсеєва: Буття). У переносному, розширеному значенні це ім'я вживається на позначення улюблення батьків, оточеного ніжністю й турботою.

Єремія (Єреміада) – образ біблійного пророка, який розкривав людям очі на моральне падіння вельмож і провіщав загибель Ізраїльського царства (Старий Заповіт. Книга пророка Єремії). У метафоричному значенні – лексема на означення скорботи над загибеллю великої справи; скарга на долю, лиховісне пророцтво.

Йосип (Йосиф) – лексема вживається на означення красивої та цнотливої людини (Старий Заповіт. Перша книга Мойсеєва: Буття)

Німрод – перший мисливець і той, хто почав першим воювати з іншими народами (Старий Заповіт. Перша книга Мойсеєва: Буття). У переносному значенні – неперевершений мисливець; дуже сильна людина; велетень; людина непересічна.

Сполучення слів.

Аредів вік – вислів, що характеризує чиесь тривале життя. Аред – нащадок Адамового сина, який прожив дуже багато років (Старий Заповіт. Перша книга Мойсеєва: Буття).

Архангельські труби (труба архангела, сім архангельських труб) – грізне попередження, несподіванка (Новий Заповіт. Апокаліпсис).

Бічі і скорпіони (рани і скорпіони) – (Старий Заповіт. Перша книга царів). У переносному значенні – посилення гніту; муки, утиски. Скорпіони – це канчуки з кількома «хвостами». На кінцях кожного «хвоста» прикріплювалися металеві палички, загострені, як жало скорпіона.

Вавилонський полон – абсолютний синонім до слів «рабство», «неволя» (Старий Заповіт. Друга книга Мойсеєва: Вихід).

Валамова ослиця – вислів вживається іронічно для характеристики мовчазних і покірних людей, які зненацька заговорили; походить від біблійної легенди про Валаама, ослиця якого одного разу заговорила людською мовою, протестуючи проти побоїв (Старий Заповіт. Четверта книга Мойсеєва: Числа).

Вогненний (вогняний) стовп – вислів використовується для порівнянь і зіставлень. Походить з розповіді про подорож Мойсея з іудеями до «землі

обітованої». Дорогу іудеям вночі вказував вогненим стовп, а вдень стовп пилю (Старий Заповіт. Друга книга Мойсеєва: Вихід).

Гесна вогненна – в іудейській і християнській традиції символічне позначення місця загибелі грішників. У ширшому значенні – будь-яка скверна, суспільна чи особиста. «Гесна» – відтворення назви долини Бен-Гінном латинською мовою. Саме у цій долині відбувалися язичницькі обряди, під час яких приносили в жертву дітей (Старий Заповіт. Книги великих пророків).

Гог і Магог – сполучення слів використовують, коли говорять про щось незрозуміле, моторошне, загрозливе, небезпечне. Гог – це злий жорстокий цар; Магог – його царство і народ (Новий Заповіт. Апокаліпсис).

Гроби повалені (гроби побілені) – вислів цитується церковнослов'янською мовою. Вживається щодо всього лицемірного, нікчемного, безсилого, котре прикрито зовнішнім блиском (Новий Заповіт. Нагірна проповідь).

Дух і буква (мертва буква) – вислів означає таке поняття: «буква» – формальна, зовнішня сторона справи, а «дух» – сутність цієї справи, її серцевина (Новий Заповіт. Послання апостола Павла).

Зірка Полин – згадка про зірку Полин сприймається як розповідь про місто, що носить назву одного з видів полину – чорнобиллю (Новий Заповіт. Апокаліпсис). Для українців це пророцтво є вражаючим.

Ієрихонські мури (стіни) – у метафоричному значенні – те, що має здатися, впасти, бути знищеним (Старий заповіт. Книга Ісуса Навина).

Кари єгипетські – (Старий Заповіт. Друга книга Мойсеєва: Вихід). Вживається як синонім до поняття «велике нещастя».

Кедр ліванський – могутнє, величезне дерево, що досягає 25–40 метрів висоти. У переносному значенні – уособлення чоловічої краси й сили (Старий Заповіт. Пісня Пісень).

Кимвал брязкаючий – вислів використовують, якщо мають на увазі щось велике, гучне, але порожнє і безплідне; так можна сказати про голосні, гучні, пишні промови, у котрих мало змісту (Новий Заповіт. Послання апостола Павла). Кимвал – музичний інструмент, що видає брязкаючі звуки.

Кінь блідий (коні апокаліпсису) – провісники катастрофи (Новий Заповіт. Апокаліпсис).

Лоно Авраамове (на лоні Авраама) – образний вислів, який вживається, як синонім до слів «рай», «птойбічний світ» (Новий Заповіт. Євангеліє від Луки).

Ло'това дружина – (Старий Заповіт. Перша Книга Мойсеєва: Буття). У переносному значенні цей вислів означає – непорушність. Синонімічними до цього вислову є: *соляний стовп, перетворитися на соляний стовп*, що можуть позначати ще й такі поняття – обурення здивування.

Пісня Пісень – високопоетичний твір, перлина любовної поезії, авторство якого приписують цареві Соломону (Старий заповіт. Пісня над піснями). Крилатим став заголовок книги, бо так називають твір, який є вершиною творчості якогось автора; значні досягнення в чомусь.

Сельний крин – так церковнослов'янською називається польова лілея (Старий Заповіт. Пісня Пісень). У метафоричному значенні – це символ юності, краси, чистоти.

Бути записаним на скрижалі – вислів означає – здобути безсмертя, бути увічним (Старий заповіт. Друга книга Мойсеєва: Вихід).

Гнати крмарів із храму – боротися проти людей, які використовують велику справу в своїх дрібних, нечистих цілях (Новий Заповіт. Євангеліє від Марка).

Живому собаці краще, ніж мертвому левові – у вислові йдеться про цінність самого життя та про його скороминущість (Старий Заповіт. Книга притч Соломонових).

Зостав мертвим ховати мерців своїх – уживається з таким значення – жити треба сьогоднішнім і майбутнім, сміливо поривати з тим, що віджило, відмерло, зотліло (Новий Заповіт. Євангеліє від Матвія).

Медом і акридами харчуються – у первинному значенні цей вислів характеризував Івана Хрестителя, який харчувався медом та саранчею (акридами). Тому і вислів вживають, коли мова йде про дуже бідну, нужденну, вкрай обмежену їжу (Новий Заповіт. Євангеліє від Матвія).

Метать жребій об одеждах – крилатий вислів зафіксовано церковнослов'янською мовою (Новий заповіт. Нагірна проповідь). Його вживають тоді, коли передчасно ділять чиясь майно, спадщину, непристойно сперечаючись при цьому.

Перетворити Савла в Павла – уживається тоді, коли людина різко змінює свої переконання, стаючи проповідником того, що раніше заперечувала та засуджувала (Новий Заповіт. Євангеліє від Матвія).

Полова, що її розвіє вітер (порох, що його несе вітер у пустиню) – у різних перекладах Біблії фіксують такі лексеми в цьому вислові: *пил, порох, прах, попіл, полова* (Старий Заповіт. Книга Йова). У мовленні вислів використовують для позначення марноти, нетривалості, скороминущості усього земного.

Фараонова худа корова – (Старий Заповіт. Перша книга Мойсеєва: Буття). Сьогодні так кажуть про жадібну людину.

Отже, причини рідковживаного використання чи невикористання зафіксованих крилатих висловів у мовленні респондентів (респонденти – українці від 18 до 80 років) вбачаємо в незнанні лексичних значень таких одиниць, у відсутності необхідної мовленнєвої ситуації, і – мотивації. Фразеологічні ж одиниці, відображаючи в своїй семантиці довгий процес розвитку культури народу, фіксують і передають з

покоління в покоління культурні установки, стереотипи, еталони, котрі стають одними з найбільших джерел культурологічних фонових знань.

УДК 821.161.2'06-1.09

Лебединцева Н. М.,
канд. філол. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПОКОЛІННЄВИЙ «СИНДРОМ» В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ МЕЖІ ХХ–ХХІ СТОЛІТЬ

Кардинальні політичні, соціальні та культурні зрушення, які відбувались в Україні протягом 1980-х – 2000-х років, спричинили появу такого специфічного явища, як послідовні літературні покоління. Запроваджена Карлом Маннгеймом соціологічна теорія поколінь, що вплинула на застосування генераційного принципу й у літературно-знавчому дискурсі, будувалась на положенні про те, що кожне покоління має свою власну ентелехію, яка формується під впливом прискорених соціальних і культурних змін. І що швидшим є темп таких змін, то вірогіднішим буде прояв «нового образу покоління». Це положення якнайкраще підтвердила серія катастрофічних досвідів, яких зазнало українське суспільство протягом останніх десятиліть ХХ ст.

Розпад Радянського Союзу, внаслідок якого в колишніх соціалістичних республіках розпочався болісний процес «трансмисії національної спадщини та колективної пам'яті, а також відкидання старого устрою і норм культури» (А. Матусяк), чітко окреслив відмінності у світоглядних орієнтирах і формах переживання «духу часу» (Zeitgeist) представниками різних реальних (actual), або «репрезентативних», за версією Людмили Тарнашинської, літературних поколінь.

Генераційний підхід, застосований у контексті постколоніальної теорії, дає можливість чіткіше окреслити основні тенденції та «больові точки» досить складних ідентифікаційних процесів, які відбуваються в посттоталітарних культурах на межі ХХ–ХХІ ст., адже «посттоталітарна і постколоніальна проблематика, що апелює до пам'яті, тіла, мови, тісно переплітається з ідеєю зміни поколінь, поколінневою свідомістю, розривом генерацій» (Т. Гундорова). У такі періоди «глибоких трансформацій, коли спільнота шукає нових орієнтирів, вдається до переоцінювання попередніх позицій, щоб впоратися з викликом, який постав перед нею», на перший план, за слухним спостереженням Олі Гнатюк, виступає дискурс ідентичності.

Настрої депресії, зневіри та розгубленості виразно відокремили творчість українських митців 1990-х рр. від їхніх найближчих попередників – письменників, які заявили про себе у другій половині 1980-х рр. і естетичні принципи яких найбільш яскраво представлені поетичним угрупованням «Бу-Ба-Бу» (бурлеск-балаган-буфонада). Самі «бубабісти» означають свою творчість як «бубоніння дебіла-імбецила постчорнобильського раю земного. Бубабу – це аварія на злеті космічного корабля, вибух у довні металургійного комбінату, спущене колесо в комбайна "Нива" на безкраїх колгоспних золотих ланах» (О. Ірванець). Тобто, це демонстративна протестна (буквально – підривна, метафора вибуху тут аж ніяк не випадкова) риторика, покликана епатувати публіку, шокувати й провокувати її, тим самим утверджуючи енергію радісної вітальності попри страх смерті.

Поети 1990-х рр. також розпочинають свою діяльність як авангардисти, про що свідчать уже самі назви літературних угруповань «Нова дегенерація» та «Червона фіра» (групу названо за однойменною піснею культового українського рок-гурту 1990-х рр. «Брати Гадюкіни»), але їхній протест дуже далекий від веселощів карнавалу.

Один із учасників групи «Бу-Ба-Бу» Віктор Неборак, говорячи про поетів «Нової дегенерації», наголошував, що їхня творчість перебуває «в опозиції до самого духу карнавалу», для них головною є трагедійність світосприйняття, адже «з їхньої точки зору, свято закінчилося... Навіть більше – вони стверджують, що свята взагалі і не було, була тільки масова ейфорія. І вони опинилися перед суворою реальністю». А учасник «Нової дегенерації» Іван Андрусак, своєю чергою, з'ясовуючи сутність двох поетичних явищ – карнавального (авангардного, постмодерного) дійства «Бу-Ба-Бу» та призначення тих, «хто йдуть за ними», – зауважив, що останні «замість перегорілих від перепадів постмодерністського струму жарівок засвічують ті, чий вольфрам зумів витримати шокову енергію санітарів. Вони творять красу на руїнах краси».

Інші письменники та критики (М. Кіяновська, О. Пахльовська, Н. Зборовська, В. Моренець, І. Старовойт тощо) погоджуються з таким розмежуванням і вважають карнавалізацію літератури логічним завершенням як поетичного руху 1980-х рр., так і взагалі цілої літературної епохи, що тривала протягом ХХ ст. А отже, поезія 1990-х років має свідчити про «згортання карнавалу» і початок нового відліку в історії української літератури.

На відміну від «дев'яностників», молодша генерація митців, яка заявляє про себе вже на початку 2000-х рр., виявляє зовсім інші ритми й тональності. Якщо «покоління 90-х буквально татуйоване національною грустю» (О. Соловей) і нагадує «митарства блудних синів» (В. Габор), то поезія ХХІ ст. засвідчує стабілізацію літературного процесу, його

уповільнення (стишення емоційного реєстру) і значно більшу зосередженість на собі самому. Як зауважив Р. Семків, однією з провідних тенденцій цієї поезії є згасання авангарду: «Руйнівний запал дев'яностих вичах десь у середині двотисячних». І хоча сам авангард як художній стиль залишається характерною рисою творчості багатьох сучасних українських авторів (наприклад, Олега Коцарева, Михайла Жаржайла, Геніка Белякова, Вано Крюгера, Іллі Стронговського та ін.), він «більше не авангардить – легенько вібрує, підтримуючи розмову на загалом приємні, хіба дещо дивні теми» (Р. Семків).

При цьому «тенденція домінування емоційної напруги» (О. Коцарев) у текстах поетів-«міленіалів» зберігається, однак сама емоційна палітра значно розширюється та індивідуалізується. На думку одного з представників цієї генерації Богдана-Олега Горобчука, «література втомилась від трагічної глобальної серйозності та вимученої грайливості, за ними – інформаційна пустка». Відповідно, тепер на перший план виходять «емоція, щирість, межовість, надрив», які асоціюються зі справжністю, правдивістю, безпосереднім виявом почуттів.

Таким чином, в українському літературознавчому дискурсі на сьогодні вже закріпилась традиція об'єднання письменників кінця ХХ – початку ХХІ ст. у літературні покоління з досить чіткими хронологічними межами: «вісімдесятники», «дев'яностники», «двотисячники» – і наразі, попри позірну штучність такого поділу, він видається цілком виправданим, більше того – симптоматичним, адже фіксує основні стадії переформатування культурної свідомості, які можна співвіднести зі стадіями переживання психологічної травми: шок і заперечення, відсторонення – визнання і біль – прийняття й відродження.

УДК 378.147:811.161.2

Денищич Т. А.,

канд. пед. наук, доцент кафедри
української філології та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Реформування мовної освіти безпосередньо пов'язане з реалізацією комунікативної мети вивчення державної мови у вищій, яка полягає у формуванні національно свідомої, духовно багаті мовної особистості, яка

володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами рідної мови – її стилями, формами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності.

На основі розвитку різних видів мовленнєвої діяльності формується мовленнєва компетентність студентів. Мовленнєва компетентність – інтегральне поняття, що охоплює широке коло особистісних мовних здібностей, знань, умінь і навичок, які забезпечують успішне здійснення мовленнєвої діяльності. До найважливіших умінь, що складають основу мовленнєвої компетентності майбутнього фахівця вчені відносять:

- уміння вести діалог, дотримуючись вимог мовного етикету в різних життєвих ситуаціях (у сімейному колі, в аудиторії, на зборах, ділових зустрічах);

- уміння створювати усні монологічні висловлення (виступати з промовою), реалізувати різні форми позакласної роботи, висловити своє ставлення до обговорюваного питання, дати певні роз'яснення з фаху;

- уміння адекватно сприймати на слух діалог і монолог, що передбачає зосередження уваги на осмисленні висловлення (теми, фактів, доказів), використання різних прийомів фіксації почутого (запис ключових слів, складання плану) залежно від комунікативного завдання (участь у дискусії, передача інформації іншому);

- уміння створювати письмові тексти різних стилів, типів і жанрів;

- уміння користуватися різними видами читання.

Для більш глибокого розуміння формування професійного мовлення майбутніх фахівців потрібно врахувати психолінгвістичні та психологічні основи.

Мова і мовлення є необхідною основою людської свідомості й людського мислення. Мовленнєва діяльність – сукупність психофізіологічних дій людини, спрямованих на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній та писемній формах. Мовленнєва діяльність відображає психічну діяльність людини, вираження і розвиток її інтелектуальних здібностей. На думку психолінгвістів, мовлення розглядається і як мовна діяльність, оскільки за його допомогою можна забезпечити процес спілкування, розв'язання мнемонічних або мисленнєвих завдань. У цьому разі мовлення може набирати вигляду мовних дій, що є складовими іншої цілеспрямованої діяльності, наприклад трудової чи навчальної. Таким чином, мова – це засіб чи знаряддя спілкування між людьми.

Так, мовлення однієї людини образне, яскраве, виразне, переконливе, а іншої – навпаки: обмежене, бідне, сухе, малозрозуміле. У цьому вже виявляється відмінність у володінні мовою. Кожній людині властиві індивідуальний стиль мовлення, відмінність в артикуляції звуків,

інтонуванні, логічній виразності; кожна людина говорить по-своєму, хоча й користується спільною для всіх мовою.

У своїх дослідженнях І. Зимня указує на те, що в утворенні мовлення виділяють такі основні функціональні області: респірацію (організацію дихання); фонацію (утворення голосу); артикуляцію (утворення звуків).

Респірація забезпечується апаратом дихання. Дихання в стані спокою називають фізіологічним, дихання під час мовлення – мовленнєвим або фонаційним. Це дихання характеризують такими параметрами як: активність, розподілення видиху, ритм фонаційного дихання, добір повітря у процесі мовлення.

Важливо зазначити й основні характеристики професійного голосу, які складають його індивідуальність:

- сила звуку (інтенсивність звукових коливань, яка пов'язана з їх амплітудою);

- гучність (суб'єктивну характеристику звуку, яка визначається силою звуку);

- благозвучність (чистота звучання, відсутність неприємних призвуків, а саме: хрипоти, сипіння тощо);

- летючість (уміння спрямовувати звук до потрібної точки, тобто довести до кожного слухача, тобто мовець має володіти ораторським мистецтвом, його вміннями й навичками);

- висоту звуку (частота коливань голосових зв'язок);

- шумостійкість (властивість голосу протистояти зовнішнім звуковим перешкодам);

- адаптивність (властивість пристосовуватися до конкретної ситуації, аудиторії слухачів);

- сугестивність (властивість захоплювати тих, хто навчається; стимулювати до самореалізації й удосконалення мовлення, мовленнєвих навичок);

- витривалість (висока працездатність голосового апарату);

- тембр (забарвлення голосу, яке визначається кількістю додаткових тнів).

Уміле володіння голосом – важливий показник професійного мовлення й майстерності. Формування професійного мовлення неможливе без володіння технікою мовлення. Техніка мовлення, за дослідженнями Л. Щерби, – це базовий компонент професійності, який має такі функції: 1) дидактичну (проявляється у мотивації, презентації знань, стимулюванні уваги аудиторії, управлінні її інтелектуальною діяльністю, забезпеченні зворотного зв'язку спілкування); 2) експресивну (забезпечує емоційність подання навчальної інформації і реалізується за умови здатності мовця до тлумачення матеріалу); 3) перцептивну

(реалізується у спрямованості мовлення на конкретну аудиторію, з якою необхідно знайти спільну мову); 4) сугестивну (уміння впевнювати); 5) організаторську (вдале використання мовленнєвих засобів); 6) комунікативну (досягнення взаємодії з аудиторією).

Вимовлені комплекси звуків, якими позначалися певні об'єкти, набували певного значення, ставали спільними для людей засобами обміну думками. Мова є системою знаків, що мають соціальну природу, яка створилася й закріпилася у процесі історичного розвитку діяльності членів суспільства.

Найзагальнішими та найнеобхіднішими умовами продуктивної психічної діяльності особистості, які необхідні для формування професійного мовлення студентів, є мислення, пам'ять, **увага, відчуття, сприймання**.

З одного боку, вони пронизують усе психічне життя людини і забезпечують можливість активного задоволення її пізнавальних і суспільних потреб, а з іншого – є засобами реалізації внутрішнього світу та можливостей особистості.

Психологи зазначають, що глибоке засвоєння теорії неможливе без розвитку мислення студентів. Отже, мислення – це процес пізнання людиною дійсності, тобто отримання загальних явлень про неї на рівні понять. Цей вираз потрібно розуміти так: ті знання, які людина отримує у результаті мислення, не представляють собою конкретні знання будь-яких функцій, які сприймаються предметом та явищем.

Крім того, мислення забезпечує розуміння, яке включає в себе виділення загальних елементів мовного матеріалу, а також поєднання їх в одне ціле. Розуміння готується аналізом і завершується синтезом. Щоб зрозуміти мовне явище, треба розкрити його суть, а значить, засвоєння знань з мови спирається на їх розуміння. Проте необхідно й враховувати рівень запам'ятовування. Оскільки, пам'ять запам'ятовує, зберігає і відтворює тільки те, що сприймається органами почуття людини, якщо мати на увазі так звану чуттєву пам'ять, тобто пам'ять, яка базується на інформації про світ, яка була отримана за допомогою органів чуття. За змістом залежно від того, що запам'ятовується і відтворюється, розрізняють чотири види пам'яті: образну, словесно-логічну, рухову та емоційну. Для активізації мовлення образна та словесно-логічна види пам'яті якнайефективніше допомагають засвоїти студентам необхідний матеріал.

Образна пам'ять виявляється в запам'ятовуванні образів, уявлень конкретних предметів, явищ, їх властивостей, наочно даних зв'язків і відносин між ними. Словесно-логічна ж пам'ять людина базується на тому, що вона розуміє, зберігає, згадує сенс чогось і, завдяки цьому, запам'ятовує, зберігає та відтворює потрібний матеріал.

Як відомо, увага – це особлива форма психічної діяльності, яка виявляється у спрямованості і зосередженості свідомості на вагомих для особистості предметах, явищах навколишньої дійсності або власних переживаннях. Функція уваги – зосередження свідомості на предметі діяльності.

Важливою закономірністю уваги є її вибірковість, яка виявляється в тому, що людина, зосереджуючись на одному, не помічає іншого. Це пояснюється більш вираженою гальмівною дією вагомих для особистості предметів і переживань щодо менш значущих, які в цей час на неї діють.

Увагу зумовлюють не лише зовнішні подразники, а й здатність людини довільно спрямовувати її на ті чи інші об'єкти. Цю здатність називають уважністю. Недостатній розвиток уважності виявляється в розосередженості та відволіканні, нездатності без зовнішніх спонук спрямовувати й підтримувати свою увагу. Існують такі види уваги: за регуляцією (мимовільну, довільну та післядовільну уваги) та за спрямованістю (зовнішня і внутрішня).

Властивостями уваги прийнято вважати зосередженість або концентрація уваги (головна її особливість. Вона виявляється в мірі інтенсивності зосередженості на предметі розумової або фізичної діяльності), стійкість (характеризується тривалістю зосередження на об'єктах діяльності. Стійкість, як і зосередженість, залежить від сили або інтенсивності збудження, що забезпечується і силою впливу об'єктів діяльності, і індивідуальними можливостями особистості, важливістю для неї діяльності, зацікавленістю нею), переключення (навмісне перенесення уваги з одного предмета на інший, якщо цього вимагає діяльність.), обсяг (це така кількість об'єктів, які можуть бути охоплені увагою і сприйняті в найкоротший час. За цією ознакою увага може бути вузькою та широкою. Існує певна закономірність, згідно з якою людина може тримати в полі своєї уваги 5–9 об'єктів.

На думку Р. Немова, основними психічними процесами під час формування професійного мовлення є відчуття й сприймання. Вони забезпечують відображення дійсності, усвідомлення її як безпосередньо, так і опосередковано, тобто за допомогою мови. Відчуття й уявлення є першим ступенем сприймання, за яким іде осмислення, а потім розуміння.

Відчуття і сприймання є основою розвитку професійного мовлення. Це властивість людини сприймати й відображати дійсність, усвідомлювати її як безпосередньо, так і за допомогою мови. Після первинного сприймання матеріалу, як добре б він не був поданий, студенти не отримують цілісного уявлення про нього, хоча запам'ятовують і повторюють правила. Такий процес відбувається через те, що сприймання вимагає розуміння прочитаного або почутого.

На думку психологів, найбільш ефективним є навчання, у процесі якого створюються оптимальні умови учіння, коли необхідні наслідки

досягаються за мінімальних затрат часу і зусиль викладача і студентів. Умови учіння стимулюють відбір способів засвоєння навчального процесу, що сприяють виникненню понять, умінь, навичок.

У розвивальному навчанні важливим є усвідомлення студентами власної діяльності як теоретичної, так і практичної. Тому розвивальне навчання студентів, різні процеси мисленнєвої діяльності значною мірою сприяють засвоєнню мовного матеріалу, формуванню професійного мовлення.

Саме для цього учасників, зокрема студентів, потрібно правильно мотивувати учасників до активних дій. Активність студентів визначається мотивами у процесі діяльності. Мотиви – це складне, багаторівнєве, внутрішнє психічне утворення, що акумулює інтереси, потреби, схильності, уявлення, потяги, очікування значущих для особистості результатів її діяльності.

Мотиви можуть бути різними (економічними, пізнавальними, соціальними), але вони виникають лише в процесі складної внутрішньої психічної діяльності власне суб'єкта. Викладачі прагнуть використати всі мотиви для того, щоб забезпечити залучення студентів до навчання, але переважно зосереджують свої зусилля на формуванні пізнавальних мотивів, тобто таких, що викликані інтересом власне до процесу навчання. Мотивація – це процес, у результаті якого певна діяльність набуває для індивіда особистого сенсу. Основними мотиваторами студентів є: очікування, особисті здібності, інтерес. Тому викладач повинен враховувати ці фактори у комплексі для досягнення своєї мети.

Розвиток особистості студента зорієнтований на формування освітніх компетентностей: когнітивних (пізнавальних), в основі яких – чуттєво-емоційне сприйняття світу, вміння виявити пізнавальну активність; креативних (творчих) – спрямованих на розвиток асоціативно-образного мислення, фантазії, уяви; методологічних, заснованих на поняттєво-логічному мисленні, вмінні визначити мету, способи її досягнення; комунікативних – йдеться не лише про роль мови як форми міжособистісного спілкування, але й про роль розуміння творчих проявів, взаємозв'язків з людьми різних вікових категорій тощо; світоглядних – де домінують здатність до усвідомлення національної самобутньої культурної спадщини України в контексті загальнолюдської духовної скарбниці.

Застосування освітніх технологій (проблемно-модульної, проєктної, групової та колективної діяльності, диференціації та індивідуалізації навчання, ігрових форм тощо) сприяє розвитку розумових здібностей, когнітивної активності й самостійності, формуванню професійного мовлення.

Косарева Г. С.,
канд. пед. наук, доцент б.в.з. кафедри
української філології та міжкультурної комунікації,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

БАРОКОВІ МІФОЛОГЕМИ У ПОВІСТІ ВАЛЕРІЯ ШЕВЧУКА «ІЛЛЯ ТУРЧИНОВСЬКИЙ»

У сучасній українській літературі доволі часто представлено архетипи, що акумуляують художню глибину тексту. Як відомо, автор теорії архетипів К.-Г. Юнг розглядав архетипи як образи колективного несвідомого, що передаються генетично через багатовіковий досвід предків, який модифікується у пам'яті нащадків. Письменники послуговуються такими першотворними знаками, щоб створити у своїй уяві нові образи, що стають символами сучасності.

У процесі розгортання архетипів образотворчу роль відіграють міфологеми та символи. Міфологема визначається як запозичення мотиву з міфу та відтворення його в художньому творі. Це можна назвати вторинним архетипним образом. Як архетипний образ вона зберігає здатність існувати у множинній варіативності, що дає широкі можливості для інтерпретації. Як структурний компонент міфу вона здатна творити духовно зримий універсум. Міфологема виповнена власним неповторним сенсом, який, проте, здатен вказувати на інші духовні виміри. Тож міфологема є культурним кодом буття, своєрідною літературною матрицею.

Ми розуміємо сутність *міфологеми* передусім як основу моделі, за допомогою якої письменник створює особливий цілісний образ. З погляду декодування твору важливим є правильний підбір кодів образів, який повинен відповідати властивостям того чи іншого художнього тексту як «згорнутої парадигми» Інваріантами смислу тексту є його ключові слова, в яких і концентрується культурологічна інформація. Тому текст можна назвати своєрідним інформаційним генератором, що породжує міфологеми.

Валерій Шевчук, творячи у жанрі історичної белетристики, перероблюючи, модернізуючи першоджерела епохи Бароко (як особливо знакової у його доробку), оприлюднює для художнього сприйняття сучасного читача новий твір, в якому наявні архетипи та міфологеми допомагають виявити естетичний смисл та код давнього тексту. Відтак художньо осмислюючи історико-літературну пам'ятку початку XVII століття – автобіографію мандрівного дяка Іллі Турчиновського, –

В. Шевчук створює повість-стилізацію «Ілля Турчиновський» (1968 р.), яка стала першою частиною роману «Три листки за вікном» (1986 р.). Зауважимо, що до твору увійшло ще дві повісті – «Петро утеклий» (1979 р.) та «Ліс людей», які стали частиною триптиху.

Зауважимо, що письменник не прагне белетризувати середньовічний твір про Іллю Турчиновського як «документ доби» – відтворення епохи, запропонувавши читачеві стереотипне трактування проблеми «людина-історія». Натомість В. Шевчук намагається передусім досягнути психологію та світобачення простої пересічної людини: «Ні, не належу я до людей з вибраною долею, я у цьому житті людина мала, – говорить Ілля. – Та й пригоди, які перебув, не такі вже захоплюючі – це пригоди малої людини».

В основу сюжету повісті «Ілля Турчиновський» письменник поклав *мотив мандрів*, характерний для *жанру української паломницької прози*, ґрунтовне системне дослідження якої вперше здійснив П. Білоус у працях «Творчість В. Григоровича-Барського», «Паломницький жанр в історії української літератури», а також «Українська паломницька проза». У контексті розвідки нас цікавить апологія дороги, оскільки герой повісті В. Шевчука – дяк Ілля Турчиновський вирушає у мандри, щоб пізнати себе («Вирушивши в мандрівку, я гадав обійняти світ душею») та світ, зітканий із барокових контрастів: добра і зла, сонця та темряви віри та гріховності, страху та непохитності волі, глупоти та життєвої мудрості.

Найбільше художньо обробленими у повісті В. Шевчука «Ілля Турчиновський» є *міфологеми мандрів, кола, будинку (домівки), саду, книги, світового дерева, страху*. Тож звернімося до інтерпретації цих символічних образів у тексті, оскільки вони є «ключем розуміння» художнього простору твору. У центрі твору В. Шевчука – образ Іллі Турчиновського, – мандрівного дяка. Тому розглянемо передусім *міфологему мандрів*, оскільки за її допомогою вибудовується стрижнева концепція повісті як пошуків оновлення душі героя.

Міфологема мандрів розкриває духовну сутність ества Іллі Турчиновського, який відчув поклик сумління – досягнути власну самототожність, своє призначення у цьому світі. Простежимо в контексті цього розмисли героя, які поринають у русло барокових сентенцій Григорія Сковороди. Варто додати, що протягом мандрівок герой В.Шевчука робить спроби осмислити, аналізуючи події, людей, яких бачить, своєю реакцією на те, що відбувається, співвідношення у всесвіті, у своїй душі добра і зла. Коли герой зустрічається зі злом (розповідь про катування Іллі Семеном та Іваном), то стає неспроможним подолати його чи «відповіти помстою», оскільки не хоче «помножувати зла», плакаючи у серці добро. Він підсвідомо стримує в собі Змія-спокусника, який карає зло злом.

Натомість мандрівець Ілля має конкретну мету своєї подорожі: хоче *пізнавати світ*, шукаючи відповідь на екзистенційне питання: що є добро, не пізнавши, що є зло? Також прагне знайти у ньому істину – такий шлях обирає у протистоянні зі злом: «Пізнавай світ, а не проклинай його – ось тобі джерело. Пий із нього і збудеш радість». Ці думки апелюють до філософської проблематики трактатів Григорія Сковороди, в яких герої прагнуть до самопізнання та самовдосконалення, пізнаючи світ: «Видите, что в познании божии живет жизнь, и свѣт, и долгожитіе, и мир, и крѣпость, и премудрость».

З міфологемою мандрів тісно пов'язаний символічний образ *Страху*. Ілля Турчиновський розкривається у багатьох випробуваннях, одним з яких є випробування Страхом. Варто наголосити, що страх – не просто плід нестримної фантазії Валерія Шевчука. Можливо, це є ретрансляція філософських розмислів Г.Сковороди у трактаті «Кільце»: «Страх господинь – источник жизни, творит же уклонястися от сѣти смертныя...Ничто же бо есть страх...толко лишене помошей, суцхи от помышленія, в таком сердцѣ тѣм менѣе пиши от сладкой и твердой надежды, чѣм большее невѣдѣніе вины, муку наводящей...Бѣс полеллинскому – дацочюу, значит – вѣдѣніе, знаніе, подлое помышленіе, стихийное разумѣніе, долу ползущее, не прозирающее в божии стихии, исполняющее исполненіе...Да и чѣм назовем невидимое зло и безыменное? О такихъ сердцахъ сказано: «Людіе, сѣдящіе во тмѣ...». У цитації страх тлумачиться як «ничто», як результат «подлого помышленія» людини, яка перебуває у темряві. Відтак ця категорія апелює до внутрішньої природи особистості.

Як бачимо, Валерій Шевчук у повісті «Ілля Турчиновський», з одного боку, акумулює сковородинівський образ страху, але водночас оригінально модернізує його, наповнюючи новим змістом. По-перше, назвемо Страх своєрідною *міфологемою «ворога у собі»*, тобто Ілля Турчиновський відчуває, що страх породжений його підсвідомістю. Конкретизуємо наші міркування. Небажаний Супутник з'являється у повісті у момент сновидіння героя: «Не бачив його обличчя, але знав: такий вершник *приснився* (курсив мій. – К.Г.) мені якоїсь ночі, той чоловік колись супроводжував мене. Й називав я його незвично – Страх.. Як відомо, сон – це максимальне звільнення нашого «я» від контролю свідомості, це «робота» підсвідомості та вираз глибинних переживань. По-друге, послуговуючись цією міфологемою, В. Шевчук намагається *зрозуміти* психологію Іллі Турчиновського, нерозв'язані суперечності у його душі: ««Страх же мусить жити в людях...Без страху людина стала б удвічі більшим хижаким, ніж є»».

Конотацією міфологеми мандрів у повісті є *символічний образ дороги, життєвої стежки*, оскільки Ілля Турчиновський вирушає у подорож-пошук, щоб пізнати світ у всій його багатобарвності та змінності, а також знайти межу між добрим та лихим. Традиційно джерела цього мотиву сягають часів християнської міфології, зокрема особливо поширений біблійний мотив повернення «блудного сина» (мандрівника). Історія про Іллю Турчиновського фактично є видозміненою притчею про блудного сина. У повісті ця вічна тема переломлюється крізь пошуки героєм своїх можливостей, своєї межі у житті, свого внутрішнього «я», до якого прагне цей мандрівний дяк, долаючи споживацький меркантильний світ. Окрім того, сюжет біблійної притчі наочно бачимо у фіналі твору: Ілля знаходить прихисток своїх життєвих блукань, повертаючись до рідного будинку: «Я вже знав: мандри мої закінчилися – маю звідси повернутися додому і вже міряв подумки дорогу – згадував Березань і обігриті дитинством краєвиди. Там зустрів мене запах рідних трав, а відтак добрий затишок отчого дому, там зможу я, звільна приплющивши очі, сказати: «Коло довершилося!». «Врешті, це почуття ніколи мене не полишало, бо й життя вдома — теж мандрівка. Мандрівка в сімейний затишок, спокій, злагоду, в господарчі клопоти, в життя, одне слово, в буденне. Здебільшого люди так і живуть, бо й потрібно так».

Міфологема дороги у повісті В. Шевчука – це своєрідне пограниччя світів, де перехрещуються Добро і Зло, Світло і Темрява. У центрі цього роздоріжжя перебуває Ілля Турчиновський: «Середохрестя, – думав я, – це початок, надія і кінець. Середохрестя – це місце, де знаходимо сумніви, бо перед нами чотири різні шляхи. Ми тримаємося його тому, що не знаємо, на який із чотирьох ступити. Роздоріжжя лякають нас, бо можуть погнати на манівці, але без середохрестя ми збожеволіли б».

Зауважимо, що *міфологема шляху (дороги)* становить собою символічний рух мандрівника Іллі Турчиновського у просторі:

- як рух «по колу» (універсальний символ), «вічне повернення» (згадаємо, що герой знову-таки повертається до рідного дому);

- як рух вперед, спрямований до нового, незнаного, непізнаного, що «нанизує» міфологему мандрів, по яку ми говорили вище. Відтак образ Іллі Турчиновського асоціюється з образом Провідника, який весь час перебуває у дорозі. Окрім того, наскрізна присутність малюнка дороги чи згадки про неї в процесі читання стає засобом активізації сприйняття або «спеціальним актом оживання» (за Р. Інгарденом). Завдяки цьому читач мимоволі стає частиною інтриги, опосередковано – подієвої, безпосередньо – психологічної. Нанизування деталей часопросторового плану поступово синтезує текст як такий з множинністю його сенсів до естетичного континууму в свідомості читача.

Мотив *небесної дороги* В. Шевчук пояснює як «символ оновлення людини. Звернімося до тексту: «...я йшов і співав, відчуваючи, як расту під цим глибоким небом, і вже це – гідне благи: добрий стаєш і чистий – те, до чого людина має завше прагнути».

Тож мандри Іллі Турчиновського стають способом віднайдення духовних основ буття, повернення до першовитоків. З цього погляду слухним є звернення до розвідки В. Шевчука «Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима», в якій він називає Г. Сковороду «мандрованцем з духовною місією». Міфологема шляху дістає своє втілення у трактаті «Кольцо. Дружеский разговор о душевном мирѣ»: «Не диковина дорогу сыскать, но никто не хочет искать, всяк своим путем бредет и другаго ведет, в сем-то и трудность»; «Для безпрепятственнаго путешествія нѣтъ важнѣе, то есть полезнѣе и величественнѣе, как узнать самага себя». Ймовірно, трактат Г. Сковороди став для Валерія Шевчука джерельною основою художньої рецепції образу Іллі Турчиновського, оскільки для героя дорога теж стає символом самопізнання.

Таким чином, в інтерпретації В.Шевчука міфологема дороги виступає не лише у вигляді прямої номінації (як справжій шлях, простір), але й метафорично – як визначення лінії поведінки (особливо духовного шляху) героя, його постійний рух, що стає джерелом енергії та пошуком істини. І як наголошує дослідниця Стефанія Андрусів, картина універсального світу на сторінках повісті «Ілля Турчиновський», що побудований як «роман великої дороги», початок якої неминуче зливається з кінцем, – це поєднання округлих замкнених площин – від голубої «миси неба» до замкненої символіки дороги і від неї – до кола як замкнутості пошуків істини (наприклад, у юнакові, котрий вирушає у мандри, узявши з собою книжку, Ілля впізнає себе.

Цікаво також простежити, як письменник розширює «горизонти досвіду» читача, за допомогою нарощування конотативних значень міфологеми кола. Відтак у творі метафорично змальовується *міфологема колеса*, яка пов'язана із символом Змія. Ілля Турчиновський промовляє: «Здається мені, любий читальнику, у колесо я потрапив таки не випадково. Можна назвати його кільцем, або ж змієм, що кусає власного хвоста. Всім відомий цей символ..». У цьому уривку В. Шевчук подає традиційну архетипну ідею змія, що кусає свій хвіст і позначає універсальну єдність макрокосму та мікркосму. Знову апелюємо до творів Г. Сковороди: «Извѣстно, что древніе свѣчюу, лампадоу и оком міра называли солнце, а челоуѣк есть маленькій мірик». Також у повісті В. Шевчука бачимо і фольклорну інтерпретацію зеленого змія-спокусника (а точніше гадюки), яка спокушала Іллю Турчиновського у шинку: «Я уздрів зелену дівчину, волосся якої вилискувало, ніби смарагд».. Своєрідно

змальовує письменник «велику зелену гадюку», яка обплелася навколо шиї дяка уві сні. А наступного дня героя і справді намагалися задушити, а потім втопити у річці. Тож у цьому епізоді змії є символом підступних намірів, злоби. А сон – підсвідомість героя, який відчув, що з ним відбудеться нещастя. Як бачимо, Валерій Шевчук розширює символічне поле міфологеми змія у повісті, створюючи таким чином нові межі для герменевтичної інтерпретації. Відповідно у творчості Григорія Сковороди цей символ, концентруючи кілька значень, позначає мудрість: «Сей змії воплощенная есть премудрость божія, бесѣдующая нашими словами, но ведаящая от земли на небо, да избавит нас от ползущих змiev».

Тож, міфологема кола у творі створює онтологічний підтекст, в якому виявляється авторський погляд на устрій світу, а також на місце людини у ньому, підкреслюючи протиборство кореляцій світ/темрява, вічне/змінюване, духовне/бездуховне тощо.

Автобіографічний характер емблематичного коду роману «Три листки за вікном» виявляється у використанні автором штучних *індивідуально-авторських міфологем*. Зокрема, таким предметом-атрибутом є люлька, яка є вірним супутником життя Іллі Турчиновського: «Я курих свою улюблену череп'яну люлечку, зроблену у формі козацької шапки, і було мені спокійно».. Додамо до цього, що В. Шевчук має вдома колекцію люльок, про що він згадує в інтерв'ю: «Мої улюблені звички, речі – то елементи мого індивідуального сакраменту і не зголошуються задля порожнього інтересу, навіть моя «пристрасть до люльок». Не випадково у тексті твору бачимо їхні різноманітні описи: «...білий як сметана дід, що сидів на хмарі...і завзято кушпелячи здоровенну глиняну люльку».. Відтак міфологема люльки набуває у В. Шевчука символічного значення.

Отже, міфологеми у повісті «Ілля Турчиновський» В. Шевчука – це перш за все основа моделі, за допомогою якої письменник створює особливий цілісний образ, синтезуючи при цьому умовно-метафоричний світ епохи Бароко. Він відчуває міф не як певну застиглу в часі категорію, а як частину світу сьогодення, в якому читач здобуває неперехідні буттєві істини на тлі світових цінностей.

Окрім того, текстологічна інтерпретація міфологем мандрів, дороги, страху, світового дерева та інших, дозволяє виявити суголосність емблем Валерія Шевчука бароковим квінтесенціям Г. Сковороди та водночас переконує у комплексному підході автора до реалізації універсальної моделі буття.

Сердюк Я. В.,
студентка 4 курсу,
Денищич Т. А.,
канд. пед. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ШОСТОГО КЛАСУ

Державний стандарт загальної і повної середньої базової освіти визначає вимоги до знань учнів та гарантії держави щодо їх досягнення. Мета цієї освітньої галузі полягає у формуванні комунікативної й літературної компетенції, що базується на знаннях, уміннях пізнавального й творчого типу, соціальних навичках, світоглядних переконаннях тощо.

На основі Закону України «Про загальну й середню освіту» та Державного стандарту розроблено Програму з української мови для 5-9 класів. До рівня мовної компетентності учнів під час вивчення фразеології відносять такі вимоги: усвідомлення основних термінів розділу, їх значення; вміння визначати значення фразеологізмів, стилістичну роль фразеологізмів у художніх і науково-публіцистичних текстах; вміння доречно використовувати у власному мовленні. В контексті Нової української школи також розроблено моделі програм, які мають на меті застосування нових методів навчання. Такі програми апробуюються пілотними класами в середній школі

Розвиток фразеологічної компетентності учнів починається у п'ятому класі. За оновленою програмою української мови для 5-9 класів, затвердженою Міністерством освіти та науки, діти ознайомлюються з лексичним значенням, однозначними та багатозначними словами, переносним та прямим значенням лексичних одиниць та висловів. Також, учні усвідомлюють різні групи слів за значенням (синоніми, антоніми, омоніми), вчать користуватися тлумачними та фразеологічними словниками. У шостому класі школярі розширюють свої знання у напрямку активної та пасивної лексики української мови (застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми), ознайомлюються з новими групами слів за вживанням (загальноживані й стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова й терміни, просторічні слова).

Технологія перевернутого навчання передбачає використання матеріально-технічної бази та розробки аудіо- чи відеолекції для домашньої самопідготовки учнів. Лекція та додаткові джерела для

ознайомлення мають відповідати віковим та психологічним особливостям класу. Доцільним буде використання теоретичного матеріалу підручників, відеоуроків із платформи YouTube та інформації на освітніх сайтах. Наприклад, на каналі Міністерства освіти та науки України наявні лекції з теми «Фразеологія».

На уроках української мови доцільно використовувати компетентнісний підхід до навчання фразеології. Компетентнісне навчання – це про динамічне поєднання знань, умінь та цінностей. Знання в цьому випадку стають засобом формування навичок. Адже недостатньо просто засвоїти окремі знання й уміння, важливо навчитись їх застосовувати як у типових, так і в нестандартних, нових для дитини, ситуаціях. Це дає змогу сформувати цілісне ставлення до цих знань, навчитись адаптуватись та шукати шляхи ухвалення рішень у різноманітних ситуаціях.

За Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти компетентність – це інтегрована здатність особистості, набута в процесі навчання; необхідний комплекс знань, навичок та досвіду, що дозволяють ефективно здійснювати діяльність або певну функцію; містить знання, уміння і навички, досвід, цінності, ставлення, що можуть реалізуватися у процесі конкретної навчальної ситуації; очікувані й вимірювані досягнення, що підтверджують здатність виконувати певні дії самостійно після засвоєння програмового матеріалу.

Орієнтуючись на аспект удосконалення знань шестикласників про фразеологізми, історію їх походження та формування фразеологічної компетентності кожного учня, ми розробили конспект уроку за допомогою використання інноваційної технології «перевернутого навчання». У нашому дослідженні ми орієнтувалися на самостійне опрацювання теоретичного матеріалу учнями, дослідницько-пошуковій роботі під час виконання творчого та спеціального завдання, практичне застосування набутих знань при виконанні вправ та завдань.

Запропонований нами конспект уроку можна розподілити на наступні етапи:

1. Самостійна підготовка учнів за відеоуроком вчителя та додатковими матеріалами;
2. Дослідницько-пошукова робота з теми;
3. захист мініпроєкту за обраним питанням;
4. Виконання практичних завдань для формування вмінь та навичок.

Відповідно до запропонованого плану, першим та ключовим пунктом ми визначаємо розробку відео- чи аудіолекції з додатковими матеріалами. Даний етап передбачає створення наочного теоретичного матеріалу за допомогою навчально-методичного забезпечення та наявних інформаційних джерел. Підбираючи інформацію для ознайомлення та засвоєння

учнями теми, важливо орієнтуватися на чинну програму з української мови, Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, вікові та психологічні особливості учнів.

Наступним етапом нашого конспекту є дослідницько-пошукова робота. З огляду на досліджені нами психолого-педагогічні праці, цей вид роботи розглядається як процес включення учня у самостійне збирання і дослідження наукового матеріалу, його осмислення, формування на цій основі знань, умінь, навичок пізнавальної та творчої діяльності.

У нашому дослідженні дослідницько-пошукова робота учнів здійснюється після ознайомлення з теоретичним матеріалом. За лекцією вчителя, вказаними додатковими джерелами (підручники, статті, інші відеоуроки) чи доступною інформацією з інших веб-ресурсів, учні в групах мають підготувати мініпроект з обраного та дослідженого питання. Такий вид роботи формує дослідницькі навички, уміння працювати в парах, дотримуватися термінів складання, виявлення особистих лідерських якостей та їх подальшого розвитку.

Практичні мовні вправи необхідні під час опрацювання будь-якої теми для високої ефективності формування фразеологічної компетентності. Доповнюючи основний інноваційний метод технології «перевернутого навчання», метод вправ та завдань допомагає якісно перетворити увесь теоретичний матеріал в практичні вміння та навички. Для нашого дослідження важливі завдання, що будуть базуватися на:

- поясненні змісту фразеологізмів за допомогою тлумачного словника та асоціативного ряду;
- розподіл фразеологізмів за їх походженням;
- синтаксична роль фразеологічних одиниць в реченнях та текстах;
- підбір синонімічної та антонімічної пари до усталених виразів.

Для нашого дослідження важливо створити систему вправ чи комбіновану вправу, яка б складалася з декількох частин або етапів та відповідала всім принципам та аспектам формування фразеологічної компетентності. Для такої вправи нами було застосовано принцип міжпредметних зв'язків. Саме вони істотно підвищують рівень навчання, сприяють вихованню особистості, яка може здобувати знання і застосовувати їх у своїй діяльності. Навчання з урахуванням міжпредметних зв'язків допомагає вчителю дотримуватися традиційних принципів зв'язку теорії з практикою і зв'язку навчання з вихованням, повно і всебічно показувати учням широку сферу функціонування мови, сприяє підготовці учнів до розуміння і розв'язання різних мовленнєвих завдань, які потребують відповідних мовленнєвих умінь. У дослідженні ми запропонували вправу, що включає всі типи завдань для аналізу фразеологізмів у контексті речень з української літератури. Для розробки

аналогічної вправи чи доповнення наявної, рекомендуємо використання творів українських письменників.

Створена нами комбінована вправа дає змогу перевірити рівень засвоєння теми в цілому та за окремими її аспектами. Виконання такого завдання передбачає самостійну роботу учнів за варіантами (номером речення по порядку) на окремих аркушах чи в зошиті для самостійних робіт, а на її виконання відводиться 10 хвилин у кінці уроку.

За наявності додаткового часу або годин, вчитель може використати їх для додаткового опрацювання теми «Фразеологія», розв'язання вправ та завдань, роботи з текстами різної тематики та виховної функції. Також, під час формування вмій та навичок варто використовувати види роботи, що сприяють розвитку зв'язного мовлення: аудіювання, контрольний переказ тексту в усному та писемному виді, написання власних творів, використовуючи фразеологізми, крилаті вислови та афоризми.

Отже, нами було розроблено конспект уроку з теми «Фразеологія, поняття про фразеологізми та їх значення. Історія фразеологізмів та їх походження. Роль фразеологізмів у реченні». Розглянуто основні етапи побудови навчального процесу за технологією «перевернутого навчання» та правильного їх застосування у контексті досліджуваної теми. Нами було розроблено вправу для самостійного опрацювання учнями, вирішення якої, демонструє рівень фразеологічної компетентності учнів та засвоєння теми.

УДК 377.8

Федорова О. В.,
студентка 4 курсу,

Денищич Т. А.,

канд. пед. наук, доцент,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЕДЬЮТЕЙНМЕНТ ЯК СПОСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Фонетика відіграє важливу роль як у системі мовознавства, так і в шкільному курсі української мови 5 класу. Під час аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми ми визначили теоретичні (лінгвістичні, психолінгвістичні й лінгводидактичні) засади вивчення фонетики у школі на уроках української мови, урахування яких сприятиме підвищенню активізації учнів протягом навчального процесу. Нами було проаналізовано лінгвістичні основи вивчення фонетики та з'ясовано, що

шкільна граматика подає дещо спрощений матеріал до вивчення розділу, на відміну від академічної.

З'ясування психолінгвістичних чинників сприяло розумінню сутності психічних процесів дитини 10–11 років, серед яких важливу роль відіграють мислення, пам'ять, увага, а також мовленнєві й комунікативні здібності. Було визначено, що всі складові є взаємопов'язаними, тому для сприяння гармонійному розвитку пізнавальних психічних процесів існує потреба у застосуванні різноманітних методик навчання, зокрема едьютейнменту.

Для аналізу навчально-методичного забезпечення середньої освіти з окресленої проблеми ми обрали підручники, рекомендовані Міністерством освіти і науки України, і визначили, що вони містять незначну кількість вправ, спрямованих на активізацію та підтримку уваги учнів. Оскільки едьютейнмент ґрунтується на: 1) широкому впровадженні у навчання мультимедіа (звукові, цифрові, графічні та текстові джерела з легким доступом, зацікавлюють учнів і дозволяють використовувати будь-яку інформацію для роботи); 2) інтерактивній взаємодії вчителя та учнів (п'ятикласники вчать бути демократичними у спілкуванні з іншими людьми та критично мислити); 3) розумінні знань як нагороди за гру (засвоєння учнями нових знань у процесі захоплюючої гри, для того, щоб потім користуватися ними у реальному житті). Керуючись цим, ми вважаємо за необхідне розробити вправи, спрямовані на дієву і творчу активізацію уваги учнів, адже відповідно до вимог НУШ школярі повинні вміти творчо розв'язувати освітні задачі.

Створена система вправ може застосовуватися після засвоєння основного теоретичного матеріалу, рекомендованого до вивчення, для удосконалення знань, умінь і навичок учнів. Система побудована відповідно до тем у програмі за методом едьютейнменту.

На основі теоретичних знань ми розробити інтерактивні завдання і вправи, спрямовані на активізацію учнів 5 класу під час вивчення фонетики. Методи розвиваючих прийомів, які ми використовували – «кросенси», «хмара слів», «колесо фортуни», «кросворд» на основі методу едьютейнмент сприяють формуванню креативності, співпраці, комунікації і критичного мислення учнів та є елементами індивідуалізації навчання.

Розглянемо деякі прийоми едьютейнменту, які, на нашу думку, є ефективним засобом активізації навчання фонетики в 5 класі.

«Ребуси, кросенси». Творчі завдання мають опору на головоломки (кросенси, ребуси), попередня робота з якими дозволяє ввести школярів у мовленнєву ситуацію.

Кросенси формують особистісні якості учня такі як гуманність, соціальна активність, правдивість, порядність, працьовитість, змінює їх

мислення і мову, сприяє формуванню соціальної компетентності у структурі уроку надаючи йому інтегрований, системний характер. Робота з кросенсом сприяє розвитку логічного, образного і асоціативного мислення, уваги; прояву нестандартного мислення і креативності; розвиває можливість самовираження. Кожен кросенс являє собою сукупність дванадцяти (по числу сусідніх пар) асоціативних задачок, які потребують для відгадки не тільки стандартної ерудиції (як в більшості кросвордів або телевізійних ігор для знавців), але і широких знань, асоціативного мислення і кмітливості.

Алгоритм розв'язання кросенсу:

1. З'ясувати, що зображено на кожному із малюнків кросенсу.

2. Установити асоціації, які виникають з кожним із зображень. Подумати, що може об'єднувати ці різні зображення.

3. Розкрити зв'язки між центральним зображенням кросенсу, що міститься під номером 5 та сусідніми. Проте, існують різні варіанти читання кросенсу, щоб простежити зв'язки між його зображеннями.

Розглянемо кросенс з теми: «Закріплення знань з теми: «Фонетика» – Рисунок 1.

Завдання: розв'язати кросенс, пригадати правила фонетики та зробити фонетичний розбір 3 слів на вибір.

Рисунок 1 – Кросенс

Слід додати, що ребуси та кросенси можуть бути використані на уроках й іншими способами:

– під час перевірки домашнього завдання (зашифрований у кросенсі матеріал попереднього уроку або уроків подається з метою їх повторення

та закріплення попереднього навчального матеріалу. У такий спосіб кросенс виконує опорну образну схему);

- з метою створення проблемної ситуації на уроці;
- на підсумковому етапі вивчення теми з метою узагальнення навчального матеріалу;
- в якості творчого домашнього завдання (створення кросенсу в печатному або електронному вигляді на задану тему);
- побудова структури уроку (дев'ять елементів кросенса можуть містити в собі послідовне відображення структури уроку з іменем, ціллю і проблемою посередині).

Інтегровані завдання можуть бути спрямовані й на активізацію самостійної пізнавальної діяльності учнів у мережі Інтернет.

«Хмари зі слів» – цікавий дидактичний прийом, яку можна застосовувати на уроках української мови. Кольорова хмара з слів приковує погляд до об'єкта, і змушує учня зосередитися на матеріалі. Хмара містить у собі, як візуальну інформацію (наприклад, форма хмари), так і смислове навантаження сам текст. Хмара слів краще запам'ятовується, а також зрозуміла для кожного. При такій подачі учням можна донести більше інформації, при цьому кожен з них зможе почерпнути щось важливе для себе.

Хмари зі слів допомагають: представити інформацію по темі; створити анонс прочитаної книги або повторити вивчене; виділити основні моменти подій, відкриттів та інше; зробити листівку; візуалізувати критерії оцінювання чого-небудь; цікаво представити результати опитування або обговорення; зробити урок більш цікавим.

Хмари із слів можна використовувати для таких вправ: знайди зайве слово або пару слів за спільною ознакою, злови помилку, поясни значення слів (під час уроків формування комунікативних умінь і навичок), скласти речення із слів хмари, закінчити речення словами із хмари тощо.

Наведемо приклад використання хмар зі слів на уроках української мови у 5 класі з теми «Найпоширеніші випадки чергування голосних звуків» – Рисунок 2.

Завдання: знайти спільнокореневі пари слів, прокоментувати чергування, яке в них відбувається.

«Кластер». Цікавим прийомом едьютейнменту є кластер, який можна використовувати під час вивчення фонетики. Учні систематизують правила написання голосних і приголосних звуків. А також вдосконалили свої вміння працювати із комп'ютерами, зокрема програмами Word, Publisher, PowerPoint.

Школярам можна пропонувати шаблон, який треба заповнити за допомогою комп'ютера або ж перемалювати у зошит. Стануть у нагоді

для заповнення кластера QR-коди, у яких закодовуються покликання на цікаві матеріали, що можуть бути використані у ході виконання дітьми завдання.

Рисунок 2 – Хмара слів

Кластер, як правило, дається як домашнє завдання, а правила, зібрані у ньому, будуть використовуватись на уроці під час опрацювання нової теми.

Наведемо приклади використання кластеру на уроках української мови у 5 класі з теми «Звукове значення букв я, ю, є, ї та щ» – Рисунок 3.

Завдання: ознайомитися з кластером та доповнити його власними прикладами (в зошиті або за посиланням)

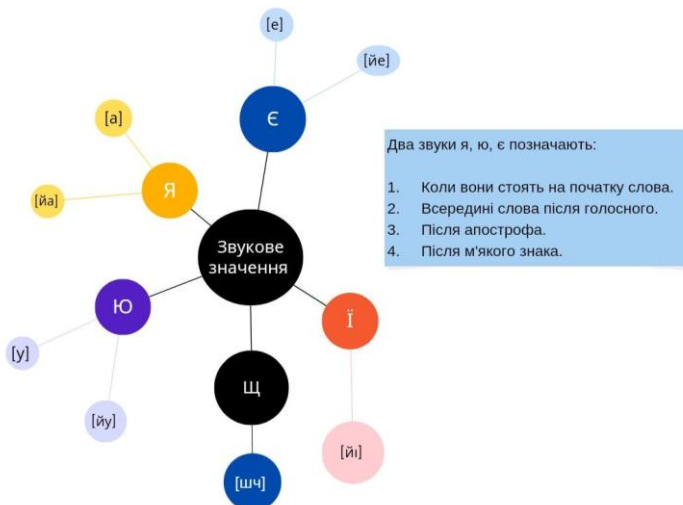

Рисунок 3 – Кластер

Отже, під час розгадування кросенса, кросворду розвиваються комунікативні і регулятивні вміння; навички роботи з інформацією; кластери та хмари слів – підвищують допитливість і мотивацію до вивчення предмету. Різноманітні прийоми едьютейменту дозволяють на практиці втілити в діяльності вчителя зміну пріоритетів, продиктованих вимогами НУШ – не просто навчати, а створювати умови для самостійного творчого пошуку учня. Він дозволяє вчителю не просто навчати, а залучати учнів до самостійного творчого пошуку. Тобто, у результаті проведеного дослідження виявлено, що для успішної роботи вчителю-словеснику слід шукати нових нетрадиційних шляхів навчання. Навіть, якщо це звичайний урок, необхідно вводити в процес навчання елементи нестандартності, щоб збудити цікавість учня та посилити його увагу.

УДК 811.161,2'255.4:[811.162.1+811.111](043,2)

Синякова А. М.,
студентка 646 групи,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**КАТЕГОРІЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ ОЦІНКИ
В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ПОРІВНЯНО З ПОЛЬСЬКОЮ
ТА АНГЛІЙСЬКОЮ (НА МАТЕРІАЛІ «ЕНЕЇДИ»
І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАДІВ)**

Кожна особистість протягом спілкування намагається інтерпретувати інформацію так, щоб найкраще та найточніше вплинути на реципієнта, а також справити на нього позитивне чи негативне враження. Це стає можливим за допомогою експресивності, тобто внутрішньомовного явища, що проявляється в мовленні як експресія. Варто зазначити, що експресивність є складною лінгвістичною категорією, яка має зв'язок із психологічними аспектами мовленнєвих операцій і визначається можливістю підсилювати смисл вираженої думки, її емоційний відтінок, суб'єктивну оцінку та насиченість образністю.

Мова є абсолютною схемою зв'язку духовного стану людини та інтелектуального розуміння її соціального становища. Це доводить складний комплекс відношень на мовному рівні, що залежить від взаємної роботи культурного розвитку особистості, практичних навичок та, безперечно, внутрішнього наповнення людини. Категорія оцінки виступає феноменом, що здатен відтворювати всі наведені умови.

Чимало наукових досліджень суб'єктивної оцінки пояснюється загальною та всебічною природою оцінки як такої, що спричиняє її зв'язок із найважливішими мовними категоріями. Українські та зарубіжні мовознавці аналізували лексико-семантичну сторону оцінки (В. Виноградов, Н. Арутюнова); відношення експресивності й суб'єктивної оцінки (В. Телія, О. Вольф); унаслідок морфологічних досліджень визначено, що іменники, прикметники, дієслова та прислівники є найбільшими виразниками категорії суб'єктивної оцінки (О. Халіман); із точки зору лінгвістики актуальним постає функційний підхід до обґрунтування суб'єктивної оцінки (О. Вольф); сферою виявлення оцінного значення виступає рівень синтаксису (В. Шинкарук); на текстовому рівні суб'єктивну оцінку можна розглядати в площині її комунікативно-прагматичних властивостей (В. Телія, В. Нагель, А. Загнітко).

Категорія оцінки в лінгвістиці переважно визначається як цілісний компонент лексичного значення. Мовознавець Л. Дейна зазначає, що така концепція є закономірною, адже лексеми, що є основними засобами вираження значення конкретних й абстрактних сенсів зовнішнього світу, не тільки називають власне оцінні властивості, а й дають уявлення про об'єкти, вона [концепція] розцінює з іншої точки зору.

Функцію суб'єктивної оцінки здатні репрезентувати одиниці мови номінативного та комунікативного планів (від слова до тексту), а оцінні значення мовець виражає засобами різних мовних рівнів. Як і в інших мовних категоріях, у засобах виявлення оцінки можна виділити ядро та периферію, спираючись на частотність використання та здатність передавати значення. Проте під час опанування функційно-семантичної категорії суб'єктивної оцінки з'ясовано: ядро та периферія чітко не розмежовані. Повне значення виражають засоби всіх шарів мови, об'єднуючись та створюючи складні конструкції.

Для опрацювання теми дослідження найбільш доречним методом є компаративний, тобто зіставний. Контрастивний (зіставний метод) – сукупність засобів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виокремлення її специфіки на тлі спільних рис.

На жаль, в українській лінгвістиці та зарубіжних дослідженнях немає універсальної методики зіставного аналізу досі не існує. Тому ми обираємо самостійно укладений алгоритм нашого контрастивного аналізу форм суб'єктивної оцінки.

В українській мові лексеми зі значенням суб'єктивної оцінки утворюються переважно афіксальним способом, найчастіше – суфіксальним. Згідно з семантичним критерієм, словотвірні суфікси іменників розподіляються на суфікси на позначення абстракції; суфікси зі

значенням особи; суфікси збірних, одиничних, речовинних іменників; суфікси для означення предметів та суфікси суб'єктивної оцінки. Зокрема в українській мові продуктивними є саме суфікси суб'єктивної оцінки, що є характерною рисою мови. Натомість у польській мові набір суфіксів для вираження суб'єктивної оцінки значно менше, проте більшість із них абсолютно тотожні до українських.

Безперечно, в українській мові чимала кількість слів із вираженням позитивної чи негативної конотації утворюється шляхом поєднання стилістично-забарвлених слів у словосполучення, фразеологізми чи речення. Ми прослідкували таку тотожність із категорією суб'єктивною оцінки в англомовному дискурсі.

Отже, на прикладі проаналізованого тексту ми можемо зазначити, що українська та польська мова дійсно є близькоспорідненими, адже мають однакові засоби та способи словотворення та функціонування суб'єктивної оцінки, що є логічним.

Українська та англійська мови у своєму порівнянні на прикладі суб'єктивної оцінки характеризуються тотожними засобами вираження певної конотації – стилістично марковані слова, фразеологізми, речення.

УДК 81'373.611:[811.161.2+811.111] (043,2)

Орлова В. Є.,
студентка IV курсу,
Пономаренко С. С.,
канд. пед. наук, доцент,
кафедри української філології та міжкультурної комунікації
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЕННЯ ФЕМІНІТИВІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА АНГЛІЙСЬКІЙ МОВАХ

Український правопис, який був прийнятий Кабінетом Міністрів 22.05.2019 р., легалізував використання фемінітивів, чимала частина з яких ще досить недавно перебувала поза науковими дослідженнями мовної системи. Зазначене нововведення спричинило велику цікавість щодо питання про фемінітиви в сучасній українській літературній мові. Це безпосередньо стосується не лише до своєрідного «тренду» на вживання фемінітивів, унаслідок популяризації яких доволі часто з'являються комічні форми на кшталт «членкиня», «посолка» чи «послиня» тощо. Справді, проблема є актуальною, оскільки вживання

фемінітивів встановлюється в офіційно-діловій документації, а саме: трудових книжках, заявах, ділових листах та в інших документах.

Потрібно зауважити, що в Українському правописі, який регламентує використання найменувань на позначення осіб жіночої статі, термін «фемінітив» відсутній. Також у наведеному документі відсутня інформація про галузь вживання зазначених одиниць, а також перераховано суфікси, які використовуються для творення назв осіб жіночої статі. Проте зазначені афікси не є новими для сучасної української мови: найбільшу цінність для прихильників гендеру є приклади, які демонструють правило: поряд з усталеними *учениця*, *вчителька* і *лікарка* також закріплені раніше стилістично марковані лексеми *директорка*, *продавчиня*, *філологиня* тощо.

Фемінітиви зазнавали значних змін протягом усієї історії розвитку української мови, завдяки чому вони виділяються на українському лексичному тлі, мають унікальну історію й утворюють окрему підсистему слів. Фемінітиви – це іменники жіночого роду, альтернативні або парні аналогічним поняттям чоловічого роду, які стосуються всіх людей незалежно від їхньої статі: *льотчик* – *льотчиця*, *блогер* – *блогерка*, *письменник* – *письменниця*, *директор* – *директриса* тощо. Тобто можна сказати *Вона доцент кафедри мовознавства*, а також *Вона – доцентка кафедри мовознавства*.

Зіставимо особливості творення фемінітивів в українській та англійській мовах

1. В англійській мові поширеним є суфіксальний спосіб творення фемінітивів за допомогою форманта *-ess*: *actress*, *hostess*, *princess*. Цей самий спосіб творення притаманний і українській мові, проте українська відрізняється англійської особливо широким різноманіттям суфіксів з семантикою на позначення особи жіночої статі, з-поміж яких найбільшою продуктивністю характеризуються *-к-*, *-иц(я)*, *-ин(я)*, *-ес-*, де перші три є питомо українськими й дуже продуктивними, а останній є іншомовним та менш продуктивним. Найуживанішим є суфікс *-к-*, бо він поєднується з різними типами консонантних твірних основ чоловічого роду: *авторка*, *дизайнерка*, *директорка*, *редакторка*, *співачка*, *студентка*, *фігуристка*. Суфікс *-иц(я)* приєднується насамперед до твірних основ чоловічого роду з суфіксом *-ник*: *верстальниця*, *набірниця*, *порадниця*. Суфікс *-ин(я)* сполучається з субстантивними основами на *-ець*: *кравчиня*, *плавчиня*, *продавчиня* та на приголосний: *майстриня*, *філологиня*, *богиня*, *лемкиня*. Суфікс іншомовного походження *-ес-* є рідковживаним: *дияконеса*, *патронеса*, *поетеса*. Крім того, в українській мові функціонують суфікси з негативною конотацією *-и-*, *-их-*: *генеральша*, *директорша*, *повариха*, *ткачиха*.

Як бачимо, репертуар суфіксальних засобів з семою жіночості в українській мові значно більший, ніж у мові англійській.

2. Гендерно-маркований спосіб, який полягає в заміні іменника на позначення особи чоловічої статі іменником на позначення особи жіночої статі: *councilwoman, godmother, granddaughter, grandmother*, а також гендерно-маркований спосіб, який полягає в додаванні до гендерно-нейтральних лексичних одиниць елементів, що вказують на жіночу стать: *girlfriend, woman-in-power, imperial woman*. В українській мові теж є подібний спосіб вираження жіночості, коли використовуються слова-юкстапозити, де компоненти «жінка», «дівчина» поєднуються з іменником чоловічого роду: *жінка-політик, дівчина-солдат, жінка-арбітр*.

3. Крім того, нерідко вживаються лексеми, які самі своїм коренем виражають сему жіночої статі: *woman, lady, geisha, aunt*. Цей спосіб є спільним для обох мов: *жінка, пані, тітка, сестра* тощо.

Ні в американських, ні в британських ЗМІ немає певного способу творення фемінітивів, який би виділявся своєю частотою. Це можна пов'язати із низькою продуктивністю всіх трьох способів, з якої випливає те, що доволі часто в статтях вживаються ті фемінітиви, що тільки закріпилися в мовній системі англійської мови та є рівномірно розподілені за способами творення.

4. Використання форми чоловічого роду іменника з синтаксичним маркером жіночого роду: *знаменита художник-модельєр, відома доктор філологічних наук* тощо. Цей спосіб є специфічним для української мови порівняно з англійською, оскільки в останній фактично відсутня морфологічна класифікаційна категорія роду іменників, а відтак нею не характеризуються й прикметники, бо не мають спеціальних флексій для вираження граматичного значення роду.

5. Ще одним специфічним порівняно з англійською мовою і достатньо продуктивним в українській мові для творення фемінітивів є морфолого-синтаксичний спосіб творення, яким утворено багато різних назв, які найбільшою мірою відображають результати давньої субстантивациї прикметників і дієприкметників: *незнайома, різноробоча, чергова* та ін. Основа частина таких слів належить до розмовного та діалектного мовлення, насамперед okazіональні утворення: *лісна, розсильна, чорновола, чорнява*, де вони набувають різного стилістичного вираження і співвідношення (*чорнобрива, чорнобри-венька; мила, немила, миленька; вірна, вірняя, невірна*).

Письменна К. Я.,
студентка IV курсу,
Пономаренко С. С.,
канд. пед. наук, доцент,
кафедри української філології та міжкультурної комунікації
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З СЕМАНТИКОЮ «ПРОСТІР» І «ЧАС» В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ПОРІВНЯНО З АНГЛІЙСЬКОЮ

Нині людство живе в епоху інформації, міжкультурної комунікації та все більшої глобалізації, тому така сфера лінгвістичних досліджень, як зіставний аналіз фразеологізмів є актуальним, адже фразеологічний фонд як відкрита система, що постійно оновлюється, потребує регулярного вивчення, структуризації та класифікації.

Мова – це не лише засіб спілкування, а й справжнє сховище знань про світ, яке передається через її структуру та наповнення кожному носієві мови. Як і людина, кожен народ має свої особливості світосприйняття, які відбиваються в мові, зокрема й за допомогою фразеологізмів, які у формі сталих виразів транслиують у майбутнє мудрість минулих поколінь.

Навіть такі загальнолюдські, базові концепти, як «простір» та «час» мають для кожного народу свою неповторну специфіку, оскільки носії української та англійської мов жили в різних умовах, набували свого унікального досвіду, отже, їхні системи світосприйняття різняться, що є надзвичайно цікаво з погляду зіставної фразеології.

Фразеологізми української та англійської мов з семантикою «простір» та «час» формують відповідні фразеотематичні поля (ФТП) і є макроконцептами, які охоплюють одиниці меншої абстракції та формують ідеографічні групи (ІГГ).

Світ є поєднанням протилежностей, тому не дивно, що людське мислення та мова базується на опозиціях: ІГГ «небуття» ФТП «простір» характеризується порожністю об'єктів, місця, локації та руху, тоді як для «буття» характерним є наповнення цих мікрогруп. Оскільки для буття характерним є його наповненість, то важливими є *об'єкти*, що його наповнюють, а також їх кількість, цілісність, розмір, форма та конфігурація, *місце*, яке вони посідають: необмежені – відкриті або закриті – обмежені ділянки; *локалізація* – розташування об'єкта відносно певних орієнтирів: воно може бути водним (наводним, підводним), земним (наземним, підземним), повітряним (обмеженим, необмеженим) та

космічним (безкінечним та вічним). Також невід'ємною частиною ФТП «простір» є рух об'єктів, а саме зміна їхнього положення, форми і розміру та переміщення. Статус об'єктів теж відіграє важливе значення й може стосуватися відношень об'єкта з зовнішнім світом, соціумом або з психологічними, внутрішніми відчуттями (емоційний стан тощо).

ФТП «час» охоплює такі ІГГ: історична точка, що формується з мікрогруп, які диференціюються відповідно до моменту події в часі на минуле, теперішнє, майбутнє, а також вічність – стала, перманентна точка (було, є і буде завжди); фаза часу – початок, кінець, а також її тривалість: безкінечність – лінійна (прогрес) / повторювана (цикл) (є початок, але немає кінця), тимчасовість – одноразовість дії; тривалість також поділяється відносно швидкості дії (повільно/вчасно/швидко); та ідеографічна група порядок часу, що складається з таких опозицій, як одночасність / різночасність (передування / наступність та умовність), котрі вказують на послідовність й причино-наслідковий зв'язок.

Також варто звернути увагу на таку ІГГ, як часопростір, існування якої зумовлене тісним взаємозв'язком простору та часу, а отже, й формуванням паралельних просторово-часових ліній, розмежованих за суб'єктивним виміром часу в реальному, природному світі (зовнішній) та в межах емоційного, психологічного, людського світу (внутрішній).

У нашому дослідженні ми намагаємося глибше зрозуміти локативне та темпоральне фразеологічне значення (ФЗ) та його спільні й відмінні риси в українській та англійській мовах. Ми не претендуємо на вичерпність обраної позиції, оскільки фундаментальні поняття «простору» і «часу» важко одночасно повноцінно опрацювати через їхню різновекторність та багатогранність. Хоча, безумовно, простір та час тісно пов'язані, їхнє одночасне вивчення виправдане існуванням просторово-часового континууму. На нашу думку, подальші дослідження з цієї теми потребують звуження, для глибшого й детальнішого аналізу, та акценту на менш досліджене, але від того не менш цікаве та не менш актуальне – темпоральне значення.

Ми окремо розглянули просторові й часові фразеологічні одиниці (ФО) за допомогою двобічного зіставлення фразеології двох мов на основі їхньої семантики й сформували відповідні класифікації, які включають ті ІГГ та концепти, які є характерними для обох мов. При цьому двобічний аналіз дозволив нам на прикладах розглянути, як українській та англійські ФО виражають відношення безеквівалентності та еквівалентності, зокрема, як вони передають подібне значення, маючи різну лексичну (образну) структуру, за допомогою відповідних асоціацій (неповна еквівалентність).

У нашому дослідженні ми поділяємо ФО-ці на фразеологізми з просторовою та часовою семантикою, а також частково розглядаємо

просторово-часовий зв'язок, оскільки використовуємо поняття часопростору, котре передбачає невіддільну єдність цих категорій. Це поняття ми використовуємо аби розмежувати ФО, які мають часову семантику, однак вказують на зовнішній або внутрішній простір відносно людини, при цьому визначення часу в обох цих просторах – суб'єктивне, адже фразеологізми відзначаються своєю антропоцентричністю.

Укр. ФО *світа не видати* (СФУМ¹, с. 68), за своїм першим значенням означає, що *хто-небудь помер*, тобто став відсутнім й (набув полярності анти-: став АНТИоб'єктом у АНТИмісці) у просторовій парадигмі перемістився у небуття, а за другим значенням – *через непосильну працю, надмірні клопоти і т. ін. не мати відпочинку, нормального життя; тяжко жити* – позначає суб'єкт, котрий тяжко працює (найвірогідніше на землі, оскільки для укр. культури земля – годувальниця) і є обмеженим у матеріальному плані, тобто ФЗ також вказує на *статус*, який посідає об'єкт у соціальному просторі.

Англ. ФО *above board / ground; under the sun* (АУФС², с. 14), що означає *в живих, серед живих, на цьому світі*: вказівка на розташування об'єкта відносно судна (на борту) або землі (над землею) або космічних об'єктів (під сонцем) вказує на статус об'єкта, який розміщується у межах буття, тобто має полярність «присутності». Водночас ця ФО з використанням частки *not* може набути протилежного характеру, тобто вказувати на належність до небуття й підкреслювати статус «відсутності» об'єкта. У такому разі ФО матиме однакове значення, але різну образну основу (неповна еквівалентність). А також ця просторова ФО яскраво підкреслює важливість для англіців морського простору, котрий конкурує із земним.

Укр. ФО *до грецьких календ* (СФУМ, с. 286) зі значенням (відкладати) *наневизначений термін, надовго* (*at (або on) the Greek calends (або kalends* (АУФС, с. 50) – повна еквівалентність), а також ФО *баба [ще] надвоє ворожила(гадала)* (СФУМ, с. 23) зі значенням *невідомо, чи відбудеться, здійсниться щось, чи ні; побачимо* (англ. ФО (*be) on the knees of the gods, to [тж. to be (або lie) in the lap of the gods]* = *одному богові відомо, як воно буде; це невідомо, як буде* – неповна еквівалентність з іншою образною основою), відповідно до історичної точки часу вказують на невизначене майбутнє, фаза часу – тимчасова тривалість.

---

¹ СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / відповідальний ред. В. О. Винник. Київ : Наукова думка, 2003. 788 с.

² АУФС – Англо-український фразеологічний словник (English-Ukrainian Phrase-Book): близько 30000 фразеол. виразів / уклад. К. Т. Баранцев [2-ге вид., випр.]. Київ : Знання, 2005. 1056 с.

Англ. ФО *after a time (або while)* (АУФС, с. 21) з ФЗ згодом, через деякий час (*безеквівалентність*), вказує на історичну точку часу – майбутнє, наступність відповідно до порядку дії та невизначеність фази часу, адже згодом певна дія може розпочатися або завершитися.

Отже, українській та англійські ФО з просторовою і часовою семантикою мають спільну загальнолюдську базу, проте можуть відрізнятися одне від одного внаслідок свого унікального сприйняття, зумовленого досвідом народу, й потребують занурення в контекст для глибшого вираження ФЗ.

УДК 81'367.04

Островська Л. С.,
канд. пед. наук, доцент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ВЗАЄМОДІЯ КОМУНІКАТИВНОГО І ФОРМАЛЬНОГО РІВНІВ РЕЧЕННЯ

В українській лінгвістиці усталеним можна вважати погляд на речення як багатоаспектну мовну одиницю. Функціонування речення як основної комунікативної одиниці виявляє особливості взаємодії різних його рівнів – формального, семантичного, комунікативного тощо. Особливої уваги заслуговує кореляція формального та комунікативного рівнів із домінуванням, на нашу думку, останнього. Загальновідомо, що на формальному рівні речення презентує своєрідну модель, структурну схему, яка набуває своєї значущості лише за актуального членування, тобто в процесі комунікації, співвідносячи цю абстрактну модель із ситуацією мовлення речення та реалізуючи комунікативну настанову мовця. Відповідно формальна організація речення виявляється залежною від тема-рематичного членування висловлення.

На комунікативному рівні важливими стають інтонаційні характеристики речення, які впливають зокрема й на його формальну структуру. Інтонацію речення переважно тлумачать як сукупність певних звукових мовних засобів, що створюють смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, виражають комунікативне значення та ситуативну зумовленість, стилістичне забарвлення висловлення. Інтонація характеризується фразовим і логічним наголосами, мелодикою, інтенсивністю, тривалістю звучання, ритмом, тембром, паузацією тощо.

Метою пропонованого дослідження є простежити специфіку взаємодії комунікативного і формального рівнів речення, спираючись на його інтонаційні характеристики.

Значущість інтонації можна простежити у висловленнях, які тотожні щодо структурно-компонентного складу, а різняться тільки інтонаційними характеристиками: розповідне: *І він мусив був обмежитись самими словами вдячності*; питальне: *І він мусив був обмежитись самими словами вдячності?*, окличне: *І він мусив був обмежитись самими словами вдячності!*

Порівняймо також особливості інтонації таких речень: *І як же нам не поговорити?* – заперечне за формою, але стверджувальне за змістом; *Хіба я знаю?* – стверджувальне за формою, але заперечне за змістом.

Синтаксичний аналіз речення із урахуванням його багатоаспектності переконливо доводить твердження про те, що окремі формально подібні синтаксичні структури презентують різну формально-граматичну організацію через його різні інтонаційні характеристики. Насамперед показовими в цьому аспекті є реченнєві структури, які залежно від інтонування та паузації можна тлумачити або як односкладні номінативні, або як двоскладні речення.

Пропонуємо до аналізу речення, у яких іменник у називному відмінку або виконує роль головного члена номінативного речення, або ж є іменною частиною складеного іменного присудка в двоскладному реченні, що стає можливим через відмінне інтонування та паузацію, які виявляють комунікативно-прагматичні настанови адресанта.

Загальноприйнятою є думка про те, що номінативним реченням властива особлива констатувальна інтонація, яка є своєрідним показником предикативності номінативного речення. Зміна ж такої констатувальної інтонації призводить і до формальної структурної відмінності синтаксичної конструкції.

Якщо метою повідомлення є ствердження буття, існування предмета, то в реченні *Це моє життя...* іменник *історія* вимовлятиметься з логічним наголосом, а сама синтаксична конструкція з констатувальною інтонацією та підвищенням голосу:

*Це моє **ж**иття...*

Відповідно до актуального членування речення таке висловлення характеризуватиметься нульовою темою, увесь його компонентний склад представлятиме рему. На структурно-граматичному рівні таке речення визначається як повне, односкладне, номінативне, а саме вказівне номінативне, оскільки ідею існування ускладнено вказівкою на цей

предмет, формальним виразником чого стає вказівна частка *це*. Структурна схема досліджуваного речення матиме вигляд (cop) N_1 , де (cop) – показник предикативності номінативного речення, так званий синтаксичний нуль; N_1 – іменник у називному відмінку.

Коли ж метою висловлення *Це моє життя...* стає визначення вказівного займенника *це*, то логічний наголос падатиме на субстантивну конструкцію, а висловлення вимовлятиметься зі зниженою інтонацією, крім цього, додається паузація після займенника *це*:

Комунікативна структура такого речення містить тему *це* і рему *моє життя*. Формальна структура речення таким чином тлумачиться як повна двоскладна з підметом *це* і складеним іменним присудком *життя* з формально невираженим дієсловом-зв'язкою. Структурна схема такого речення являє собою модель Pron_1 – (cop) N_1 , де Pron_1 – займенник у називному відмінку; (cop) – формально невиражене дієслово-зв'язка; N_1 – іменник у називному відмінку.

Вплив комунікативного рівня речення на формальний може виявлятися й у більш складних щодо компонентного складу утвореннях. Зокрема інтонаційні характеристики можуть бути визначальними щодо кваліфікації речення як складного безсполучникового чи простого формально ускладненого, пор. *Я бачу, погляд твій палає від погорди* (Леся Українка) і *Я бачу: погляд твій палає від погорди*. Якщо в першій структурі частина *Я бачу* вимовляється зі зниженням сили голосу й пришвидшеним темпом, то очевидно, що означена конструкція набуває семантики суб'єктивної модальності та на формальному рівні є вставною, а речення загалом простим формально ускладненим вставною конструкцією. У другому реченні *Я бачу: погляд твій палає від погорди* інтонаційні властивості мають висхідно-спадну тональність, що окреслює окрему предикативну частину, через що речення загалом є складним безсполучниковим із з'ясувально-об'єктною семантикою. У наведених реченнях відповідні інтонаційні властивості позначаються й на їхній пунктуації.

Отже, можна зробити висновок, що послідовно простежується залежність формально-синтаксичної структури речення від інтонаційних характеристик його реалізації в мовленні, зокрема яскраво виявляється кореляція формально-граматичного та комунікативного рівнів.

Тулузакова О. Г.,
канд. філол. наук, доцент б.в.з.,
Сакач К. Р.,
магістрантка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ФУНКЦІОНУВАННЯ АКТУАЛІЗОВАНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПРИКЛАДІ МОВИ ІНТЕРНЕТ-БЛОГІВ

Лексичний склад будь-якої мови чітко відображає зміни, що відбуваються у світі, в конкретній країні чи зміни в житті окремої людини. Так, на першій план виходять лексеми, що характеризують сучасний стан життя. Це стосується як новотворів, новітніх запозичень, так і слів, що до певного часу перебували на периферії лексичної системи, але під впливом певних факторів, мігрували до центру. Таку лексику називають актуалізованою.

Актуалізація – це переміщення питомої лексики або давно засвоєних запозичень від периферії лексичної системи до її ядра. Актуалізація зумовлює збільшення функціональної активності цієї лексики, частотності вживання та нейтралізацію стилістичного маркування, а також передбачає словотвірну активність, творення похідних слів, набуття нових значень і переносних уживань, здатність вступати в синтагматичні зв'язки з іншими словами. Актуалізована лексика входить до складу як функціонально зумовлених груп слів (лексики літературної мови), так і соціально зумовлених (діалектної, жаргонної, просторічної).

Питання актуалізації порушувалися О. Стишовим, Л. Мацько, О. Годор, О. Муромцевою, Л. Ткач, Л. Струганець, Д. Мазурик, М. Бондар, М. Дудиком, О. Кабиш та ін. Але наразі ще не було створено окремого дослідження актуалізації лексики на матеріалі текстів інтернет-блогів.

Метою нашого дослідження було простежити процес актуалізації лексики, перерозподіл функціонально-стилістичних характеристик актуалізованих одиниць порівняно із нормами 30–80-х рр. ХХ ст. Матеріалом аналізу були тексти інтернет-блогів, розміщених на сайті «ЛІГА: Блоги».

У широкому розумінні блог – це низка текстів (фото, відео-, аудіозаписів), які можуть створюватися колективом авторів (блог-спільнотою), можуть бути присвячені одній темі (наприклад, кулінарним рецептам, подорожам, вихованню дітей), складатися з цитат і відсилань до інших блогів чи інтернет-ресурсів. Блог у вузькому розумінні – це сайт

(або розділ сайту), що містить датовані записи одного інтернет-користувача. У нашому дослідженні ми обмежимося поняттям «блог» у вузькому розумінні.

Порівняно з інтернет-виданнями в ЗМІ, блоги характеризуються високим ступенем свободи, відсутністю додаткової правової відповідальності, відкритістю до дискусій, готовністю до критики. Тож ці характеристики чітко позначаються на лексиці блогів.

Матеріалом нашого дослідження виступають блогові статті, автори яких є як професійними журналістами та письменниками, так і політичними діячами зокрема: Сергій Іщенко-Сіроманець (журналіст-телевізійник), Олександр Горобець (письменник, журналіст), Анатолій Власюк (журналіст), Володимир Волков (громадський та політичний діяч), Віктор Галасюк (економіст, політик), Юрій Кармазін (політичний діяч), Михайло Поживанов (політик, громадський діяч), Андріян Фітьо (економічний та політичний оглядач), Володимир Цибулько (поет, перекладач, есеїст, політичний діяч) та ін.

Оскільки блоги є загальнодоступним та популярним джерелом отримання інформації, то вони, безперечно, мають вплив на комунікативну потенцію мовця, на мовну і мовленнєву діяльність людини. Тож актуалізовані певними авторами лексеми мають тенденцію до актуалізації таких лексем у суспільстві, а відповідно, й переосмислення їхнього лексикографічного опрацювання.

Семантичну й функціональну переорієнтованість лексики, а, відповідно, і її актуалізацію, найлегше простежити за Словником української мови в 11 томах (далі – СУМ), найбільшою і найґрунтовнішою лексикографічною працею, що відбиває норми 30-80-х рр. ХХ ст. Розглянемо актуалізовану в інтернет-блогах лексику відповідно до ремаркування в СУМ. Для цього проаналізуємо *стилістично марковану* лексику (одиниці з ремаркою *розмовне*), *хронологічно марковану* (історизми та архаїзми), *частотно марковану* (лексику, що позначена ремаркою *рідко*), *територіально марковану* (слова з ремаркуванням *діалектне*), *слова, що тлумачаться за моделлю «те саме, що»*.

Стилістично маркована лексика представлена в досліджуваних текстах найяскравіше. І це не дивно. Причини актуалізації лексики є передусім у соціально-політичних змінах у державі. Демократизація та лібералізація суспільства, переосмислення канонів життя є передумовою актуалізації лексики. З набуттям незалежності нашої держави українська мова поступово розширила сфери вживання, активізувалося усне мовлення. На тлі скасування заборон та обмежень у політичному й соціальному житті, відбувається активізація певних мовленнєвих жанрів,

що передбачають спонтанність мовлення та відносно вільну мовленнєву поведінку, як, наприклад, жанри радіо- й телеінтерв'ю, різноманітні ток-шоу, телевізійні ігри з великою кількістю учасників.

Актуалізована стилістично маркована лексика стосується абсолютно всіх сфер людського життя. Вона представлена як нейтральними лексемами, так і такими, що відзначені певною конотацією.

Поскілки автори досліджуваних текстів найчастіше описують сучасну економічну й політичну ситуацію в країні, яка для жодного українця не є суто позитивною, то ми фіксуємо велику кількість слів зниженої конотації. Зокрема, *бидло*, *брехач*, *коротун*, *мудрагель*, *нишпорка*, *посіпака* тощо. **Наприклад:** *І саме з цього чітко видно, що все олігархічне бидло управляється з Кремля. Коли прийшла пора здавати декларацію, головний брехач, ... зрозумів. Особливо ж нині, коли кремлівський коротун, на очах всього світу, відверто стягує довкруги кордонів України сотні бойових підрозділів. ...ці новоявлені мудрагелі подібно до дворових носіїв блох накинулися на народного депутата. ...листів ще ніхто не торкався ...Окрім, напевне, нишпорок чекістів. Як найвищий протестний народноправний лад проти корони зека і його донецьких посіпак.*

Натомість спостерігаємо й достатню кількість слів, що були відзначені в СУМ ремаркуванням «розмовне», проте в текстах блогів мають нейтральне стилістичне навантаження: *асфальтівка* *добродій*, *зайда*, *поліціант*, *правлінець*, *призначенець*, *слухавка*; *завше*, *назавше*, *потайки*. *Жила-була на світі великодушна добродійка Марія Михайлівна. Заспівав його у супроводі ансамблю московських поліціантів. ...це аж ніяк не розсудливий сучасний керманіч, модерний менеджер, фасонний правлінець. Вінниччина не те, що не сприйняла нового призначення, а уже й страшенно зненавиділа. Євдоким, як випивав чарчину, завше запитував мене. Треба таку покуту на них накинути, кажучи за Феофаном Прокоповичем, щоб назавше відбити охоту до оспалості та одникування од роботи.*

У межах стилістично маркованої лексики розглядаємо також слова, які, хоч і мають у лексикографічних джерелах ремарку «жаргонне», але на разі так міцно увійшли до мовлення сучасної людини, що варто відзначити міграцію такої лексики до розмовної мови. Переважно такі лексеми мають негативну конотацію та вживаються з певною стилістичною метою. Наприклад: *дахувати*, *дупа*, *жлобство*, *розбірка*. *При цьому відверто дахуючи головні корупційні процеси держави. Якщо будь-коли подібне повториться, без сорому послати публічно, в прямому ефірі таких журналістів у саму дупу. Про яке лідерство може йти мова з точки зору реальних ресурсів України взагалі, якщо навіть не брати до*

уваги корупцію, жлобство і крохоборство влади? Різні кланові, бізнесові, кримінальні і інші розборки мають зовсім іншу природу.

Серед актуалізованої **хронологічно маркованої лексики** спостерігаємо як одиниці, що вжиті для створення необхідного стилістичного ефекту, так і такі, **що не мають ефекту застарілості, вжиті в нейтральному контексті.**

Необхідність вибрати найбільш вирашаний у художньому розумінні варіант серед можливих номінацій також є причиною актуалізації окремих лексем, зокрема застарілої. Варіативність вживання такої лексики полягає у самій природі застарілих слів, адже вони належать до стилістично забарвлених одиниць, що мають певну стилістичну вагу. Наприклад: *глашатай, лицедій (лицедійник), осанна, циркуляр, чолобитна*. Йому вторить *глашатай* від тамтешньої опозиції Дмитрії Биков. Якщо людина має бандитське нутро...то для кого йому писати їй виконувати *осанни*? З Москви, чи Вашингтона, це вже не так важливо, адже він узгоджений в обох столицях, прибув *циркуляр* до Києва, але все одно написаний у Кремлі. Просто ті люди, які б мали підготувати *чолобитну* ще шість місяців тому.

Актуалізація слів, що не сприймаються нині як застарілі, спричинена передусім змінами в суспільному житті як України, так і світу в цілому. Так, наприклад, економічна нестабільність в Україні, що штовхає людей на пошук кращої роботи за кордоном, активізувала в мовленні людей слово *заробітчанин*. ...з української сировини українські заробітчани виробляли меблі...

З економічною ситуацією також пов'язуємо слова *оброк, хавтур, хавтура, хаптура, чини*. ..вимагав свого часу щомісяця платити п'ять мільйонів доларів США *оброку* його зятю В. Пінчуку; Зате захистили від будь-якого *оброку* олігархів. ...ходять поза його спиною і фактичноправляють всіма *хавтурами* у галузі. ...гастарбайтер-рятівник не лише ніякий не борець з *хаптурою*. Олігарх заявив, що він змушений був сплатити в вигляді *чиншу*, відкупних 110 мільйонів доларів США зятю тодішнього глави держави.

Сучасні військові події в Україні активізували лексику, що донедавна також перебувала не пренферії. Варто зазначити, що переважна більшість цих слів вжита в нейтральних контекстах, а також певні актуалізовані лексеми на військову тематику мають урочисте значення, що підкреслює ставлення мовця до героїзму та відваги військових. Це такі одиниці: *амбасада, вояк, забрало, ретирада, панцерник, паладин, редут, рекрут, ретирада, чота*. Наприклад: *Так то була, наголошу, війна, а це, як маніпулятивне вирішив, пан Порошенко – не війна, а, напевне, весела прогулянка українських*

вояків Донбасом. *Котра з відкритим забралом* йде у наступ проти сильних цього світу. Московітська **амбасада**, насуплена, як озброєний **панцерник**, дивилася на людей похмуру. Під жорна московської воєниці знову потратили нові **паладини**, рицарі невинного українського абсурду. Я подумав про те, що на виготовлення залізних **редутів** на мої саджанці знадобиться до кілька сот кілограмів металду. Утричі бридкіше сприймати цю зрадницьку **ретираду**. Ровесників забривали в **рекрути**, а я залишався дома. Проходить вишкіл у **чоті** 33 жінок-галичанок, яких очолювала Олена Степанів.

Переходом із застарілої до нейтральної відзначено також лексеми: **буцегарня**, **вояж**, **достойник**, **мапа**, **милостивець**, **оруда**, **потяг**, **пригонич**, **прожект**, **стерник**, **чеснота**, **чугунка**, **шпиталь**. Наприклад: *А все тому, що румуни, за допомоги нагайки і буцегарні прикоротили розкрадання продукції та майна. ...розумом відзначалися стерники-керманічі Спілки. Окрім того, ці машини потребують відповідного технічного оснащення: електронна мапа міста, інформаційне табло та ін. Бог мене рясно обдарував такими миттевостями, бо подібних милостивців на моїх стежках-дорогах випало чимало. Європєць у своєму прожекті геть забув одну вельми важливу деталь. Цікаво, звідкіля він взяв ці чесноти, якими так щедро нагородив сепарюгу?*

На прикладі текстів інтернет-блогів спостерігаємо також актуалізацією **територіально маркованої** лексики. Такі лексеми зафіксовані у лексикографічних словниках із ремаркою «діалектне». Проте більшість одиниць набувають стилістичного переосмислення і вживаються у текстах блогів як стилістично нейтральні. Такі лексеми не вживаються у функції відтворення місцевого колориту або відображення мовленнєвих особливостей мовців, а розширюють рамки територіального вживання і стають загальноновживаними. Це такі слова, як: **вуйко**, **хлопак**, **гальба**, **колотуха**, **наклад**, **обійстя**, **оскомина**. *Кожна з двох партій, а це, фактично, родинні клани (дідо, тато, вуйко, племінники, внуки)... Дві таких чарки прозорі, як сльоза рідини "на борт", і найміцнішому хлопаку можна йти відпочивати... ..до заповітного крана з чередою, щойно про людське око помитих протічною водою гальб, не так уже легко й протовпитися. ...забудьте рашівські прислужники за українське сальце й запашну ковбаску, за сметанку й колотуху. Ось що значить битий шлях для населеного пункту, чудова дорога, під'їзд до хати, обійстя.*

Серед **частотно маркованої лексики** відзначаємо декілька лексем, що мають активне функціонування в досліджуваних інтернет-блогах: **однострій**, **пошанівок**, **пошановок**, **спробунок**, **таця**. Наприклад: *Стільки доброго гумору, любові до людей, пошанівку й уваги. Нарешті*

здійснюються якісь перевірки, **спробунки**. На добірних **тацях** найдорожчі **наїдки**, **напитки**.

Лексичні одиниці, що тлумачаться в словниках за моделлю «те саме, що», також мають тенденцію до актуалізації. Модель «те саме, що» вказує на пріоритетність у вживанні синонімічного слова, через яке подано трактування. Тож серед таких слів фіксуємо: *книгозбірня, одежа, філіжанка, часопис, хазяювати. А тепер, коли публічно зізнався у всьому, за першого ж візиту до столиці, піду зі спокутою до тієї книгозбірні. Особливу увагу зверніть на самовисувачів, які будуть наряджатися в одезі найчесніших патріотів України. ...допоки не вивітрився приємний етер од останньої цигарки та не вихолола спорожніла філіжанка кави. ...розгорнулася війна довкола поліграф підприємства що друкує достатньо тиражний часопис "Експрес". Село, де він хазяював, тоді звалося Жовтневе.*

Отже, сучасні динамічні процеси в українській мові загалом і в лексиці зокрема, потребують подальших ґрунтовних досліджень. Актуалізація є потужним і важливим процесом, що виразно демонструє усі зміни в житті суспільства, а актуалізована лексика має бути уніфікована та зареєстрована в лексикографічних словниках сучасної української літературної мови.

ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у дослідженні англійської мови та літератури, а також методики їх викладання у вік глобалізації

УДК 378

Зубенко Т. В.,
канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри англійської філології,
Белінська С. М.,
д-р екон. наук, професор кафедри обліку і аудиту,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**ІНТЕРАКТИВНИЙ МУЛЬТИМЕДІЙНИЙ
ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ**

На процес вдосконалення професійної підготовки викладача іноземної мови в Україні впливають нові концепції європейської системи підготовки викладачів для об'єднаної Європи. Для забезпечення трансляції досвіду від покоління до покоління в єдиному європейському просторі створені необхідні відповідні інформаційні забезпечення: всесвітньо відомі європейські інформаційні мережі EURODYCE (Європейська Комісія з питань освіти і культури), The Research Methods Knowledge Base (Центр вивчення методів дослідження), TERENA – Trans-European Research and Education Networking Association (Транс'європейська асоціація дослідження питань освіти), CEPES –European Centre for Higher Education (Європейський центр з вищої освіти), IBE – International Bureau of Education (Міжнародна асоціація освіти і виховання), Leonardo Da Vinci (Співпраця у сфері професійної підготовки), EUROD1CAUTOM – Multilingual terminology database (Багатомовна термінологічна база даних), ORTELIUS – Database on higher education in Europe (База даних з питань вищої освіти в Європі) та ін., які активно розробляють моделі, концепції, технології підготовки викладача іноземних мов для нової континентальної освітньої системи об'єднаної Європи.

Метою професійної підготовки викладача іноземної мови в європейському освітньому просторі на сучасному етапі є формування професійно мотивованого, здібного до міжкультурного навчання, автономного підвищення своєї кваліфікації і до діалогу вчителя (вчитель, який хоче і вмє вчитися), «порадник», «помічник», посередник між культурами, а не «транслятор» готових знань.

Найважливішими інтеграційними тенденціями, що реалізуються у змісті підготовки «євровикладачів», є розвиток демократичної орієнтації у

розвитку суспільства, гуманізація суспільної свідомості, соціальних взаємин. Розвиток особистісних властивостей дозволяє ефективно вирішувати професійні завдання в умовах інформаційного поля, що розширюється, виникнення інформаційних технологій, розвитку міжкультурних і міжнаукових комунікацій з провідними науково-освітніми центрами Європи. Провідна ідея полягає в переході до нового (вищого) рівня підготовки викладачів іноземної мови, яка орієнтована на принципи глобалізації, цілісності, автономного і міжкультурного навчання. На сучасному етапі найважливішим засобом розвитку теорії, історії і практики підготовки європейського викладача іноземних мов є розвиток міжнаукових комунікацій. Отже, з огляду на сказане можна зробити висновок, що однією з умов підготовки майбутнього вчителя іноземної мови повинна стати організація міжкультурної комунікації в навчальному процесі вищого навчального закладу з метою формування комунікативної особистості, здатної до взаємодії в європейському та світовому просторі. Важливу роль в цьому процесі відіграють засоби навчання, зокрема підручники, навчальні посібники. Загальновідомо, що підручник є головним засобом навчання.

Роль підручника у формуванні мовленнєвих умінь майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи визначається не лише його традиційно панівним положенням серед інших засобів навчання, але і його поліфункціональністю, комунікативним аспектом змісту мовного та мовленнєвого матеріалу. Досягнення науки і техніки дають можливість створювати нові електронні форми підручників і навчальних посібників, які відповідають потребам студентів і вимогам сучасного життя. Мова йде не про заміну паперових підручників електронними, а про їх доповнення і збагачення новими функціями. Наприклад, нами створено інтерактивний мультимедійний електронний навчальний посібник «Digital Learning and Pedagogy», що призначений для використання студентами вищих авчальних закладів на заняттях з іноземної мови.

У посібнику враховано вимоги програми з іноземних мов, рекомендації Комітету з питань освіти при Раді Європи щодо рівня володіння іншомовним мовленням. В цих документах закладено принципи комунікативного спрямування, особистісної орієнтації, автономії учня, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності. Посібник покликаний сприяти ефективному впровадженню у практику комунікативного підходу до навчання іноземної мови у початковій школі. Він допомагає майбутньому фахівцю зрозуміти теорію та практику комунікативно орієнтованого навчання і показує можливості для творчості вчителя іноземної мови. Водночас цей посібник може слугувати засобом комунікації в європейському освітньому просторі, оскільки він розміщений у всесвітній мережі Інтернет.

Цей посібник сприяє створенню іншомовного комунікативного середовища, що забезпечує потреби студентів у іншомовному спілкуванні як під час аудиторної роботи і самостійної підготовки, так і в різноманітних сферах життєдіяльності (суспільній, особистісній, публічній, професійній), спрямованих на міжкультурну комунікацію з носіями іноземної мови. Суб'єктами такого середовища можуть бути викладачі, студенти, учні та вчителі загальноосвітніх шкіл, носії іноземної мови (колеги, друзі по листуванню). Мотивами їхньої взаємодії під час навчального процесу, педагогічної практики, самостійної роботи та іншої діяльності є виконання завдань, які ставлять перед ними викладачі; пізнавальний інтерес, особистісний інтерес; обмін досвідом, інформацією; оволодіння професійними вміннями та навичками, досягнення успіхів у майбутній професійній діяльності.

Створений посібник дозволяє студентам спілкуватися з одногрупниками, вчителями, викладачами – з усіма, хто зареєструвався на сайті, – з професійних і особистих проблем. Він дозволяє також самостійно оволодіти теоретичними знаннями, вміннями та навичками реалізації комунікативного підходу як в межах вищого навчального закладу, так і за дистанційною формою навчання, перебуваючи при цьому під постійним контролем з боку тьютора. Тьютор (від лат. *tutor* – захисник) – це організатор навчання студента, його вихователь, керівник та контролер.

Отже, з огляду на сказане можна зробити висновок, що інтерактивний мультимедійний електронний навчальний посібник має більше функцій, ніж звичайний паперовий. Він більше відповідає потребам студентів оскільки може бути використаний як засіб міжкультурної комунікації в освітньому просторі, що є головною вимогою сучасного життя, і тому має бути застосованим у навчальному процесі вищих закладів освіти.

УДК 808.5:373.5

Животовська Т. Г.,

доктор філології, доцент б.в.з. кафедри англійської філології,

Ужва А. М.,

д-р екон. наук, професор кафедри обліку і аудиту,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

KURGAN AS A RESEARCH SITE OF SCYTHIAN RHETORICAL TRADITION

Rhetorical traditions have existed in different parts and societies around the world. However, for quite a long time, the focus of rhetoricians has remained

on Western approach to rhetoric as an academic discipline inherited from the Greeks with its main focus on the text. Based on the analysis of ancient Egyptian non-royal tombs and tomb autobiographies, Lipson (2009) emphasizes that «rhetorical study of early cultures ... should not ignore the material dimensions, the visual dimensions, or the oral dimensions, only to concentrate on text taken out of the total performative experience and examined in a false isolation».

Among the understudied traditions, there are some early cultures. Attempting to bridge the existing gap in rhetorical scholarship, this on-going research aims at studying rhetorical tradition of ancient Scythians and argues that it should be included in the research scope of the discipline due to its importance and contributions to ancient rhetorical study. The paper focuses on the role and function of kurgans, known as the pyramids of the steppe, as a research site for studying the rhetorical features of art (in general), animal art, and communal practices of this early culture.

The Scythians, people of Indo-European origin in ancient Scythia, are believed to have migrated from Central Asia. They migrated in such quantities that by 700 BCE, they held the territory from modern Romania and Hungary in the west to Afghanistan in the east. Known as the Eurasian nomads, they inhabited the western and central Eurasian steppes from about the 9th century until about the 1st century BCE. Scythia was the Greek term for the grasslands north and east of the Black Sea, and the best-known account of the Scythians is in Book IV of the Histories of Herodotus written in 440 BCE. The Scythian languages belonged to the Eastern branch of the Iranian languages. According to Rolle (1989), «From a modern political and geographical standpoint, the borders of classical Scythia roughly correspond to those of present-day central and southern Ukraine, although they extend beyond it, particularly in the east» (p. 11). Kurgan culture uncovered for the region and the world through archeological discoveries in this area brings cultural awareness and inspires researchers to discuss its diverse aspects.

The burial mounds, kurgans, also called the pyramids of the steppe, bear witness to Scythian presence in Eastern Europe and Ukraine. Some of the tombs could reach the height of two-three-storey buildings with the diameter of over 300 feet. In the earlier times they acted as important landmarks and defense positions. Today, due to intensive cultivation, they have to a large extent been ploughed over; however, they still remain recognizable.

Though the tomb layout differs widely, the basic structural principle consists of a descent, usually leading steeply down from the surface, with a corridor or short passage below opening into a cave like burial chamber. The descent usually has steps going-down the side, which made access easier. This

was necessary since in addition to the body itself, accessories and equipment had to be transported down. The tombs of the Scythian ruling class have more complicated structure with underground passages located in the shafts up to 50 feet deep. Tons of soil had to be dug and transported for the tomb of a king or a prince.

Being nomads, the Scythians did not leave cities behind, but they left their graves, kurgans, and these were their monuments. The kurgan excavations show that the burial place included everything the person needed in the afterlife: clothing, food, drinks, accessories, horses, and weapons. Thus, kurgan is not just a burial place; it becomes a space that reflects values and beliefs through the material objects included there. Kurgans are the deposits of numerous treasures including art.

Scythian art is distinctive and includes primary decorative objects such as jewelry and ornaments for shields, and decorations for clothes, horses, tents, and wagons. The Scythians worked with a wide variety of materials: gold, wood, leather, bone, bronze, iron, and silver. With some exceptions, the art of the nomads was small in size and essentially decorative in intention, with clarity of conception, purity of form, and a distinctive style.

Art can be considered one of the aspects of the rhetorical system developed in ancient Scythia. It has been constructed rhetorically to ritually enact and reinforce cultural values. For example, the famous golden comb from Solokha kurgan conveys the value that victory was always the goal to which the Scythians' every action was geared. Solokha kurgan was uncovered in 1912-13 on the left bank of the Dnieper in eastern Ukraine and contained two royal Scythian tombs containing the remains of a female and a male rulers dating to the early 4th century BCE. The male ruler was completely covered in gold and was buried with his weapon bearer, a servant and five horses. The most notable find in the grave was a golden comb with an extremely detailed group of fighting warriors. The tomb's existence and historicity is described in Herodotus' *Histories* mentioned before. The comb's handle depicts a very dramatic and precisely portrayed battle scene in its final phase involving three Scythians: a rider in the center, with his opponent before him (on the right) who can only continue battle on foot – standing between the back legs of his badly wounded and fallen horse – and a third warrior rushing in from the left, presumably to help the rider in the middle. It is clear from the precision of the workmanship that each side of the comb was meant to be visible. Though at first its function as a comb seems obvious, the detailed depiction of the scene indicated that it was used decoratively fixed to a certain hairstyle to be clearly seen from both sides. Thus, fulfilling the function of 'crown' was presumably the actual purpose of this work of art. The Scythians were a people for whom

courage and fighting ability were the highest ideals and whose kings actually did fulfill the role of military leaders. The test of courage depicted on the comb would have corresponded exactly to their ideas of personal bravery and valor in battle which marked out a Scythian ruler and distinguished him in the eyes of his warriors.

Since animal world was an essential component of the Scythians' life and economy, Scythian animal art as the visual art of the steppe nomads has taken some functions that were fulfilled in the other early cultures by the monumental art, such as sculpture and architecture. Analyzing Scythian animal art as the unity of resources with social and religious aspects allows researchers to shed light on identification signs of the Scythian society of warriors and visual reflection of their worldview. According to Vid'ma (2014), the art of 'animal style' represented «the inseparable unity of social, religious, and aesthetic aspects» (p. 108). Social aspect was displayed particularly in the fact that the art of Scythian «animal style» was closely related with society of warriors and was in a certain sense the identification sign of the Scythian warriors caste. Religious (or mythological) aspect is related to the idea that «animal style» conveys important mythological information about Scythian way of life and worldview while at the same time being a way of its visual reflection. The aesthetic aspect was equally important and was manifested in decorative characteristics of steppe nomads' applied art (p. 108).

Among the inhabitants who lived sedentary (such as urban citizens of ancient towns), monumental art has always had the duty of visualization of significant religious and social concepts and implementation of socially important ideas. It was intended to perform certain functions of commonwealth such as to promote among the population the ideas and convictions which should unite the citizens and inspire the faith in greatness and power of the state and the ruler. Likewise, the Scythian art of «animal style» was directed to unite the community of the Scythian warriors; it communicated important information of mythological and social (ideological) value, and it was also an utterance of Scythian nationhood by transferring of mythological foundations of social structure ... and by expression of authority of the ruler by the magnificence. The objects produced in animal style were not socially neutral; they pointed to the owner's belonging to a certain social class. Through their functions (weapon, horse harness, accessories) and material (gold as symbol of power), these objects revealed the person's status as belonging to military aristocracy. Thus, animal art was visual expression of important information and functioned as a means of unity between the Scythians.

Deer, birds of prey, horses, rabbits, wild goats, panthers, and lions were their preferred animals. The most characteristic single motif in Scythian art is

provided by the stag. Its significance comes from the belief, common in Eurasia, that stags transported the souls of dead to the afterworld. The beautiful stag dates from the 7th to 6th century BCE. It is in a recumbent (lying down) position, with its legs tucked beneath it so that the underneath of its hooves are visible. This stag is a great example of a type which recurs with small variations on numerous objects of different sizes and dates. The nomads saw everything as a pattern, and they found it no more difficult to turn an animal shape into a geometric form than to transform a pattern into an animal attribute. Real shapes and imaginary pattern intertwine and intermix in different pieces of art including this example of gold earrings (4th century BCE) from Georgian National Museum.

As a place and space, kurgan should be considered a research site of Scythian rhetorical tradition for a number of reasons.

First, for the Scythian ancient culture that did not leave cities behind, kurgan as a place and space creates a source of cultural and rhetorical knowledge. Kurgan can be seen not just as a place of archeological discoveries, the way it has been studied for some time, but a research site and a complex network that reveals the ties and communal practices performing certain functions of commonwealth. For example, raising of kurgans was an important organized collective activity that can also be of the interest for rhetoricians to study and understand communal practices in early cultures.

Second, studying kurgans as Scythian burial places contributes to the conversations in the field about relationships between memory, space, and rhetoric. As Kendall Phillips (2004) writes, «The ways memories attain meaning, compel others to accept them, and are themselves contested, subverted, and supplanted by other memories are essentially rhetorical» (pp. 2-3). This research adds to the rhetoricians' considerations about a cemetery or a burial ground as a rhetorical space (Wright, 2005).

Third, animal art can be considered a symbolic composition, which through its content, motion, and patterns (animal shape and geometric form), reflected identity, values, and power relations in the Scythian society. In the absence of alphabetical literacy, the Scythians used art to depict their lives.

Thus, the study of kurgan as a rhetorical space contributes to the overall goal of the current rhetorical studies to reach beyond Western frameworks and consider visual, architectural, and other non-textual aspects as important components of a rhetorical project.

Рибачук О. Л.,
старший викладач кафедри англійської філології,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

MAKING ONLINE TEACHING EFFECTIVE WITH FLIPPED LEARNING MODEL

The paper focuses on a flipped classroom learning, a highly effective teaching method for EFL university students learning online.

Education is undertaken remotely and on digital platforms. Many teachers have had to quickly adapt to new online learning platforms and video conferencing tools during Covid-19. Teachers started searching for new ways to motivate and keep students engaged remotely. As we live in a digital age, it is not difficult for the generation of students who have grown up confident using technology to consume material through digital devices.

Flipped learning has become a popular and effective online teaching method, one of the most exciting advancements in the modern classroom. A flipped classroom is a type of blended learning where students are introduced to learning materials at home and then practice working through it in class. Teachers give an assignment for the students to view materials and presentations at home, which stimulates active learning. According to the Flipped Institute, this «gives them freedom over how, when and where they learn – and it lets them engage with the video content in the way that suits them best». It provides students with the freedom access learning materials and study independently, while still having «live support from the teacher». When class begins, the students are already familiar with the material. It gives an opportunity for the students to collaborate with the teacher and other students either individually or in small groups. By using class time for small group activities and individual attention students learn more effectively.

«Less ‘sit and listen’ equals more ‘do and learn’ – and the flipped model is making class time more enjoyable, productive and engaging for students and teachers,» the Flipped Institute states.

The flipped classroom was invented in 2007 by Jonathan Bergman and Aaron Sams. They began recording their classroom lectures so that students could access them at home.

Kari M. Arfstrom, cofounder of the Flipped Learning Network, believes that flipped learning is «all about creating opportunities for active engagement». She states that it's «a pedagogical approach in which direct instruction moves from the group learning space to the individual learning space, and the resulting

group space is transformed into a dynamic, interactive learning environment where the educator guides, students as they apply concepts and engage creatively in the subject matter».

Moreover, this method lessens students' problems with homework as they come prepared on the topics from home, which gives an opportunity for the teachers to focus more on skill development activities, makes the student-teacher collaboration more personalized, enables students to show interest, involve themselves in learning and enjoy learning experience.

According to a survey from the Flipped Learning Network, 78 percent of teachers said they had flipped a class. 67 percent of surveyed instructors saw an improvement in student test scores after implementing the flipped learning model, 80 percent of the teachers reported an improvement in student motivation.

Thus, flipped classroom learning comes with the following advantages:

- encourages students to use digital content to explore knowledge
- improves personalized learning
- gives rise to student-centered teaching
- improves visualization and understanding
- smoothens student-teacher and student-student interaction
- enables students to learn at their own pace
- provides a good platform for students to ask questions
- online tutorials and lectures supply basic and essential knowledge and allow students to review the topics as many times as need be, etc.

Along with the benefits, flipped learning method has the following disadvantages:

- flipped board divides students digitally
- flipped classrooms that utilize videos to deliver the material sometimes suffer technical challenges/ difficulties
- makes students spend much time spent on computer screens
- the additional time spent by students at home preparing for topics is highly debated
- threatens the traditional teaching method

Despite the cons, educators continue implementing the flipped learning model into teaching and learning process, because it has more advantages and it works.

REPRESENTATION OF GENDER IN ADVERTISING DISCOURSE

In recent decades, gender has been extensively studied in multiple fields such as sociology, cultural studies, history, politics, and linguistics, especially due to feminist movements and fights for men and women equality. The term «gender» itself, which means the difference between two sexes, was introduced by an American professor of psychiatry Roger Stoller in 1960. Thus, gender studies, including gender linguistics – a science investigating language and speech behavior with the aid of gender methods, – are considered to be relatively young. Nevertheless, they are actively studied nowadays. The aim of gender linguistics is to analyse, systematise and generalise the speech behavior of men and women, and, as a result, to establish how gender affects human language.

One of the essential parts of modern mass culture is advertising, which surrounds a modern person everywhere, in all spheres of life. However, the presence of gender in adverts has not been studied sufficiently yet. This paper investigates representation of gender roles and stereotypes in contemporary British audiovisual advertising.

Gender stereotypes in gender linguistics are socially constructed beliefs about typical behaviour, mental and psychological characteristics, and social roles of men and women. R. Petrova distinguishes three groups of gender stereotypes:

- 1) stereotypes about psychological and behavioral characteristics of men and women;
- 2) stereotypes about division of labor for members of the two sexes;
- 3) stereotypes connected with the notion that feminine roles are the ones dealing with family, and masculine roles are professional ones.

A crucial aspect of studying gender linguistics is to investigate representation of gender in culture and society. Most contemporary scholars seem to agree that the society is androcentric, i. e., man-centred, which is also reflected in many aspects of life, including language. For instance, Zoia Knizhnikova states that masculinity and femininity are typically contrasted both qualitatively (men are usually shown positively while women are more likely to be described negatively) and quantitatively (masculinity dominates). Moreover, according to Ukrainian gender linguist Liudmyla Kornieva, women are traditionally regarded to be more emotional than men, that is why they might be

more inclined to use exclamations, elementary signals of attention, modal words expressing uncertainty, and words with diminutive suffixes more frequently.

There are multiple views on the essence of advertising. A prominent economist and marketologist Philip Kotler provides a rather comprehensive definition of advertising – «any paid form of non-personal presentation and promotion of ideas, goods, or services by an identified sponsor.»

During an advertisement analysis, not only language, but also other features are examined, so the concept of advertising discourse should be mentioned. According to Professor Guy Cook, advertising discourse consists of both the language and the context of communication of an ad, including its medium, various types and acts of communication involved, as well as their relationship to each other. For instance, when studying an audiovisual ad, besides language, much attention should be also paid to its visuals, music (if it is present), people's behavioral peculiarities (body language, voice, etc.), the situation described, co-text, intertext, participants (their intentions, interpretations, knowledge, beliefs, attitudes, and feelings), and functions.

Thus, in order to define gender issues in an advertisement, such aspects should be considered:

- colours (women are typically believed to prefer pink and red colours, while men are considered to like blue or dark colours);
- images associated with men and women (flowers – with women; cars – with men);
- behavioral patterns (girls are usually expected to be weak, humble, tender, and emotional, while men are expected to be strong, brave, brutal, and non-emotional, or hiding their feelings);
- interests (women are thought to be interested in beauty, cooking, while men are considered to like fishing, cars, drinking hard drinks, etc.)
- children's games and toys (typical girls' toys include dolls, cosmetics, toy household items; boys' toys are usually weapons, cars, fishing or building equipment, etc.);
- depiction of stereotypical gender roles (conceptions that feminine roles usually deal with family and household, but masculine roles are professional ones; motherhood and fatherhood);
- how all these issues are reflected by language means.

As a result, this study concludes that, although Great Britain currently contests against gender stereotypes in their mass culture, including advertising, modern British adverts still frequently represent gender issues and roles in a rather stereotypical way, since some patterns of men and women depiction are deeply rooted in the culture and mentality. It should also be noted that such advertisements might involuntarily reinforce the presence of stereotypical gender conceptions in the society.

Єфімець Є. І.,
студентка 6 курсу 641М групи,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна,
Москвітіна Д. А.,
кандидат філологічних наук, доцент,
ЗДМУ, м. Запоріжжя, Україна

ХУДОЖНЯ СПЕЦИФІКА ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ АРІАДНИ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦТВІ

Тенденція до переосмислення міфологічних сюжетів, мотивів та образів, що була однією з панівних у літературному процесі 2-ї половини ХХ століття («Кентавр» Дж. Апдайка, «Внутрішній бік вітру (Роман про Геро та Леандра)» М. Павича та ін.), набула нового потужного звучання в художньому слові першої половини ХХІ ст., що дає змогу говорити про неоміфологізм новітньої літератури. Саме в річищі неоміфологізму слід розглядати роман сучасної британської письменниці Дженніфер Сейнт «Аріадна». В цьому творі не лише висвітлюється тема сестринства і фемінізму, але й переосмислюються гендерні ролі двох вічних жіночих образів – Аріадни й Федри.

З давньогрецької міфології відомо, що Аріадна допомогла Тесею перемогти Мінотавра, подарувавши герою свій клубок ниток для виходу з лабіринту (звідси походить крилатий вислів «нитка Аріадни») й гострий клинок для боротьби з чудовиськом. Федра ж була другою дружиною Тесея та мачухою Іпполіта; її сексуальний потяг до власного пасерба став причиною її трагічної загибелі. До образів Аріадни й Федри неодноразово апелювали митці слова, пензля, сцени тощо. Деякі з них зображують Аріадну як щасливу дружину Діоніса, бога вина та виноробства, як жінку-рятівницю, яка врятувала Тесея, як жінку-бунтарку, яка бореться за своє, і як жінку-герою, якій слід віддавати пошану.

Упродовж ХІХ–ХХ ст. поняття «міф» трактувався по-різному. О. Потебня та Е. Тейлор розглянули міф як джерело історичного пізнання, у Е. Кассірера міф виступає як символічна форма, що відображає історію людського буття, у Дж. Фрезера та Дж. Гаррісона – як відгалуження або проекція ритуалу, а за словами К.-Г. Юнга, міф є відображенням психічного життя, закодоване оприявлення його закономірностей і динаміки через архетипи-міфологеми.

Образ Аріадни фігурує на полотнах таких митців як Пуссен, Тиціан, Тінторетто, Карраччі, Делакруа, Дені та інші. Сюжетний діапазон їхніх картин пов'язаний передусім із історією кохання Аріадни й Діоніса: ми

бачимо їх під час їхньої першої зустрічі на острові Наксос, або вже у тріумфальній весільній процесії, або під час того, як їх вінчає богиня Венера.

До образу Аріадни неодноразово зверталися й в літературі – від античності (лірика Катулла та Овідія) до модернізму ХХ–ХХІ ст. (п'єса «Аріадна» А. Мілна, драми у віршах «Аріадна» М. Цветаєвої тощо). Кожен автор по-своєму зображує Аріадну у своєму творі. Американський науковець Чад П. Браун, досліджуючи цей образ у ліричному вірші 64 з поезії Катулла, підкреслює, що поет описує Аріадну як «взірець нового типу героя, чий вчинки мотивовані коханням, а не бажанням слави, що спонукало традиційних епічних героїв-чоловіків» (Mileff 3). У цьому вірші Катулл описує весільний gobelen, на якому зображено Аріадну покинутою Тесеєм. Вона лише стоїть на березі, дивлячись як Тесеї відпливає від неї, виголошує довгу промову, описуючи своє горе та невірність Тесея і закінчує свою промову закликком до богів покарати цього героя (Mileff 7-8). І як відмічає Браун, поет представляє Аріадну як новий тип героя, якого слід хвалити і він це показує завдяки використанню її родового ім'я та опису стану її одягу після того, як Тесеї покинув її (Mileff 27).

Американська дослідниця Шін'ї Ванг, також аналізувала опис Аріадни не тільки у тій самій поезії Катулла, але й у вірші Овідія та у операх двох композиторів Клаудія Монтеверді та Ріхарда Штрауса. Порівнюючи всі чотири твори, Ванг стверджує, що образ Аріадни розглядається порівнювано в кожній версії.

У Катулла Аріадну зображено як візуальну фігуру. Сексуально оголюючи її тіло, він запрошує глядачів весілля поглянути на її привабливі риси. Те, як Катулл оголює її тіло, вже робить її пасивною спостерігачкою, а не активною учасницею (Wang 13). У Овідія, Аріадна пише лист Тесею на острові в надії, що її коханий може отримати її слова. Вона є активною фігурою, оскільки вона не змиряється зі своїм нещастям, а бореться за своє майбутнє (Wang 9). Ванг порівнює опис Аріадни із вірша Овідія з її описом із Катулла і виявляє загальну спільність між ними. По-перше, Аріадна завмирає, як статуя, коли не може перенести емоційний удар, нанесений їй Тесеєм; по-друге вона несамоовито намагається привернути увагу вітрильного човна, на якому відпливає її коханий; по-третє, Аріадна ображає Тесея, коли вона повністю занурена у відчай і гнів (Wang 9-10). Однак, як Ванг пояснює, різницями між її описами полягає в тому, що Аріадна у Овідія не тільки навмисно діє активно в усі ці моменти, але і проявляє свою гідність і піклується про інші речі, такі як соціальний статус, а не лише намагається присвятити своє життя Тесею (Wang 10).

В опері К. Монтеверді «Аріадна» (італ. *L'Arianna*), як Ванг зазначає, міфічна героїня зображена могутньою і самоконтрольованою фігурою, чий шлях до слави лежить крізь нещастя. Аріадна змінює своє становище із самотньої та кинutoї на безлюдному острові жінки на справжню драматичну героїню. За іронією долі, вона досягає слави завдяки нещастю, яке колись пережила. Її смуток не тільки подобається глядачам як видовище, але і викликає співчуття. Аріадна не перебільшує свою печаль на сцені; навпаки, вона володіє собою. Вона не закликає до помсти; вона зводить до мінімуму свій гнів і сумує за втраченої любові. Її особистість не показана в ролі жертви, як це було в поезії, а скоріше розкривається, коли вона володіє абсолютною владою (Wang 11).

В іншій опері «Аріадна на Наксосі» (нім. *Ariadne auf Naxos*), за словами Ванг, композитор Й. Штраус і автор лібретто Г. фон Гофмансталь представляють жіночність Аріадни з унікальної точки зору: вони створюють триангуляцію Аріадни, «чоловічу» Аріадну, схожою на неї, і контрастну жіночу фігуру, що протистоїть їй. «Чоловіча» Аріадна – це персонаж композитора, який звертає нашу увагу на особливу форму цієї опери: п'єсу в п'єсі. У цій опері комедія поєднується з трагедією Аріадни, в якій представлена інша жіноча фігура, Зербінетта, повна протилежність Аріадні (Wang 12).

Образ та вчинки цього персонажа також знайшли відображення в кіномистецтві. Аріадна присутня у телесеріалі «Атлантида» (2014), де вона допомагає герою Тесею перемогти Мінотавра. За словами актриси Аїши Гарт, яка грала в роль Аріадни, вона є моральним голосом королівства, яка дійсно піклується про людей, і хоча вона справді сильна та розумна, як жінка Аріадна також дуже чуйна. Окрім того, як доповнює Аїша, Аріадна майже виглядає як сучасна жінка в стародавньому світі, яка вдягає прості сукні, не любить багатство і вважає себе поверхневою (Harrison).

27 лютого 2018 р. режисер Адріан Родрігес випустив фільм «Аріадна», який був знятий на основі міфу про Тесея і Мінотавра. Образ Аріадни (в її ролі виступає Магnea Гельгадоттір) зазнав у цьому фільмі значної трансформації. Як пояснює Родрігес, Аріадна стикається з дилемою. З одного боку, в неї є могутня пристрасна любов її зведеного брата Мінотавра, який дуже піклується про неї. З іншого боку, шлюб за домовленістю з її нареченим Тесеєм, який обіцяє їй надійне майбутнє. Вона повинна вирішити, що для неї краще: її майбутнє чи її серце («*Ariadne (2018)*», *IMDb.com Website*).

Отже, образ Аріадни в різні історико-культурні епохи зображувався по-різному, однак Аріадна залишається для нас водночас втіленням нещасливої долі та сміливості її подолання.

**Секція:
ОСВІТА ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ**

ПІДСЕКЦІЯ: Сталий розвиток університетської системи освіти

УДК 378(477)

Мещанінов О. П.,
д-р пед. наук, професор,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

**УНІВЕРСИТЕТ ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ
КОНЦЕНТРАТОР ІДЕЙ, КОНКУРЕНТНИХ ПАР
ПРОТИЛЕЖНОСТЕЙ, ДЛЯ НАМАЦУВАННЯ
ШЛЯХУ ПО ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЖИТТЯ**

Ключовим ресурсом у інформаційному світі стверджується інформація, яка народжується, як правило, в університетах. Нова інформація у формі ідей, або іншими словами, концепцій, рухає світ оскільки саме вона «запліднює» думки та визначає пріоритети діяльності, як творців ідей, так і оточення і нащадків, поки умами не заволодіє «нова ідея». Отже, університети є тим продукуючим середовищем, що сприяє народженню нових ідей.

Класичний університет є синтезом чотирьох єдностей. Як для нас, то ключову роль відіграє п'ята єдність, єдність досвідчених вчених із новою генерацією молоді, із завзяттям до усього нового, небувалого.

Відома думка про роль Інтернет, що зближує тих хто далеко та віддаляє тих хто поруч. Цей чинник все біль впливає та деформує університетське середовище. Потрібно змінювати цю ситуацію на протилежну, коли Інтернет виступає своєрідним об'єднувачем усіх зацікавлених, і тих хто далеко, і тих хто поруч. Власне через розробку відповідного програмного забезпечення можливо досягти такого рівня об'єднання коли можливо вже сказати про шосту єдність в університеті. І як можна досягти такого об'єднання?

Відоме об'єднання людей у соціальних мережах, за власним розсудом та бажанням. Тобто, університет інформаційного світу це своєрідна соціальна мережа де вільно об'єднуються усі зацікавлені для досягнення спільної мети, вирішення проблеми, або за термінологією ООН, парадоксу. Більш того, спільна мета визначається самими учасниками, хто

пропанує ідею та об'єднання усіх зацікавлених у досягненні мети, здійсненні ідеї. Ми розраховуємо, що досягнення кожної мети сприяє просуванню до досягнення мрії, з переходом на шлях до сталого розвитку життя.

Вирішення проблеми, протиріччя або суперечності частіше починається із визначення конкуруючих пар протилежностей з наступним обґрунтуванням та визначенням доцільного балансу у парі. Балансу для сьогодення, для короткострокової та у стратегічній перспективі. Отже, університет являє своєрідний концентратор ідей для творчого об'єднання усіх здатних та спрямованих на поступ до зірок. Невід'ємною складовою університету стає спеціальне програмне забезпечення. В якості прикладу доцільно нагадати про сучасні системи управління навчанням LMS, скажемо MOODLE, із специфічними програмними доопрацюваннями.

З промови Бориса Гудзяка на випускних урочистостях в Університеті Нотр-дам, 15 травня 2022 року: **«Покликання Університетів – сприяти розквіту та розвитку людини як цілості, в яких кожному допомагають розпізнати своє покликання, щоб Ви навчилися визнавати й стверджувати людську гідність навіть за несприятливих обставин».** А ми додамо, розвитку людини та розквіту природи і не за рахунок один одного.

Мабуть, найважливіші принципи життєвої філософії Стіва Джобса (1955–2011 рр.) були озвучені ним у знаменитій промові перед випускниками Стенфорда у 2005 році. Так, фраза Джобса стала легендарною: "Люди самі не знають, чого хочуть, поки ти не покажеш їм це". Також, "Вивчення та дослідження – нескінченний процес".

За поглядами групи, що умовно очолював Побіск Георгійович Кузнецов, ознакою переходу до сталого розвитку життя, є принцип за яким - **«жити створюючи те, що будуть зберігати від руйнування наші нащадки».**

Ми додамо, за нашим переконанням, продуктивну тезу – **«Коеволюція чи взаємне доповнення суспільства та природи, а не за рахунок один одного».** Або простіше – сталий розвиток життя. Тобто, **взаємне доповнення викладачів та студентів, як ціле.**

Для інформаційного суспільства основні ресурси, ідеї та концепції, народжуються в університетах, де:

Університетська добродієність – це основа гідного майбуття.

Університет – це місце, де народжується образ та саме оміряне і бажане майбуття.

Знайти свій шлях! Розумна відповідь тільки у визначенні, намацуванні, свого власного шляху! Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти в цілому та її компонентів доцільно впроваджувати з опертям на чинники організаційної культури.

Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти повинно застосовуватись на постійній основі, а не носити компанійський характер. Вимірювання та діагностика стану університетської системи освіти повинно організовуватись із залученням усіх зацікавлених сторін. Усі повинні впливати та відчувати себе співучасниками творення нового стану, розвитку, а не лише простими виконавцями чужих рішень. Автоматизована веб-система підтримки планування розвитку університету, що запроваджується у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили, починаючи з 2005 року, є саме тим віртуальним середовищем та програмним забезпеченням сталого розвитку університету. Автоматизована веб-система і є цілісною синергетичною віртуальною сукупністю «педагогічного забезпечення» сталого розвитку і особистості і колективу і суспільства, в процесі ко-еволюції.

Таким чином, образ бажаного майбуття скоріше за все буде народжуватись саме в університетах і колегіально з опорою на сучасні WEB інструменти, щоб кожний відчув себе творцем бажаного майбуття, а не лише виконавцем чужих рішень, чужого вибору. Образ бажаного майбуття, що динамічно оновлюється, доповнюється та уточнюється, щоб відповідати поглядам та переконанням найосвіченішої спільноти, яка свідомо взяла на себе відповідальність про вибір шляхів до сталого розвитку життя, не обмежуючись доктринами «**пределов роста**» - «**межами зростання**».

УДК 37

Кірей К. О.,

канд. пед.наук, доцент кафедри ІПЗ
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ПРОТИРІЧЧЯ ЯК ДЖЕРЕЛО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Необхідність вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців у часи соціальних змін та трансформації суспільства постає особливо гостро. Це можна спостерігати нині. Сучасні економічні, політичні та соціальні відносини висувають нові вимоги щодо підготовки майбутніх фахівців будь-якої галузі. Водночас з'являються проблеми, зокрема, пов'язані з певними суперечностями. Отже, виявлення таких протиріч у системі професійної освіти має допомогти глибше зрозуміти сучасні проблеми цієї галузі та знайти можливі шляхи їх вирішення.

У доповіді розглядаються педагогічні протиріччя, що виникли на сучасному етапі розвитку суспільства та професійної освіти. Такі протиріччя є джерелом процесу професійного розвитку, що виникають і розвиваються в спільній діяльності того, хто навчає з тим, кого навчають.

Загалом, протиріччя в педагогіці – це положення, за яким щось одне виключає інше, несумісне з ним. Протиріччя в професійній освіті є відображенням більш глобальних суперечностей сучасної освіти, серед яких можна виокремити такі.

Перше протиріччя полягає в тому, що ми маємо навчити студентів існувати і працювати у світі, якого не знаємо самі, тобто у світі майбутнього. Це протиріччя з'явилося історично недавно, коли технологічні й наукові парадигми стали змінюватися впродовж життя одного покоління. Зазвичай, система професійної освіти також помітила цю тенденцію. Збільшення кількості дисциплін, часу для самостійного навчання й перевантаження студентів – її прямий наслідок. Намагаючись уникнути серйозних змін, система професійної освіти використовує рецепт «порятунку»: перехід до ранньої спеціалізації, що призвело до іншого протиріччя.

Освіта має бути вузькоспеціалізованою, бо «не можна обійняти неосяжне», але вузький фахівець погано переучується, важко орієнтується в міжпредметних знаннях. Йому важко знайти спільну мову з фахівцями інших профілів під час вирішення загальної задачі. Успішна людина має бути не тільки першокласним фахівцем, але й успішним громадянином, успішним батьком тощо. Успішний громадянин знає, як влаштована влада, фінансова система, громадянське суспільство. Успішний батько знає правила виховання й методи розвитку дитини. І все це в мінливому світі. Рішення виробничих, маркетингових, соціальних і навіть побутових завдань усе більше вимагає системного, міжпредметного підходу, вміння бачити віддалені наслідки. Це протиріччя підтримується ще і третім – навчання має бути предметним, оскільки воно копіює, повторює організаційну структуру науки. Проте предметне навчання заважає цілісності сприйняття світу. Таке навчання культивує звужену свідомість: «Ось тут я – фахівець, а всього іншого не розумію!». Вимога цілісності освіти стає більш нагальною. Спроби налагодити міжпредметні зв'язки проблему не вирішують. Можна сперечатися про те, чи пережила себе предметна освіта або вона поки ще має свої невикористані можливості поліпшення, але безсумнівно одне: вимоги до освіченості людини зростають. І тут виникає таке протиріччя.

Чим більше вимог пред'являє освіта, тим більше розрив між сильними і слабкими учнями. Люди перемішуються на всій планеті: масові міграції, змішані шлюби, інтернет-технології знайомств тощо. Географічних

бар'єрів практично немає, мовні долаються все більш просто. Однак на цьому тлі вимальовується така негативна тенденція, як усе більше жорсткий поділ на освічених і неосвічених. Ця тенденція містить у собі соціальну небезпеку. Вона ділить людство на дві частини. Однак, завжди були успішні й неуспішні. Але тільки тепер, у новому світі, залежність долі від освіти стає все більша. Можна вважати, що вплив освіти на долю конкретної людини в історично короткий період стане більший, ніж вплив стартових можливостей: походження, капіталу тощо. У цивілізованих країнах якість життя більшості населення пропорційна рівню освіти. І цей розрив із часом тільки збільшується. Різниця між двома «націями» – освічених і неосвічених – серйозна соціальна проблема. Будь-який шлях її вирішення буде наштовхуватися на нові протиріччя, головним з яких є протиріччя ціни освіти.

Освіта має бути дорогою, щоби бути якісною, і має бути дешевою, щоби бути доступною. Якісна освіта, зокрема, професійна коштує дорого. Воно передбачає високі зарплати викладачів, серйозну матеріально-технічну базу, постійне оновлення змісту та багато чого ще. Ми вступили в епоху, коли професійна некомпетентність – інженера, генерала, лікаря або політика – стає все більш соціально-небезпечною. І тут необхідно знайти баланс між джерелами фінансування: яку частину можна «покласти на плечі» студентів та їхніх батьків, яку частину має фінансувати держава, а для якої частини фінансування доцільно залучати певні організації, фірми тощо.

Наступне протиріччя не є новим, проте нині набуває певного значення. Освіта має бути добровільною, бо в цьому випадку вона максимально ефективна, й освіта має бути обов'язковою, бо некомпетентність стала соціально-небезпечною. Юристи придумали: незнання законів не звільняє від відповідальності. Можна додати: незнання законів хімії не звільняє від відповідальності за отруєння довкілля, незнання законів біосфери не звільняє від відповідальності за екологічні катастрофи тощо. Нерозуміння економіки й політики, законів існування соціуму дає змогу маніпулювати людьми проти їхнього власного інтересу, проти розвитку суспільства. Отже, незнання – небезпечно, а значить знання – обов'язково. Водночас коло обов'язкових знань зростає експонентно. Тут є вельми важливим вирішення проблеми, які загальні компетентності мають бути сформовані вмайбутніх фахівців у процесі професійного навчання.

В ідеалі студенти мають добровільно і з задоволенням опановувати знаннями. Тоді навчання буде високоефективним. Однак, так буває не завжди. Навчання йде добре, коли студент сам обрав те, що він буде вчити. Але й тут багато підводних каменів. А якщо не обрав? А якщо сьогодні вибирає одне, завтра інше, післязавтра третє – і кінця не видно?

Поки освітнє середовище не буде організовано так, що би студент у ньому обов'язково хітів вчитися – суперечлива ситуація буде зберігатися. Окрім вимог щодо навчального середовища тут також постає проблема складності навчання. Яку обрати складність? Як досягти опанування складним матеріалом якщо в студента немає достатнього рівня базових знань?

Останнє протиріччя є загальним щодо професійної системи освіти, проте не менш значущим. Жити добре хочеться зараз, сьогодні, а вкладення в майбутнє вимагає обмежень у сьогоднішньому. Система професійної освіти, зокрема, ЗВО спираються на застарілу систему освіти для XXI століття. Багато вчених стверджують, що застаріла школа працює проти освіти, сьогоднішня школа спирається на передачу знань, застарілих задовго до того, як увійти в підручники. Отже, можна стверджувати, що система освіти, зокрема, професійної освіти потребує реформування в контексті нових вимог.

Усе вищесказане вимагає пильної уваги до системи освіти загалом. Ті країни, які займаються системою освіти за залишковим принципом, завжди будуть жити за цим же принципом. Парадокси й суперечності освіти потрібно добре знати і вирішувати.

УДК 378.09:378.147

Літвінчук С. Б.,

канд. пед. наук, доцент кафедри
методики професійного навчання,
МНАУ, м. Миколаїв, Україна

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку суспільства і науки слово «екологія» впевнено ввійшло в ужиток. Його можна почути в розмовах на побутову тематику, по радіо і в телепередачах, прочитати в газетах і журналах.

Сумний досвід впливу людини на природу, що згубно позначився на житті й здоров'ї самих підкорювачів стихій, довів, що людина є частиною біосфери, а не «царем природи». Людство живе за рахунок природних ресурсів, які, на жаль, не безмежні й у багатьох випадках не відновлювані (нафта, вугілля, газ, залізна руда, тощо). Їх використання, відсутність економії призводить до виснаження ресурсів і ставить перед людством глобальні проблеми.

Надія зрушити проблему екологічного виховання з мертвої точки пов'язана з природним почуттям «чадолюбства». Якщо батьки бажають, щоб їхні діти й онуки не стали жертвами техногенного безглуздя, вони повинні компенсувати прогалини у власному екологічному вихованні й освіті, не допустити, щоб таке сталося з їхніми дітьми. Невід'ємним атрибутом екологічного виховання є практична діяльність кожної людини, спрямована на охорону природного середовища, захист тваринного та рослинного світу в місцях її проживання. Усвідомлення кожним власної відповідальності за стан природного середовища, безпосередня участь в екологічній діяльності можуть стати вирішальними факторами не тільки оздоровлення природного оточення в місцях проживання, праці та відпочинку, а й поліпшення глобальної екологічної ситуації. Це буде найбільш дієвим засобом екологічного виховання – формування гуманної, моральної, естетично розвинутої, духовно багатой і фізично здорової людини.

Екологічна освіта та виховання – це комплексний психолого-педагогічний процес, мета якого полягає в формуванні у людини науково обгрунтованих принципів раціонального природокористування, тобто закладення міцного світоглядного фундаменту для орієнтацій в повсякденній життєдіяльності людини, відпрацювання необхідних переконань, навичок, досвіду, моральних принципів в галузі гармонійних відносин з Природою та природою свого біосоціального існування.

Екологічне виховання - це організований і цілеспрямований процес формування системи наукових знань про природу і суспільство, поглядів і переконань, що забезпечують становлення відповідального ставлення молоді до природи, реальним показником якого є практичні дії учнів та студентів по відношенню до природного середовища, що відповідають нормам людської моральності.

В аграрних вищих закладах освіти саме система екологічного виховання має допомогти майбутнім працівникам сільськогосподарського виробництва зрозуміти логіку природи, зв'язок законів її розвитку, узгодження свого існування, своїх соціальних і виробничих потреб із цими законами, зрозуміти, що у природі існують заборони (табу), порушувати які людина не має права, якщо хоче вижити.

Значна увага в Європейській стратегії освіти для сталого розвитку приділяється проектній діяльності та застосуванню інформаційних і комунікаційних технологій у екологічному вихованні. У зв'язку з цим варто зазначити, що в Україні наявний позитивний досвід здійснення національних екологічних інтернет – проектів. Українські проекти, навіть маючи міжнародні аналоги, вирізняються морально – етичною, виховною спрямованістю. Їх реалізація доводить, що за умов належного науково –

педагогічного обґрунтування спілкування з комп'ютером може бути особистісно орієнтованим, сприяти розвитку суспільно значущих, моральних якостей.

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще в 20-ті роки ХХ сторіччя в США. Його називали також методом проблем та пов'язували з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, які розроблені американським філософом і педагогом Дж. Дьюї.

Проект зазвичай охоплює виконання чогось такого, що ніколи не виконувалось. В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок здобувачів вищої освіти, вмінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення. Проекти можна класифікувати так: ігрові проекти-гра, танок, театр, свято; розповіді, проекти-слово, пісня, картина; екскурсійні проекти-дослідження навколишнього середовища, народних звичаїв, традицій, місцевих проблем.

Розпочинати проектну діяльність слід із визначення і чіткого формулювання ключового і тематичних питань. Вони сприяють розвитку у здобувачів вищої освіти навичок творчого і критичного мислення, розуміння основних концепцій теми. Також обов'язковим є складання плану проекту. Результати виконаних проектів мають бути відчутними, тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її розв'язання, якщо практична, конкретний результат, готовий до впровадження.

Особливого значення набуває метод педагогічно організованого засвоєння здобувачем вищої освіти інформації про довкілля через екологічний проект, який формує екологічну культуру, екологічну свідомість, екологічну поведінку.

Екологічний проект – це конкретна практична справа, спрямована на розв'язання місцевих екологічних проблем, формування особистості, оволодіння навичками управління проектами, основами менеджменту. Потрібно відзначити цінність дослідницьких проектів, які ґрунтуються на красназвочому принципі вивчення й охорони природи на тлі загальних проблем. Саме тоді й наукові основи охорони та збагачення природи будуть зрозумілішими та доступнішими, якщо формувати їх на красназвочому матеріалі.

Отже, методична цінність проектної технології як інтегративно-комплексного, діяльнісного підходу до формування ключових життєвих компетентностей здобувачів вищої освіти (соціальної, мотиваційної, функціональної) – це сприяння розвитку дослідницьких умінь, креативності, фантазії, вихованню екологічної, естетичної, комунікативної культури, причому слід виділити роль викладача у

процесі проектної діяльності як організатора, менеджера навчальної діяльності.

Таким чином, у результаті роботи над екологічним проектом створена постійно діюча система екологічної освіти й виховання. Розробка та реалізація екологічних проектів повною мірою дозволяє впроваджувати їх в систему освіти відповідно до концепції збалансованого розвитку природи та суспільства.

Отже, основою у формуванні екологічних знань є необхідність впровадження інтегративного підходу, який має декілька етапів: формування мотивів прагнення й інтересу до пізнання об'єктів, явищ природи і людини; розвиток пізнавального інтересу на основі дослідження діяльності людини як екологічного чинника, початкової характеристики екологічних проблем та уявлень про прогнозування можливих змін у природних системах; розгляд сучасних екологічних проблем та шляхів їх розв'язання; практичне оволодіння нормами і правилами поведінки людини в природному середовищі. Саме така послідовність вивчення взаємозв'язків людини і природи дає можливість поглибити знання з екології навколишнього середовища у вищих аграрних закладах освіти.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ПІДСЕКЦІЯ: Нові виклики у навчанні професійної англійської мови студентів-нефілологів

<i>Гришкова Р. О.</i> Принцип апроксимації у навчанні англійської мови студентів-нефілологів.....	1
<i>Алексєєва А. О.</i> Навчання діалогічного мовлення за допомогою методу проєктів.....	2
<i>Буровицька А. І.</i> Особливості медичної термінології англійською мовою під час підготовки майбутніх студентів-медиків.....	6
<i>Буровицька Ю. М.</i> Strategies of teaching vocabulary for future physical therapists.....	8
<i>Васильянець О. С.</i> Cinderella in the age of cyberpunk, plague, and posthu-manism: interpretations of the classic fairy tale in the novel cinder by marissa meyer.....	11
<i>Войцьо І. М.</i> Іншомовна підготовка студентів в контексті інтернаціоналізації освіти.....	14
<i>Головнєва-Копна О. О.</i> Особливості перекладу медичної термінології.....	16
<i>Гриженко Г. Ю.</i> Modern pedagogical technologies of teaching and upbringing students at high school.....	19
<i>Димова І. В.</i> Віртуальні технології та імерсивний підхід в системі університетської освіти.....	23
<i>Диндаренко О. А.</i> Auldous Huxely's utopian and dystopian ideas.....	25
<i>Остафійчук О. Д.</i> Інноваційні методи і технології викладання англійської мови.....	30
<i>Руденко Н. О.</i> Особливості методики викладання іноземної мови студентам економічного напрямку.....	33
<i>Постикіна Є. Г.</i> Pedagogical methods for using electronic education in educational system.....	35
<i>Чернюк Т. І.</i> The professional competence of high school teachers.....	37

<i>Шерстюк Л. В.</i> Strategies for different learning styles.....	42
<i>Шмуля Л. В.</i> Мовна картина світу як результат пізнання та концептуалізації об'єктивної дійсності.....	45
ПІДСЕКЦІЯ: Німецька філологія і методика викладання німецької мови та літератури у вищій школі	
<i>Бугайова М. Ю.</i> Психолінгвістичні засади в афективному мовленні у німецькомовній художній літературі	50
<i>Бондарчук А. С.</i> Інструкція як вид технічної документації та її особливості.....	52
<i>Вакуленко Т. І.</i> Faktoren, die das Fremdsprachenlernen bestimmen. (Фактори, що визначають вивчення іноземної мови)	55
<i>Водяна Л. В.</i> Семантичне поле прагматонімів у сучасній німецькомовній прозі	58
<i>Кітриш В. О.</i> Ментальна карта в форматі комунікативної стратегії (другої) іспанської мови. Розвиток соціокультурної та лінгвокраїнознавчої компетентностей	61
<i>Кирилюк С. В.</i> Функціональний аспект лексичних скорочень у текстах німецькомовної преси.....	62
<i>Корягіна А. Ю.</i> Вузівська медіаосвіта	64
<i>Лановий Г. М.</i> Сучасні методологічна практики другої (іспанської) мови з вико-ристанням методу інтелект-карток.....	67
<i>Мироненко В. О.</i> Німецькомовний дискурс та специфіка його перекладу	69
<i>Мукатаєва Я. В.</i> Лексичні засоби виразності в художньому тексті.....	71
<i>Поглод Г. Я.</i> Вивчення граматики іспанської мови як другої іноземної	74
<i>Попова К. Г.</i> Структурно-семантична типологія новітніх запозичень	75
<i>Сиванич А. О.</i> Створення ментальних карток на заняттях з другої (іспанської) мови як засіб формування ключових компетентностей студентів у форматі сучасних методологічних практик	77

**ПІДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у перекладі та стилістиці
з англійської мови**

<i>Абабілова Н. М.</i> Англійські дієприкметникові конструкції та їх репрезентація в українському художньому перекладі	79
<i>Волченко О. М.</i> Перекладацький аспект неологізмів	83
<i>Єлісєєва С. В.</i> Використання корпусної лінгвістики при перекладі галузевих текстів.....	85
<i>Лютянська Н. І.</i> Кінопереклад як явище	87

**ПІДСЕКЦІЯ: Тексти і контексти
в сучасній науковій парадигмі:
літературознавчий і лінгвістичний аспекти**

<i>Гришутін К. В.</i> Формування мовленнєвої компетентності час навчання лексикології в 5 класі	90
<i>Зинякова А. А.</i> Крилаті вислови Біблійного походження як полікультурні універсалиі.....	94
<i>Лебединцева Н. М.</i> Поколіннєвий «синдром» в українській поезії межі ХХ–ХХІ століть	99
<i>Денищич Т. А.</i> Психолінгвістичні та психологічні чинники формування професійного мовлення майбутніх фахівців	101
<i>Косарєва Г. С.</i> Бароківі міфологеми у повісті Валерія Шевчука «Ілля Турчиновський».....	107
<i>Сердюк Я. В., Денищич Т. А.</i> Використання технології перевернутого навчання у формуванні фразеологічної компетентності учнів шостого класу	113
<i>Федорова О. В., Денищич Т. А.</i> Едьютейнмент як спосіб активізації навчання на уроках української мови в 5 класі	116
<i>Синякова А. М.</i> Категорія суб'єктивної оцінки в українській мові порівняно з польською та англійською (на матеріалі «Енеїди» І. П. Котляревського та її перекладів)	121
<i>Орлова В. Є., Пономаренко С. С.</i> Особливості творення фемінітивів в українській та англійській мовах	123
<i>Письменна К. Я., Пономаренко С. С.</i> Фразеологічні одиниці з семантикою «простір» і «час» в українській мові порівняно з англійською	126

Островська Л. С. Взаємодія комунікативного і формального рівнів речення 129

Тудузакова О. Г., Сакач К. Р. Функціонування актуалізованої лексики на прикладі мови інтернет-блогів..... 132

ПДСЕКЦІЯ: Нові тенденції у дослідженні англійської мови та літератури, а також методики їх викладання у вік глобалізації

Зубенко Т. В., Белінська С. М. Інтерактивний мультимедійний електронний посібник як засіб комунікації в Європейському освітньому просторі 138

Животовська Т. Г., Ужва А. М. Kurgan as a Research Site of Scythian Rhetorical Tradition 140

Рибачук О. Л. Making Online Teaching Effective with Flipped Learning Model 145

Баранова М. О. Representation of Gender in Advertising Discourse 147

Єфімець Є. І., Москвітін Д. А. Художня специфіка втілення образу Аріадни у світовому мистецтві..... 149

**Секція:
ОСВІТА ТА СУСПІЛЬНІ НАУКИ**

ПДСЕКЦІЯ: Сталий розвиток університетської системи освіти

Мещанінов О. П. Університет як інтелектуальний концентратор ідей, конкурентних пар протилежностей, для намацування шляху по переходу до сталого розвитку життя..... 152

Кірей К. О. Педагогічні протиріччя як джерело розвитку професійної освіти..... 154

Литвінчук С. Б. Екологічне виховання студентів-аграріїв в контексті європейської стратегії освіти..... 157

Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.

Формат $60 \times 84^{1/16}$. Гарнітура «Times New Roman».
Ум. друк. арк. 9,53. Обл.-вид. арк. 9,66.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

